Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Matjaž Švajgar

Problem pomanjkanja rejniških družin skozi perspektivo socialnih delavcev in socialnih delavk

Diplomsko delo

Ljubljana, 2025

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Matjaž Švajgar

Problem pomanjkanja rejniških družin skozi perspektivo socialnih delavcev in socialnih delavk

Diplomsko delo

Mentorica: izr. prof. dr. Nina Mešl

Ljubljana, 2025

Iskreno se zahvaljujem svoji mentorici izr. prof. dr. Nini Mešl za strokovno podporo, koristne nasvete in hitro odzivnost pri nastajanju diplomske naloge.

Velika zahvala tudi moji punci Lari, družini in prijateljem za vso podporo skozi leta, še posebej v času pisanja diplomske naloge. Hvala vam, ker ste mi vedno stali ob strani in verjeli vame, še posebej takrat, ko sem to najbolj potreboval.

Zelo hvaležen sem tudi vsem socialnim delavcem in delavkam, zaposlenim na področju rejništva in zaščite otrok, da so bili pripravljeni sodelovati v intervjujih ter z menoj deliti svoja mnenja in dragocene izkušnje.

Problem pomanjkanja rejniških družin skozi perspektivo socialnih delavcev in socialnih delavk
Povzetek diplomskega dela

V diplomskem delu sem raziskoval problem pomanjkanja rejniških družin v Sloveniji skozi perspektivo socialnih delavcev in delavk, ki delujejo na področju rejništva in zaščite otrok. V teoretičnem delu sem najprej predstavil vlogo družine kot temeljnega okolja otrokovega odraščanja in razvoja ter pomen in vlogo rejništva kot ene izmed oblik nadomestne oskrbe. Izpostavil sem tudi tematiko pravnega okvira rejništva, postopek zaščite otrok, vlogo centrov za socialno delo in dejavnike, ki lahko vplivajo na pomanjkanje rejniških družin. Na koncu sem omenil tudi posledice pomanjkanja ustreznih rejniških namestitev in možnosti za izboljšanje sistema.

V empiričnem delu sem s polstrukturiranimi intervjuji z osmimi socialnimi delavkami – štirimi s področja rejništva in štirimi s področja zaščite otrok – raziskal, kako sami zaznavajo vzroke za pomanjkanje rejniških družin, kakšen vpliv ima to po njihovem mnenju na postopke zaščite in dobrobit otrok ter katere spremembe in rešitve ocenjujejo kot nujne za izboljšanje trenutnih razmer. Analiza intervjujev je pokazala, da gre za kompleksen problem, ki zahteva usklajen pristop med centri za socialno delo, vzgojno-izobraževalnimi ustanovami, pristojnimi ministrstvi in nevladnimi organizacijami. Potrebna bi bila tudi večja sistemska in čustvena podpora rejniškim družinam ter krepitev vloge socialnih delavcev in delavk pri izvajanju dolgoročnih ukrepov, kot so finančna podpora, redna strokovna izobraževanja in programi za pridobivanje in ohranjanje rejnikov.

Ključne besede: rejništvo, pomanjkanje rejniških družin, socialno delo, zaščita otrok, centri za socialno delo, dobrobit otrok, podpora rejniškim družinam.

The Problem of Foster Family Shortage from the Perspective of Social Workers
Graduation Thesis Abstract

In this thesis, I examined the problem of foster family shortage in Slovenia from the perspective of social workers who are engaged in the field of foster care and child protection. In the theoretical part, I first presented the role of the family as the fundamental environment for a child's growth and development, and the importance and role of foster care as one of the forms of alternative care. I also addressed the legal framework of foster care, child protection procedures, the role of social work centres, and the factors which may contribute to the shortage of foster families. Finally, I highlighted the consequences of insufficient foster care homes and potential ways to improve the system.

In the empirical part, I conducted semi-structured interviews with eight social workers – four from the field of foster care and four from the field of child protection – to examine how they perceive the causes behind the lack of foster families, what impact this has on the child protection procedures, and what changes and solutions they consider necessary to improve the current situation. The analysis of the interviews showed that this is a complex problem that requires a coordinated approach between social work centres, educational institutions, ministries, and non-governmental organizations. Better systemic and emotional support for foster families would also be needed, along with strengthening the role of social workers in implementing long-term measures such as financial support, regular professional training, and programs for recruiting and retaining foster parents.

Keywords: foster care, shortage of foster families, social work, child protection, social work centres, child welfare, support for foster families.

PREDGOVOR

Ko pomislimo na obdobje otroštva, z njim po navadi povežemo toplino, varnost in ljubezen, vendar žal vse družine tega ne morejo zagotoviti. V primerih, ko otrok v svoji matični družini ni deležen ustrezne podpore, zaščite in skrbi, je dolžnost države, da zanj priskrbi ustrezno obliko varstva, med katerimi je tudi možnost namestitve v rejniško družino. Rejništvo otrokom omogoča, da odrastejo v varnejšem in spodbudnejšem okolju, v katerem prav tako gradijo občutek pripadnosti. Na žalost je v Sloveniji zadnjih nekaj let prisotno opazno pomanjkanje rejniških družin. To predstavlja veliko težavo za socialne delavce in delavke, ki se trudijo zaščititi otroke in jim zagotoviti ustrezno namestitev. Prav tako ima pomanjkanje rejniških družin neposreden vpliv na dobrobit otrok, saj v določenih primerih pristanejo v institucionalni oskrbi, ki pa ne more nadomestiti družinskega okolja.

Področje rejništva me zanima že kar nekaj časa, podrobneje pa sem se s to problematiko srečal med svojim študijem in prakso na centru za socialno delo. Opazil sem, da je veliko različnih razlogov in okoliščin, od osebnih do sistemskih, zakaj se ljudje ne odločijo za rejniško dejavnost. Prav zato sem se tudi odločil, da v svojem diplomskem delu to podrobneje raziščem skozi perspektivo socialnih delavcev in delavk, ki se s to problematiko srečujejo vsakodnevno. Pri pisanju uporabljam izraz rejnik, saj ga razumem kot skupen izraz za vse, ki opravljajo rejniško dejavnost, tako moške kot ženske. Zdelo se mi je smiselno uporabiti eno besedo, ki zajema oboje, da se v besedilu izognem stalnemu ponavljanju dveh oblik.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD 1

1.1. Družina kot temeljno okolje otrokovega odraščanja 1
1.2. Rejniška družina kot oblika nadomestne skrbi za otroka 2
1.3. Zaščita otrok v sistemu socialnega varstva 3
1.3.1. Pomen zaščite otrok 3
1.3.2. Pravni okvir zaščite otrok v Sloveniji 4
1.3.3. Postopki odvzema otrok in njihova namestitev 6
1.3.4. Sodelovanje institucij pri zaščiti otrok 7
1.4. Rejniški sistem v Sloveniji 8
1.4.1. Zgodovinski razvoj rejništva v Sloveniji 8
1.4.2. Pravna ureditev rejništva 10
1.4.3. Postopek pridobitve statusa rejnika 10
1.4.4. Vloga rejniške družine in sodelovanje z matično družino 12
1.4.5. Vloga CSD na področju rejništva 12
1.4.6. Vloga CSD pred namestitvijo otroka v rejniško družino 13
1.4.7. Vloga CSD med potekom rejništva 13
1.4.8. Vloga CSD ob zaključevanju rejništva 14
1.5. Pomanjkanje rejniških družin 15
1.5.1. Družbeni, ekonomski in sistemski dejavniki pomanjkanja rejniških družin 15
1.5.2. Izzivi pri zagotavljanju podpore rejnikom in otrokom 17
1.6. Posledice pomanjkanja rejniških družin 18
1.6.1. Nameščanje otrok v institucionalno oskrbo 18
1.6.2. Vpliv nestabilnega okolja na razvoj otroka 18
1.6.3. Povečana obremenitev socialnih delavcev in delavk 19
1.7. Možnosti izboljšanja rejniškega sistema 20
1.7.1. Ozaveščanje javnosti in promocija rejništva 20
1.7.2. Izboljšanje zakonodaje 22
1.7.3. Vključevanje dobrih praks iz tujine 23

2. PROBLEM 25

3. METODOLOGIJA 26

3.1. Vrsta raziskave 26
3.2. Merski instrument ali viri podatkov 26
3.3. Opredelitev enot raziskovanja 27
3.4. Zbiranje podatkov 27
3.5. Obdelava in analiza podatkov 27

4. REZULTATI 29

5. RAZPRAVA 42

6. SKLEPI 49

7. PREDLOGI 51
8. VIRI IN LITERATURA 53
9. PRILOGE 63
9.1. Smernice za intervju 63
9.2. Odprto kodiranje 64
9.3. Osno kodiranje 72

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. Družina kot temeljno okolje otrokovega odraščanja

V današnji družbi obstaja vrsta nasprotujočih si pogledov in ocen glede vloge ter stanja družine. Po eni strani nekateri avtorji (Seltzer, 2020; Abonor idr., 2024) menijo, da je sodobna družina kot temeljna družbena celica vse bolj oslabljena, kar med drugim prikazuje vedno nižje povprečno število njenih članov, zaradi česar je postala ranljivejša in vse bolj izpostavljena različnim oblikam krize. Po drugi strani pa družina velja za eno najbolj prilagodljivih in odpornih družbenih oblik, saj se uspešno odziva na nenehno spreminjajoče se družbene razmere (Herdiana idr., 2018; MacPhee idr., 2016; Grevenstein idr., 2019). V zadnjih letih smo še posebej priča večji ozaveščenosti o pomenu družine. Tako na primer Rus in Toš (2004, str. 42) ugotavljata, da velika večina evropskega prebivalstva, ne glede na starost ali družbeni sloj, uvršča družino med najpomembnejše vrednote v življenju. To potrjujejo tudi sodobnejše raziskave (Századuég Foundation, 2022; Zaharijević idr., 2023; Hasanovic idr., 2024), katerih avtorji opisujejo, kako družina kljub družbenim, ekonomskim in kulturnim spremembam ostaja osrednje življenjsko središče posameznika, ki predstavlja vir čustvene opore in varnosti.

Družina predstavlja prvo in najpomembnejše okolje za otrokovo odraščanje, saj v njej otrok pridobi osnovne vrednote, norme in vedenjske vzorce, ki oblikujejo njegov socialni in čustveni razvoj. V stabilnem družinskem okolju, ki temelji na ljubezni, spoštovanju in podpori, lahko otrok varno raste in se razvija (Omulec, 2017). Prav v zgodnjem otrokovem obdobju je mogoče najučinkovitejše vplivati na njegov telesni, čustveni, socialni in duševni razvoj, zato naj bi družina v prvi vrsti služila kot varno in spodbudno okolje, v katerem se razvijajo in vzpostavljajo osebne značilnosti in sposobnosti (Berčič, 2012, str. 35).

Organizacija združenih narodov (OZN) opredeli družine kot člane gospodinjstva, ki so v določeni stopnji sorodstva prek krvi, posvojitve ali zakonske zveze (United Nations, 2015). Pri tem je definicija družine prilagojena družbenim in kulturnim praksam posameznih držav članic (United Nations, 1973). Po Stegu (2012) tradicionalna definicija družine temelji na naravni umestitvi otroka v skupnost, v kateri najde varnost, podporo in vzgojo. Podobno Družinski zakonik (Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19, 67/19 – ZMatR-C, 200/20 – ZOOMTVI, 94/22 – odl. US, 94/22 – odl. US, 5/23 in 34/24 – odl. US, v nadaljevanju: DZ, 2017) opredeli družino kot življenjsko skupnost otroka z obema ali enim od staršev oziroma drugo odraslo osebo, ki do otroka po zakonu opravlja določene pravice in dolžnosti.

Sodobna družina se vse bolj oddaljuje od klasičnega modela in prevzema različne oblike, kot so enostarševske, sestavljene in zunajzakonske skupnosti, kar vpliva tudi na vzgojne stile in vloge znotraj družine (Švab, 2010; Rener idr., 2006). Zaradi sprememb v družbenih vrednotah in življenjskih stilih prihaja do pluralizacije družin, kjer klasični model heteroseksualne nuklearne družine nadomeščajo nove oblike družin (Švab, 2010, str. 341).

Vsi otroci pa vendar ne odraščajo v stabilnem družinskem okolju. V določenih primerih se otroci znajdejo v težkih, celo nevarnih življenjskih razmerah, kar lahko vodi v njihovo začasno ali dolgotrajno namestitev v rejniške družine. Te predstavljajo obliko nadomestne skrbi, ki naj bi otrokom zagotavljala varnost, čustveno podporo in kontinuiteto v razvoju (Gajšek, 2011).

1.2. Rejniška družina kot oblika nadomestne skrbi za otroka

V primerih, ko biološka družina ne zmore zagotoviti varnega okolja za otrokov razvoj, nastopi potreba po nadomestni obliki skrbi. Ena najpogostejših in zakonsko urejenih možnosti je rejništvo, oblika varstva, v kateri so otroci začasno ali trajno nameščeni v drugo družino, ki jim nudi nego in vzgojo.

V Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD, Uradni list RS, št. 110/02, 56/06 – odl. US, 114/06 – ZUTPG, 96/12 – ZPIZ-2, 109/12, 22/19 in 41/25, v nadaljevanju: ZIRD, 2002) so v 2. členu opredeljeni naslednji pojmi:

- **Rejništvo** je posebna oblika varstva in vzgoje otrok, nameščenih v rejniško družino na podlagi zakona, ki ureja družinska razmerja ali drugega zakona in je namenjeno otrokom, ki začasno ne morejo prebivati v matični družini.
- **Rejniška dejavnost** je dejavnost rejniških družin, ki izvajajo rejništvo. Izvajanje rejniške dejavnosti je enotno urejeno za vse rejnike, če ni s tem zakonom drugače določeno.
- **Rejnik** je oseba, ki izvaja rejniško dejavnost pod pogoji, ki jih predpisuje ta zakon in v skladu z zakonom, ki ureja družinska razmerja.
- **Rejniška družina** je družina, v kateri se izvaja rejniška dejavnost. Sestavljajo jo rejnik in vse osebe, ki živijo z rejnikom.

V najširšem smislu je rejništvo socialnovarstvena storitev Republike Slovenije (Berglez, 2005, str. 15), katere glavni namen je, da se otrokom pri osebah, ki niso njihovi biološki starši, omogoča zdravo rast, izobraževanje, kakovosten osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo (ZIRD, 2. člen).

Tomec (2012, str. 20) poudarja, da je rejništvo oblika družbenega varstva mladoletnikov, ki se ga izvaja z vzgojo, oskrbo in nego znotraj tuje družine, to pa so osebe, ki niso starši otroka, niti posvojitelji ali skrbniki, lahko pa so na primer njegovi sorodniki. Namestitev otroka v rejniško družino pomeni oblikovanje varnega in stabilnega okolja, ki spoštuje otrokove temeljne pravice in mu omogoča celostni razvoj (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 135). V prvi vrsti je namenjeno kot začasna rešitev, katere trajanje in namen sta močno povezana z otrokovo biološko družino. S kratkoročnim vidikom in z vlogo rejništva se strinja tudi Keržan (2008), ki zagovarja čim krajše obdobje namestitve in čim hitrejšo vrnitev k matični družini. Seveda ni vedno tako in lahko v nekaterih primerih rejništvo predstavlja tudi obliko dolgotrajne skrbi za otroke. To je dobra rešitev v primerih, ko je ta soustvarjena in ko/če je smiselno varovati vezi z matično družino, ki k odnosu prispeva ljubezen in delež skrbi, ni pa zmožna prevzeti odgovornosti za otroka v celoti (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 136). Ellis (2003, str. 101) med glavne cilje rejništva uvršča minimiziranje otrokove travme, priskrbeti okolje, v katerem bodo obravnavane otrokove travmatične izkušnje, zagotovitev preprečevanja nadaljnje škode in vzpostavitev dolgoročnega cilja (rejništvo ali posvojitev, vrnitev v matično družino).

Z namenom doseganja prej navedenih ciljev rejništva, se ob namestitvi otroka v rejniško družino navadno vzpostavi individualiziran načrt sodelovanja med centrom za socialno delo, rejniško družino in matično družino, kar pomeni tudi, da skrb za otroka ni več odgovornost ene same osebe, temveč se razporedi med navedenimi sodelujočimi (Rakar idr., 2010).

1.3. Zaščita otrok v sistemu socialnega varstva

1.3.1. Pomen zaščite otrok

Konvencija o otrokovih pravicah (1989) v 1. členu določa, da je otrok vsako človeško bitje, mlajše od 18 let, razen če zakon določa drugače. Ker otroci še nimajo pravne in politične samostojnosti, jih sodobna družba dojema kot bitja v razvoju, ki še niso sposobna v celoti prevzeti odgovornosti za svoja dejanja (Zidar, 2003, str. 359). Temu sledi ideja, da mora biti otrok posebej zaščiten pred vplivi in zahtevami odraslega sveta. Otroci so že takoj od rojstva naprej med najbolj ranljivimi člani družbe. Njihova telesna in psihična nezrelost, omejene zmožnosti samoobrambe in popolna odvisnost od odraslih jih vedno znova izpostavlja položaju ogroženosti. Zaradi teh značilnosti predstavljajo pogosto tarčo različnih oblik zlorabe in nasilja, prav tako pa so pogosto izpostavljeni kot »idealne žrtve«. V svojem procesu odraščanja in dozorevanja se znajdejo pred številnimi tveganji, kjer je možnost zlorabe povečana preprosto

zato, ker se nasilju ne morejo učinkovito upreti ali ga preprečiti. Prav zato je zelo pomembno, da znamo prepoznati znake ogroženosti in pravočasno ukrepati, da otrokom zagotovimo varno in spodbudno okolje za razvoj (Janjatović, 2020, str. 31). V kontekstu zagotavljanja dobrega počutja, vzgoje in izobraževanja otrok, kjer se jih dojema kot samostojne osebe z lastnimi pravicami, potrebami in interesi (Švab, 2001, str. 135) se v zadnjih desetletjih v družbi pojavlja vedno večja osredotočenost na otroka, ki jo pogosto označujemo z izrazom protektivno otroštvo (Švab, 2001). Vzgoja in izobraževanje tako temeljita na prizadevanjih za otrokovo dobro počutje in celostni razvoj.

Družine se lahko včasih znajdejo v situacijah, ko otroku ne zmorejo več zagotavljati varnega in spodbudnega okolja. Ko starši ali skrbniki otroka ne zmorejo ali ne znajo zaščititi, je dolžnost države, da poseže v zaščito pravic in koristi otroka, tudi če to vključuje poseg v zasebnost družinskega življenja. Eden od takih ukrepov je tudi odvzem otroka iz matične družine in ureditev nadomestne namestitve in skrbi (Končina Peternel, 1998, str. 22). Pri takšnih posegih mora biti vodilo načelo največje koristi otroka. Po Čižmanu (Čižman, 2019, str. 62) je načelo največje koristi otroka usmerjeno k individualiziranemu pristopu, ki upošteva edinstvene značilnosti vsakega otroka. Prav tako je tudi v 3. členu Konvencije otrokovih pravic (1989) poudarjeno, da mora biti otrokova korist glavno vodilo pri njegovi vzgoji. Nujno je prepoznati specifične potrebe otrok ter poiskati najbolj ustrezne rešitve za njihovo osebno zadovoljstvo in dobro počutje.

Slovenska zakonodaja s področja družinskega prava ter priporočila Evropske unije to načelo potrjujejo kot temeljno vodilo v vseh postopkih, ki zadevajo otroke. V praksi se ne glede na to pogosto pokaže, da otrokovo mnenje ni dovolj slišano, kljub temu da je načelo otrokove koristi zakonsko potrjeno. V socialnem delu se tako vse pogosteje odpira vprašanje, ali se v praksi resnično daje prednost koristi otroka pred interesi staršev oziroma drugih odraslih, ki zanj skrbijo (Kodele, Leskošek in Mešl, 2019, str. 20). Zaradi vsega naštetega je pomembno, da tudi pravni okvir zaščite otrok v Sloveniji odraža ta temeljna načela in omogoča njihovo učinkovito uresničevanje v praksi; omenjeni pravni okvir bom predstavil v nadaljevanju.

1.3.2. Pravni okvir zaščite otrok v Sloveniji

Za učinkovito zaščito otrok, ki so žrtve nasilja in neugodnih ali nevarnih življenjskih razmer, slovenska zakonodaja udejanja več pravnih podlag in ukrepov. Kot ugotavlja Filipčič (2019, str. 55), Slovenija s številnimi zakonskimi spremembami nenehno izboljšuje zaščito otrok.

Pravni okvir tako sestavljajo mednarodni dokumenti, ustavne določbe, posebni zakoni in podzakonski akti, ki skupaj tvorijo sistem varstva otrokovih pravic.

Kot podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah (1989) je Slovenija zavezana k uresničevanju njenih določil. To pomeni individualiziran pristop, prepoznavanje konkretnih potreb otroka in iskanje zanj najbolj ustreznih rešitev (Čižman, 2019, str. 62). V 19. členu Konvencija državam nalaga dolžnost zaščite otrok pred vsemi oblikami nasilja, zanemarjanja, zlorabe in izkoriščanja, 20. člen pa dodatno določa, da mora država otroku brez ustreznega družinskega okolja zagotoviti zaščito in pomoč, kar je relevantno tudi za obravnavano temo rejništva.

Pravice otrok v Sloveniji dodatno varuje tudi Ustava Republike Slovenije (1991), ki v 54. členu opredeljuje pravico in dolžnost staršev do preživljanja, vzgajanja in izobraževanja otrok, 56. člen pa izrecno določa, da morajo biti otroci deležni posebnega varstva pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim in družinskim izkoriščanjem ter zlorabami.

Na področju družinskega prava v Sloveniji ima pomembno vlogo DZ, ki je nadomestil dotedanji Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1, Uradni list RS št. 69/04 – uradno prečiščeno besedilo). Eno od novosti predstavlja prenos odločanja o ukrepih za varstvo koristi otroka s centrov za socialno delo (v nadaljevanju CSD) na sodišča. Kljub temu CSD ohranja pomembno vlogo v postopkih, saj pripravlja oceno ogroženosti otroka, oblikuje načrt pomoči, sodeluje v strokovnih timih in sodišču posreduje mnenja in poročila o izvajanju ukrepov (Filipčič, 2019, str. 48). V 162. členu DZ so opredeljeni konkretni varovalni ukrepi, kot so izselitev nasilnega družinskega člana, zdravniški pregled brez soglasja staršev, zdravljenje, začasni odvzem otroka in namestitev v zavod ali rejniško družino.

Pomembno dopolnitev sistema predstavlja Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND, Uradni list RS št. 16/08, 68/16, 54/17 – ZSV-H in 196/21 – ZDOsk), ki v 3. členu opredeljuje različne oblike nasilja: fizično, spolno, psihično, ekonomsko nasilje, zanemarjanje, zalezovanje in telesno kaznovanje otrok. Slednje je izrecno prepovedano v 3. a-členu. Zakon poudarja, da ima vsak otrok pravico do zaščite tudi v primeru, ko je zgolj priča nasilju nad drugo osebo (4. člen).

ZPND določa tudi najpomembnejše mehanizme zaščite žrtev:

- dolžnost prijave nasilja,
- pravico do spremstva in zagovornika,
- varstvo identitete in osebnih podatkov žrtve,

- pravico do informiranja o lastnih pravicah,
- vlogo nevladnih organizacij,
- ukrepe za zaščito žrtve, vključno z brezplačno pravno pomočjo (ZPND).

Celoten sistem zaščite otrok pa dopolnjujejo še drugi zakoni:

- Zakon o socialnem varstvu (ZSV, Uradni list RS, 1992, Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS, 57/12, 39/16, 52/16 – ZPPreb-1, 15/17 – DZ, 29/17, 54/17, 21/18 – ZNOrg, 31/18 – ZOA-A, 28/19, 189/20 – ZFRO, 196/21 – ZDOsk, 82/23, 84/23 – ZDOsk-1 in 24/25) določa pristojnosti CSD ter omogoča izvajanje različnih oblik pomoči družinam in otrokom;
- Kazenski zakonik (KZ-1, Uradni list RS, 2008, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 54/15, 6/16 – popr., 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP, 16/23 in 107/24 – odl. US) in Zakon o kazenskem postopku (ZKP, Uradni list RS, 1994, št. 176/21 – uradno prečiščeno besedilo, 96/22 – odl. US, 2/23 – odl. US, 89/23 – odl. US in 53/24) urejata pregon kaznivih dejanj, storjenih nad otroki, in postopke njihove obravnave;
- Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol, Uradni list RS, 2013, št. 22/25 – uradno prečiščeno besedilo) omogoča policiji, da v primerih nevarnosti takoj zaščiti otroka in ukrepa v skladu s svojo pristojnostjo.

Pri vsakem posegu v otrokovo družinsko okolje je pomembno, da se odločitev sprejme z največjo previdnostjo in ob upoštevanju vseh možnih posledic, v skladu s prej navedenimi pravnimi akti, saj je umik otroka iz družine eden najresnejših posegov, ki zahteva jasno pravno podlago in natančno izvedbo.

1.3.3. Postopki odvzema otrok in njihova namestitev

Ko govorimo o umiku otroka iz družine in namestitvi drugam, govorimo o enem najresnejših posegov v družinsko življenje. Ta ukrep pusti globoke in dolgotrajne posledice tudi v primerih, ko je odsotnost iz matične družine le začasna, kot je to predvideno v rejniškem sistemu. Zaradi resnosti tega posega v življenje otroka mora biti odločitev o odvzemu vedno sprejeta premišljeno in na podlagi jasnih dokazov o ogroženosti otroka oziroma o njegovi koristi (Čujovič, 2019, str. 79).

Poznamo dve glavni obliki odvzema otroka iz družine. Prvi je nujni odvzem, ki ga izvede CSD v posebej nevarnih in akutnih primerih. Ta se izvede takoj, v primerih, ko je otrok hudo ogrožen

in ni mogoče čakati na odločitev sodišča (DZ, 2017). V primeru nujnega odvzema CSD otroka namesti v varno okolje, nato pa sodišču poda predlog za izdajo začasne odredbe. Otroka CSD lahko namesti k drugi osebi, v krzni center, rejništvo ali zavod, pri nujnem odvzemu pa lahko pomaga tudi policija. Namestitev je običajno začasna, najpogostejša in prednostna oblika pa je rejništvo (Čujovič, 2019, str. 79–92). Druga oblika je odvzem kot ukrep začasne odredbe, ki ga določi pristojno okrožno sodišče na predlog CSD, kadar je potrebna dolgotrajnejša namestitev v rejništvo ali zavod. Ta ukrep praviloma traja do treh let, in sicer z rednim preverjanjem možnosti vrnitve otroka v matično družino (DZ, 2017, 162. člen).

V času namestitve si institucije, predvsem CSD, prizadevajo za odpravo vzrokov odvzema in ponovno združitev družine. Cilj ni razdvojitev, temveč pomoč družini do stabilnejšega in varnejšega delovanja (Čujovič, 2019, str. 79).

Filipčič (2019, str. 48–50) poudarja, da mora sodišče pri izbiri ukrepa presojati izpolnjenost pogoja resne ogroženosti in sorazmernost ukrepa v največjo korist otroka. Kljub zakonski ureditvi se v praksi pojavljajo težave, kot so zamude pri izvrševanju sodnih odločb o namestitvi otrok iz neustreznih okolij. Varuh človekovih pravic RS (2024) opozarja, da zaradi zamud otroci ostajajo dalj časa v kriznih centrih ali celo v nevarnem domačem okolju. Ker krizni centri niso namenjeni dolgoročni oskrbi, ta praksa ni v skladu z načelom otrokove največje koristi, zato varuh poziva k izboljšanju kapacitet institucionalnega varstva in hitrejšemu izvrševanju sodnih odločb, kar je izredno pomembno za zaščito pravic otrok. Zaradi kompleksnosti primerov in različnih oblik ogroženosti otrok je nujno, da se ob ukrepih, kot so odvzemi in namestitve, vzpostavi učinkovito in usklajeno sodelovanje med institucijami, ki skrbijo za zaščito otrok, kar bom opisal v naslednjem poglavju.

1.3.4. Sodelovanje institucij pri zaščiti otrok

Za učinkovito zaščito otrok v primerih ogroženosti ni dovolj posredovanje ene same institucije ali en sam ukrep. Nujno je, da akterji delujejo usklajeno, imajo jasno opredeljene vloge in odgovornost. Zaradi tega je v sistemu rejništva pomembno oblikovanje multidisciplinarnih timov (v nadaljevanju MDT).

CSD ima v koordinaciji zaščite otrok osrednjo vlogo, saj vodi in usmerja procese pomoči družini in spremlja izvajanje načrta pomoči. MDT združuje predstavnike različnih institucij in organizacij, kot so policija, zdravstvene in vzgojno-izobraževalne ustanove, tožilstvo, regijski koordinatorji za obravnavo nasilja v družini in nevladne organizacije. Skupaj ocenijo stopnjo

ogroženosti otroka, pripravijo načrt pomoči in načrtujejo potrebne ukrepe za njegovo zaščito (Aničić idr., 2017). Šole in vrtci imajo zaradi vsakodnevnega stika z otroki pomembno vlogo pri prepoznavanju ogroženosti. Po uradni dolžnosti morajo prijaviti vsako sumljivo spremembo vedenja otroka pristojnim organom (Milek Ogrinc, 2016).

V skladu z ZPND je sodelovanje vseh povabljenih organov v MDT obvezno. Načrt pomoči vključuje oceno pripravljenosti staršev za sodelovanje, njihovega čustvenega odnosa do otroka ter prepoznavanje varovalnih in tveganih dejavnikov (Aničić idr., 2017). MDT prilagaja načrt pomoči glede na spreminjajoče se okoliščine in zagotavlja vključevanje otroka v proces načrtovanja, kadar je to v njegovo korist (Pravilnik o sodelovanju, 2009).

Medinstitucionalno sodelovanje je eden od temeljev sodobnega socialnega dela. V ospredje prihajajo medpoklicni pristopi, ki temeljijo ne le na koordinaciji, temveč tudi na soustvarjanju strokovnih rešitev. Jurček (2025) govori o tem, da kakovostno timsko delo temelji na skupnih ciljih, enakovrednem odločanju in medsebojnem spoštovanju, kar je še posebej pomembno pri zaščiti otrok, kjer so odločitve zapletene in zahtevajo usklajeno delovanje različnih strokovnjakov. Sodobni pristopi spodbujajo tudi večjo participacijo otrok in njihovih družin. V MDT se otroka vključuje kot aktivnega člana, če to ne ogroža njegove varnosti ali koristi. S tem institucije ne delujejo le nad otrokom, ampak skupaj z njim (Jurček, 2025, str. 22–23). Takšno sodelovanje ni pomembno samo za odziv na nastalo ogroženost, temveč tudi za preventivo in dolgoročno stabilnost otroka, in sicer tako v matični kot tudi rejniški družini. V kontekstu rejništva, kjer je otrok začasno nameščen v nadomestno družinsko varstvo, je sodelovanje vseh institucij pomembno za zagotavljanje varnega okolja, gradnjo navezanosti in uspešno integracijo otroka v družbo.

Takšno usklajeno sodelovanje različnih institucij je tudi temelj uspešnega delovanja rejniškega sistema, ki otrokom brez ustrezne družinske oskrbe zagotavlja varen dom in podporo za njihov razvoj. Rejništvo kot ena izmed oblik nadomestne družinske skrbi ima v Sloveniji bogato zgodovino in se je razvijalo glede na družbene, pravne in strokovne premike.

1.4. Rejniški sistem v Sloveniji

1.4.1. Zgodovinski razvoj rejništva v Sloveniji

Rejništvo se je na Slovenskem začelo razvijati v začetku 20. stoletja, sprva neformalno znotraj širših družin, kjer so skrb za otroke brez staršev prevzemali sorodniki. Leta 1922 je bila v

takratni Kraljevini Jugoslaviji vzpostavljena prva formalna zakonodajna ureditev rejništva (Miloševič-Arnold, 1981). Z Zakonom o zaščiti otrok in mladine so bile v rejništvo lahko nameščene le »sirote in otroci brez bližnjih sorodnikov«. Prvi večji premik je bila ustanovitev Otroške kolonije v Lukovici (1926), ki je uvedla pravila nadzora, financiranja ter izbire in usposabljanja rejniških družin (Tomec, 2012). Po drugi svetovni vojni je rejništvo začelo izgubljati na veljavi, pojavila pa se je nenadzorovana praksa »črne reje«, kjer so bili otroci nameščeni na podeželje predvsem kot delovna sila, kar je negativno vplivalo na dojemanje rejništva tudi v prihodnosti (Miloševič-Arnold, 1981).

Leta 1960 je sprejet Zakon o rejništvu (Uradni list LRS, št. 34/1960), ki je formalno opredelil rejništvo kot skrb za otroke brez starševske oskrbe ali ogrožene pri razvoju. Rejniške družine so morale otrokom zagotavljati celostno skrb, v zameno pa so prejemale rejnino (Tomec, 2012). Naslednji korak je bil ZZZDR, ki je okrepil pravno podlago za rejništvo kot poklic ter omogočil strokovni nadzor in širšo mrežo centrov za socialno delo (Miloševič Arnold, 1981).

S hkratnim razvojem zakonodaje so se spreminjali tudi pristopi v socialnem delu, kar se odraža v teoriji »valov pomoči« (O'Hanlon, 1993; v Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019). Ta opisuje štiri glavne faze razumevanja pomoči:

- **Prvi val:** Patološki model, kjer je strokovnjak edini nosilec moči, uporabnik pa problematičen objekt obravnave.
- **Drugi val:** Fokus na reševanju konkretnih problemov, uporabnik pa še vedno pasivni prejemnik pomoči.
- **Tretji val:** Procesi pomoči se usmerijo v rešitve, še vedno pa je strokovnjak tisti, ki rešitev prinese.
- **Četrti val:** V središču sta odnos in proces med udeleženci, poudarek pa je na procesu soustvarjanja novih rešitev s pomočjo pogovora, ki omogoča pogajanje in raziskovanje v individualni uporabnikovi izkušnji.

Razvoj teh pristopov je prispeval k bolj spoštljivemu in celostnemu dojemanju rejništva, ki presega zgolj reševanje problemov in krepi identiteto ter razvoj otroka. Po tem pregledu zgodovine rejništva in njegovih pravnih aktov bom v nadaljevanju predstavil najpomembnejše zakonske podlage današnje ureditve rejništva v Sloveniji.

1.4.2. Pravna ureditev rejništva

Kot je bilo že omenjeno, je področje rejništva v Sloveniji v preteklosti urejala vrsta zakonov in podzakonskih aktov, ki so določali pogoje, postopke in temeljna načela varstva otrok. Prva dejanska celovita ureditev je nastala leta 2002 z ZIRD, ki je opredelil organizacijo rejništva, vlogo rejnikov ter pristojnosti državnih organov in drugih institucij, ki so vključene v sistem rejništva. Pomembno podlago za ta zakon je predstavljal ZZZDR, ki je urejal širše družinskopravne razmere in pravice otrok. Leta 2017 je ta zakon nadomestil DZ, ki je sodobno preuredil družinsko pravo, pri čemer še posebej poudarja že omenjeno načelo največje koristi otroka. Leta 2019 je bil sprejet še Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje rejniške dejavnosti, ki natančneje določa kriterije izbire, usposabljanja in spremljanja kakovosti dela rejnikov (PISRS, 2019). Maja 2025 je državni zbor sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD-C, Uradni list RS, št. 41/25), ki največ sprememb uvaja na področju višine rejnine. Prinaša namreč višjo, enotno oskrbnino za rejniške otroke in znatno povišanje plačila rejnikom (s 166,69 evra na 460 evrov) z možnostjo dodatnih zvišanj glede na zahtevnost oskrbe. Poleg tega uvaja več enkratnih prejemkov in dodatnih pravic rejnikov, kot je brezplačna pravna pomoč in pravica do socialnega zavarovanja že pri enem otroku, poleg tega pa uvaja tudi več nadzora, usposabljanj in poudarja večjo vlogo CSD pri spremljanju rejniških namestitev (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2025). Ti pravni dokumenti skupaj tvorijo okvir, ki zagotavlja zaščito pravic otrok ter pravno varnost in jasne usmeritve za rejnike, med drugim tudi postopke, kako posameznik pridobi status rejnika.

1.4.3. Postopek pridobitve statusa rejnika

Ker rejništvo predstavlja pomemben način skrbi za otroke, je nujno, da se v to dejavnost vključujejo le primerni posamezniki. ZIRD določa pogoje za opravljanje rejništva, nadzor nad delom rejnikov in financiranje dejavnosti (1. člen). Kandidat za rejnika mora imeti stalno prebivališče v Sloveniji, biti polnoletna oseba in imeti vsaj poklicno oziroma strokovno izobrazbo. Izjemoma, če je to v največjo korist otroka, lahko dovoljenje pridobi tudi kandidat z nižjo izobrazbo (ZIRD, 2002, 5. člen).

V zakonu ima posebno mesto tudi sorodstveno rejništvo. Rejnik je namreč lahko otrokova sorodnica ali sorodnik, kot so stari starši, stric, teta, brat ali sestra, vendar le če sodišče oceni, da je to v otrokovo največjo korist (ZIRD, 2002, 7. člen).

Zakon specifično definira ne le, kdo lahko postane rejnik, temveč tudi kdo ne more: rejnik ne more biti oseba z odvzeto starševsko skrbjo, brez poslovne sposobnosti ali tisti, ki živi v gospodinjstvu z osebo, ki ji je bila starševska skrb odvzeta. Prav tako rejniki ne morejo postati osebe s pravnomočno obsodbo za kazniva dejanja zoper življenje, telo ali spolno nedotakljivost, enako pa velja za tiste, ki živijo z osebami z obsodbami za ta dejanja (ZIRD, 2002, 6. člen).

Ko kandidat izpolnjuje pogoje, odda vlogo na CSD, ki pripravi strokovno oceno in jo posreduje Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Če je ocena pozitivna, kandidat vstopi v začetno usposabljanje oziroma izobraževanje v obsegu 10 do 12 ur (Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje rejniške dejavnosti, 40. člen). Usposabljanje zajema teme iz psihologije, dinamike družinskih odnosov in osnov rejništva (Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje rejniške dejavnosti, 41. člen), po uspešnem zaključku pa kandidat pridobi status rejnika. Zakon predvideva tudi strokovno izpopolnjevanje rejnikov vsaj enkrat na pet let v obsegu 20–25 ur, ki vključuje predavanje, delavnice in skupinske razprave s poglobljenimi vsebinami (Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje rejniške dejavnosti, člen 42.–45).

V zadnjem obdobju se vse bolj poudarja, da formalni pogoji za pridobitev statusa rejnika predstavljajo le en vidik uspešnega izvajanja rejništva. Raziskave kažejo, da administrativno ustrezni kandidati pogosto ne vztrajajo v rejniški vlogi, če jim sistem ne nudi zadostne podpore. V ZDA je Hanlon s sodelavci (2021) ugotovil, da na dolgoročno izvajanje rejništva močno vplivajo dejavniki, kot so kakovost odnosa med rejnikom in institucijami (npr. centri za socialno delo, sodišča, šole), dostopnost do materialnih virov in storitev (npr. svetovanje, prevoz, zdravstvene storitve) ter kakovost usposabljanja in podpora drugih rejnikov. Pomembno je, da se rejnikom priznava strokovno vlogo, jim zagotavlja vključevanje v odločitve in stalna strokovna pomoč, sicer številni zaključijo z dejavnostjo že v prvem letu (Hanlon, 2021).

Te ugotovitve dopolnjuje raziskava Coxa, Buehlerja in Ormea (Cox in sodelavci, 2002), ki je pokazala, da so rejniške družine, ki so za potrebo po rejništvu izvedele preko osebnih stikov ali verskih skupnosti, pogosteje ostale aktivne v sistemu. Nasprotno je množični medijski pristop ustvaril veliko zanimanja, a z nižjo stopnjo dolgoročne angažiranosti. To kaže na potrebo po bolj ciljno usmerjenih in odnosnih strategijah pridobivanja rejnikov, ki temeljijo na zaupanju in osebnem stiku.

Zato je pomembno, da se tudi v Sloveniji ne osredotočamo zgolj na izpolnjevanje zakonsko določenih pogojev, temveč razvijamo trajnostne pristope za iskanje, usposabljanje in dolgoročno podporo rejnikom.

1.4.4. Vloga rejniške družine in sodelovanje z matično družino

Pri nameščanju otroka v rejniško družino je izhodišče vedno otrokova korist. Pred tem je treba izčrpati vse možnosti za njegovo bivanje v biološki družini, če ta ni ogrožajoča. Ko to ni mogoče, postane rejništvo ena od alternativ, saj otroku ponuja nadomestno, a čim bolj stabilno in varno okolje (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2006).

Rejniška družina je prostor, ki mu otrok ne pripada po rojstvu, a vanj vstopa kot nov član, skupaj z vsemi obstoječimi družinskimi odnosi. Postane njegova »socialna družina«, v kateri se čustveno in socialno razvija (Berglez, 2005). Poleg osnovnih življenjskih pogojev rejništvo otroku nudi stabilnost, občutek pripadnosti in varno navezovanje (Zaviršek, 2012). Rejniki prevzemajo številne vloge, od oskrbnika in voditelja do zagovornika in učitelja (Žiberna, 2005). S tem ne skrbijo le za otrokove potrebe, temveč tudi za njegov čustveni razvoj in vključevanje v družbo. Rejniška družina je torej celostni podporni sistem, ki otroku omogoča novo varno rutino.

Ena izmed pomembnih nalog rejniške družine je, da otroku pomaga pri ohranjanju ali vzpostavljanju stikov z matično družino, kadar to ne ogroža njegove varnosti. 26. člen ZIRD navaja tudi dolžnost rejnika, da omogoči in spodbuja stike med otrokom in njegovimi biološkimi starši, razen če so ti stiki pravno prepovedani. Rejnik mora o pomembnih vprašanjih v zvezi z otrokom sodelovati z matično družino, CSD in IPS, ki usmerja otrokovo obravnavo (ZIRD, 2002, 27. člen).

1.4.5. Vloga CSD na področju rejništva

Ker rejništvo poleg sodelovanja z matično družino vključuje tudi sodelovanje z različnimi institucijami, je pomembno, da rejniške družine prejemajo ustrezno podporo pred izvajanjem rejništva in med njim (Tomec in Hudobivnik, 2012). Rejništvo je sicer začasna rešitev, vendar ima lahko dolgoročen vpliv na otrokovo življenje, zato se od strokovnjakov na področju rejništva pričakuje, da razpolagajo s širokim naborom znanj in spretnosti. Razumeti morajo kompleksnost otrokove življenjske situacije in biti sposobni izvajanja strokovne refleksije,

sodelovanja z drugimi deležniki in odzivanja na potrebe rejniške družine ter otroka v rejništvu. Tako Zaviršek (2012) kot Tomec (2012) poudarjata, da mora biti proces rejništva oblikovan skozi sodelovalne odnose, ki gradijo zaupanje, varnost in podporo. Pomembno je, da se za takšen pristop nudi premišljeno in dolgoročno podporo rejniškim družinam, saj lahko le ustrezno podprti rejniki ustvarjajo pogoje, v katerih otrok uspešno napreduje.

1.4.6. Vloga CSD pred namestitvijo otroka v rejniško družino

Pred namestitvijo otroka v rejniško družino centri za socialno delo tesno sodelujejo z njegovo matično družino z namenom, da bi otrok lahko ostal v domačem okolju skupaj z družino. Strokovni delavci in delavke oblikujejo načrt pomoči in raziskujejo možnosti za izboljšanje pogojev, ki bi preprečili odvzem otroka (DZ, 2017). Matični starši pogosto težko prepoznajo otrokove potrebe, zato je doseganje sprememb dolgoročen proces, ki zahteva sodelovanje vseh vpletenih (Čačinovič Vogrinčič, 2006, str. 108). Če tudi ob strokovni pomoči ni mogoče izboljšati razmer, center v sodelovanju s sodiščem predlaga odvzem otroka. V praksi se kot najprimernejša rešitev pogosto izbere rejniška družina, saj otroku nudi bolj domače in čustveno varno okolje kot zavod (DZ, 2017).

Pred namestitvijo center sodeluje tudi z bodočimi rejniki; preko pogovorov in strokovnih ocen ugotavljajo njihovo ustreznost za izvajanje rejniške dejavnosti (ZIRD, 31. člen). Pred selitvijo naj bi se izvajali tudi pripravljalni pogovori z otrokom, rejniško in matično družino, da bi bil prehod zanj čim manj stresen. Rejniki prejmejo osnovne informacije o otroku in njegovih potrebah, otrok pa spozna postopek in se pripravi na selitev (Katalog javnih pooblastil, 2022). Pomembno je tudi, da otrok vzpostavi odnos s socialnim delavcem oziroma delavko, ki ga bo spremljal med rejništvom (Tomec in Hudobivnik, 2012 str. 71–74). Vse te priprave so izrednega pomena, saj otroku pomagajo, da novo okolje doživi kot varno in podporno spremembo v svojem življenju (Križnik Novšak, 2012, str. 61–62).

1.4.7. Vloga CSD med potekom rejništva

Znotraj tega podpoglavja bom večinoma izhajal iz Kataloga javnih pooblastil (2022), saj ta dokument predstavlja uradno podlago za izvajanje rejništva v praksi in natančno določa naloge centrov za socialno delo. Znotraj so opredeljeni tudi konkretni izvedbeni koraki, ki jih morajo socialni delavci in delavke upoštevati.

Pri iskanju primerne rejniške družine CSD najprej preveri možnosti znotraj svojega lokalnega območja. Če tam ni ustreznih razpoložljivih rejniških družin, se poišče rešitev na državni ravni, v sodelovanju z drugimi centri in s pristojnimi institucijami (Katalog javnih pooblastil, 2022). Ko je otrok že nameščen v rejniško družino, CSD spremlja njegovo počutje, napredek in kako se privaja na novo okolje (Križnik Novšak, 2012, str. 87). Pri izbiri rejniške družine je pomembno, da se otroka obravnava kot edinstveno osebo z lastnimi potrebami. Ob namestitvi CSD sodeluje tudi pri sklenitvi rejniške pogodbe in preverja, ali rejniki izpolnjujejo v njej opredeljene obveznosti (ZIDR, 34. člen). Približno teden po namestitvi se opravi prvi pogovor z otrokom in rejniško družino, da bi se ugotovila stanje ter podpora pri vključevanju in sodelovanju z matično družino (Katalog javnih pooblastil, 2022).

CSD oblikuje individualno projektno skupino, ki skupaj načrtuje pomoč in podporo otrokom v rejništvu. Pomemben je reden stik z rejniško družino, še posebej v primeru težav v vzgoji ali odnosih, zlasti v občutljivih obdobjih, kot je puberteta (Katalog javnih pooblastil, 2022). Če rejnica oziroma rejnik ne izpolnjuje dogovorjenih obveznosti ali ni primeren za izvajanje rejništva, lahko CSD predlaga njegovo razrešitev. Otrok mora imeti možnost zasebnih pogovorov s socialnim delavcem oziroma delavko, kar omogoča vzpostavitev zaupanja in varnosti, da spregovori o svojih občutkih, stiskah in željah, kar je temelj za kakovostno izvajanje rejništva (Katalog javnih pooblastil, 2022).

1.4.8. Vloga CSD ob zaključevanju rejništva

Zaključek rejništva je čustveno občutljivo obdobje, zato imajo socialni delavci in delavke pomembno nalogo, saj se takrat lahko pojavijo negotovi občutki pri otroku in obeh družinah. Pravočasna priprava in odprt pogovor o koncu rejništva lahko bistveno zmanjšata stiske vseh vpletenih (Križnik Novšak, 2012, str. 94). Ena izmed pomembnih nalog centrov je priprava otroka in družin na prehod iz družine ter nato dogovor o nadaljnjih stikih z rejniško družino, če si to želijo. Ob tem je potrebno okrepiti otrokovo socialno mrežo in vključiti ustrezne socialne delavce in delavke glede na to, kam otrok odhaja (Katalog javnih pooblastil, 2022).

Otroka se na zaključek rejništva pripravlja postopoma, da se čim lažje prilagodi novemu okolju. Socialni delavci in delavke skušajo otroku predstaviti zaključek rejništva kot nekaj pozitivnega, pri tem pa je pomembna tudi podpora obeh družin, matične in rejniške (Mali, 2012, str. 135).

Če se otrok vrača v matično družino, je priporočljivo, da nekaj dni tedensko še vedno ostaja pri rejniški družini, da se prehod izvede postopoma in z manj stresa (Katalog javnih pooblastil, 2022). Rejniki imajo pravico vedeti, kam otrok odhaja, in lahko povedo svoje mnenje o tem, ali je novo okolje zanj primerno (Mali, 2012, str. 137). Ob koncu rejništva skupaj s socialnimi delavci in delavkami opravijo evalvacijo svojega dela ter prejmejo povratne informacije (Mali, 2012, str. 137).

Ravno kompleksnost teh odnosov, potreba po stabilnosti in zahtevnost rejniške vloge pa od rejnikov in rejnic zahtevajo visoko stopnjo pripravljenosti, predanosti in podpore. To je tudi eden izmed glavnih razlogov, zakaj se veliko posameznikov za rejništvo ne odloči, kar pa privede do pomanjkanja rejniških družin. V naslednjem poglavju bom zato podrobneje predstavil dejavnike, ki vplivajo na to problematiko.

1.5. Pomanjkanje rejniških družin

V Sloveniji je v zadnjih letih pomanjkanje rejniških družin postalo vse bolj očitno. Kljub prizadevanjem CSD, ki z informiranjem javnosti, deljenjem dobrih zgodb iz rejniških družin in s spodbujanjem zakonodajnih sprememb poskušajo spodbuditi morebitne bodoče rejnike, zanimanje ostaja nizko, potrebe po rejniškem varstvu pa naraščajo. Po podatkih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2025) je bilo maja 2025 registriranih 553 rejnikov, od tega 506 žensk in 47 moških. Za primerjavo jih je bilo leta 2019 618 (555 žensk in 63 moških), kar kaže na zaskrbljujoč upad zanimanja in zmanjšano dostopnost ustreznih namestitev za otroke. To pomanjkanje je posledica številnih družbenih, ekonomskih in sistemskih dejavnikov, ki se med seboj prepletajo. V nadaljevanju predstavljam nekaj dejavnikov.

1.5.1. Družbeni, ekonomski in sistemski dejavniki pomanjkanja rejniških družin

Rejništvo zahteva veliko več kot le pripravljenost pomagati. Otroci, nameščeni v rejništvo, pogosto prihajajo iz okolij zanemarjanja, nasilja ali zlorabe. Zaradi preteklih travm razvijejo vedenjske težave in težje navezujejo odnose, kar za rejnike pomeni dodatno čustveno in psihološko breme (Golding, 2017). Wingfield (2017) opozarja, da visoka stopnja stresa ne vpliva le na starše, temveč tudi na otroke in dinamiko v družini. Baylin (2015) izpostavi pomen razvijanja reflektivne drže, ki rejnike uči razumevanja otrokovih ran in jim pomaga pri sočutnem odzivanju.

Zaradi zahtevnosti se rejniki pogosto soočajo z izgorelostjo, saj težko usklajujejo skrb za otroka z lastnim počutjem. Hillyer (2012) poudarja, da je skrb zase predvsem pomembna za preprečevanje izgorelosti, Golding (2017) pa dodaja, da je poleg fizične pomembna tudi čustvena oskrba v obliki vzpostavljanja varnega in sočutnega odnosa z otrokom skozi igrivost, sprejemanje, radovednost in empatijo. Zato Golding in Gurney-Smith (2015) menita, da mora biti odpornost na stres ena izmed lastnosti, ki jih je treba upoštevati pri izbiri bodočih rejnikov – tudi zato, da ne pride do prezgodnjega odstopa od rejništva.

Posamezniki se danes pogosteje odločajo za posvojitev kot za rejništvo, saj jim to pomeni trajno starševstvo brez obveznega sodelovanja z matično družino ali nadzora institucij. Po drugi strani pa se nekateri za rejništvo odločijo z namenom poznejše posvojitve, kar lahko vodi v razočaranja tako za rejnike kot otroke. Treba je razumeti, da je rejništvo začasna oblika varstva, katere cilj je vrnitev otroka v matično družino, kadar je to varno in mogoče (Rejniški glasnik, 2020).

Ekonomski dejavniki dodatno odvračajo kandidate. Nizke rejnine, visoki življenjski stroški in stanovanjske stiske predstavljajo konkretne materialne ovire. Evropska komisija (2024) je v poročilu opozorila, da sta visoka inflacija in rast cen hrane ter energije v letih 2022 in 2023 močno prizadeli življenjski standard, najbolj očitno pri tistih z nižjimi prihodki. V takšnih razmerah mnogi presodijo, da si dodatnih bremen, kot je rejništvo, ne morejo privoščiti, četudi bi si tega želeli.

Tudi sistemske pomanjkljivosti imajo svojo vlogo. Čeprav je število registriranih rejnikov na papirju zadostno, pogosto ni dovolj usposobljenih družin za specifične potrebe otrok. Kot opozarjajo socialni delavci in delavke, ni vsaka rejniška družina primerna za vsakega otroka. Potrebna bi bila večja geografska razpršenost in boljše usklajevanje (IRSSV, 2023).

Poleg tega CSD-ji trpijo za kadrovskim primanjkljajem. Zaradi preobremenjenosti socialni delavci in delavke nimajo dovolj časa za sprotno spremljanje, podporo in svetovanje rejnikom, kar vpliva na kakovost rejništva (Žnidar, Rape Žiberna in Rihter, 2019). Posledično rejniške družine pogosto ostajajo brez potrebne podpore.

Skupnost CSD (2008) opisuje, da je rejništvo lahko uspešno le ob sodelovanju vseh strokovnjakov, kjer so rejniki in rejnice obravnavani kot enakovredni partnerji. Čačinovič Vogrinčič (2006) poudarja pomen njihove usposobljenosti za prepoznavanje otrokovih stisk in sodelovanje z matično družino. Lutter (1997) in Knific (1997) dodajata, da mora biti podpora

rejnikom sistematična, z možnostjo svetovanja in skupinskega učenja, saj se duševno stanje odraslih neposredno prenaša na otroke.

Upad zanimanja za rejništvo je torej posledica prepletajočih se dejavnikov, od družbenih in ekonomskih do sistemskih. Če si želimo pritegniti nove sodelujoče rejnike, je potreben neposreden odziv na vse opažene okoliščine.

1.5.2. Izzivi pri zagotavljanju podpore rejnikom in otrokom

Učinkovita podpora rejnikom in otrokom zahteva pristop z odprto komunikacijo, redno strokovno spremljanje in pravočasno izmenjavo informacij. Že pred otrokovo namestitvijo morajo rejniki poznati njegove posebnosti, potrebe, odnose z matično družino in njegove pravice (Skupnost CSD Slovenije, 2008). Le tako se lahko ustrezno pripravijo na otrokovo vključitev ter mu zagotovijo varno in stabilno okolje. Pomembno je tudi, da rejniki sproti obveščajo socialne delavce in delavke o otrokovem doživljanju in morebitnih stiskah.

Velik pomen pri tem nosi individualna projektna skupina (IPS), ki se oblikuje za vsakega otroka posebej. V njej sodelujejo rejniki, matična družina in strokovnjaki, ki skupaj načrtujejo otrokov razvoj in podporo. Kot poudarja Čačinovič Vogrinčič (2006), je bistvenega pomena, da se oblikuje usklajena mreža pomoči, ki otroku zagotavlja čustveno stabilnost, varnost in predvidljivost (Skupnost CSD Slovenije, 2008).

V praksi sistem pogosto ne deluje tako, kot je predvideno. Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2019) opozarjata, da se IPS velikokrat sestanejo zgolj enkrat letno, kar močno omeji možnost sprotnega sodelovanja in prilagajanja načrtov. Poleg tega rejniške družine pogosto ostajajo brez specializiranih podpornih programov, ki bi se ukvarjali z njihovimi specifičnimi potrebami (Staines idr., 2019).

Obstoječi programi za podporo družinam so večinoma usmerjeni v matične starše, medtem ko rejniške družine ostajajo na obrobju. Kot dober primer lahko izpostavim prakso iz ZDA, kjer organizacija AdoptUSKids rejnikom nudi izobraževanja, svetovanje in finančno pomoč, kar jim omogoča lažje obvladovanje zahtev, povezanih z rejništvom (AdoptUSKids, b. d.).

1.6. Posledice pomanjkanja rejniških družin

1.6.1. Nameščanje otrok v institucionalno oskrbo

Ena najopaznejših posledic pomanjkanja rejniških družin je večje število otrok in mladostnikov, ki so nameščeni v institucionalne oblike varstva. Čeprav so te rešitve v določenih primerih nujne, ne morejo nadomestiti topline, ljubezni in individualne pozornosti, ki jih omogoča stabilno družinsko okolje. Ob pomanjkanju rejnikov so otroci pogosto nastanjeni v krizne centre, vzgojne zavode ali druge institucije.

Krizni centri predstavljajo prvo obliko začasne zaščite za otroke, ki so izpostavljeni nasilju, zanemarjanju, spolnim zlorabam, samomorilnim mislim ali zlorabi substanc (Osojnik, 2019). Vendar gre le za kratkotrajne ukrepe, katerih glavni cilj je stabilizacija razmer in priprava pogojev za nadaljnjo, ustreznejšo namestitev.

Vzgojni zavodi, ki jih ustanavlja država, so namenjeni otrokom brez ustreznega družinskega varstva oziroma tistim z vzgojnimi in razvojnimi izzivi. Poleg bivanja nudijo tudi šolanje, usposabljanje za samostojno življenje in podporo pri socialni vključenosti (Skalar, 1995).

Kljub temu pa zavodi kot institucije težko zagotovijo kakovostne, individualno prilagojene odnose.

Kot navajajo Krajnčan in sodelavci (2006), je bivanje v zavodu za otroka pogosto čustveno zahtevno, saj se otroci lahko počutijo zapuščene, kaznovane ali izključene iz družbenega okolja. To lahko oteži oblikovanje varnih odnosov in občutka pripadnosti. Bogataj in Vec (1994) pišeta o tem, da so med najpogostejšimi razlogi za namestitev v zavod vzgojna nemoč staršev, vedenjski izzivi, kriminalna dejanja in samopoškodovalna vedenja, kar kaže na izrazito potrebo teh otrok po specializirani, individualizirani pomoči.

Dolgotrajno pomanjkanje rejniških družin tako ne vpliva le na število nameščenih otrok v institucije, temveč predvsem na kakovost njihove oskrbe, razvojne možnosti in splošno dobrobit.

1.6.2. Vpliv nestabilnega okolja na razvoj otroka

Začasna institucionalna namestitev je pogosto izhod v sili, kadar ni na voljo primernejših oblik družinskega varstva. Čeprav ima pravno podlago v DZ, prinaša številna razvojna tveganja.

Otroci, ki so izpostavljeni institucionalnemu okolju, pogosto doživljajo pomanjkanje čustvene varnosti, individualne pozornosti in stabilnosti, kar lahko vodi v vedenjske in čustvene težave. Med njimi se lahko pojavi tudi selektivni mutizem, oblika anksiozne motnje, pri kateri otrok v določenih okoljih ne govori (Lanz, 2018).

Uspešnost institucionalne oskrbe je najpogosteje odvisna od usposobljenosti zaposlenih. Domiter Protner, Leskošek in Frangež (2019) opozarjajo, da pomanjkanje izobraževanj in strokovne podpore omejuje kakovost dela z otroki. Tudi v primerih ustrezne kadrovske podpore ostaja dejstvo, da institucije ne morejo nadomestiti topline in varnosti družinskega okolja. Raziskovalca Stein in Munro (2008) ugotavljata, da je za otrokovo dobrobit pomembno okolje, ki nudi stabilnost, občutek pripadnosti in spodbuja pozitivno identiteto, vendar tega institucionalna okolja pogosto ne omogočajo. Tako otrok ne nameščajo v zavode zaradi njihove ustreznosti, temveč zaradi pomanjkanja drugih možnosti.

Ob prihodu v zavod otroci pogosto doživljajo tesnobo in strah pred zavrnitvijo s strani vrstnikov (Kahan, 1994). Brinc (1991) izpostavlja pomen celostne čustvene in intelektualne podpore, medtem ko Javornik (2001) opozarja, da mora biti vzgoja posledica celostne podpore, ne njen primarni cilj.

Življenje v instituciji lahko dolgoročno vodi v dodatne stiske. Škoflek (1991) in Skalar (2000) navajata, da institucionalizacija pogosto povzroči stigmatizacijo, kriminalizacijo in socialno odtujenost, kar zmanjšuje možnosti otrok za uspešno vključevanje v družbo. Zaradi vseh navedenih tveganj je pomembno, da se pred institucionalno namestitvijo skrbno preučijo vse druge možnosti, zlasti rejništvo kot oblika družinske oskrbe, ki otroku omogoča večjo stabilnost in čustveno varnost.

1.6.3. Povečana obremenitev socialnih delavcev in delavk

Pomanjkanje rejniških družin ne vpliva zgolj na otroke, temveč ima posledice tudi za socialne delavce in delavke, ki delujejo znotraj sistema varstva otrok. Njihova osrednja naloga je poiskati najboljšo rešitev za otroka v stiski, a so zaradi sistemskih omejitev in pomanjkanja rejniških družin pogosto prisiljeni izbrati manj primerne oblike nastanitve, kar lahko vodi v stiske. Socialni delavci in delavke so pogosto preobremenjeni, saj morajo opravljati širok spekter nalog. Zaradi tega področje rejništva pogosto ostaja zapostavljeno (Dremelj idr., 2019). Poleg tega je med omejitvami zaznati tudi pomanjkanje rednega strokovnega izobraževanja, pomanjkljive vire informacij in finančne omejitve, kar še dodatno otežuje kakovostno

odločanje. Bevc (2014) izpostavlja, da morajo socialni delavci in delavke znati prepoznati otrokove potrebe in izbrati ustrezno okolje, kar zahteva visoko stopnjo strokovne usposobljenosti.

V praksi se od socialnih delavcev in delavk pričakuje široko znanje s področij psihologije, pedagogike, prava in socialnega dela ter sposobnost vzpostavljanja zaupanja z otrokom (Zaviršek idr., 2009). Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2019) dodatno opozarjata na pomen ustvarjanja prostora, kjer otrok lahko izrazi svoje mnenje, kar pa zahteva čas, zbranost in čustveni angažma, ki ga preobremenjeni strokovnjaki pogosto ne zmorejo zagotoviti. Stalen stik s hudimi življenjskimi zgodbami in travmami otrok lahko vodi v sekundarni travmatični stres (Kanno, 2010; Kanno in Giddings, 2017). Raziskava Mänttäri-van der Kuip (2016) potrjuje, da pomanjkanje virov in finančna negotovost negativno vplivata na duševno zdravje socialnih delavcev in delavk. Tudi Mack (2022) poudarja, da nenehna izpostavljenost trpljenju, administrativnim pritiskom in kriznim situacijam pomembno povečuje tveganje za izgorelost. Podobno Wilson (2016, str. 479) ugotavlja, da je socialno delo eden izmed najbolj ranljivih poklicev glede na tveganje za travmatizacijo.

Wooten s sodelavci (2011, str. 73) razvrščajo stres, ki ga doživljajo socialni delavci in delavke, v pet glavnih kategorij: izgorelost, izčrpanost zaradi sočutja, sekundarni travmatični stres, sistemski pritiski in pomanjkanje organizacijske podpore. Vsi prej opisani dejavniki neposredno vplivajo na kakovost podpore otrokom in na sposobnost strokovnjakov, da učinkovito opravljajo svoje delo.

Pomanjkanje rejniških družin torej ne ustvarja težav zgolj na ravni namestitev otrok, temveč tudi močno obremenjuje strokovne delavce in delavke, ki so eden izmed pomembnejših členov sistema. Brez ustrezne podpore in razbremenitve socialnih delavcev in delavk bo težko zagotavljati varno, kakovostno in celostno oskrbo otrok, ki jo ti nujno potrebujejo.

1.7. Možnosti izboljšanja rejniškega sistema

1.7.1. Ozaveščanje javnosti in promocija rejništva

Kakovost rejništva se lahko izboljša predvsem s tem, da ga javnost bolje razume in da se o njem govori na pozitiven način. Mali (2020, str. 3) opozarja, da ljudje pogosto napačno razumejo pomen rejništva in ga enačijo zgolj z denarno pomočjo. Pravi, da je sprejetje otroka v svojo družino zahteven in odgovoren korak, ki terja veliko srčnosti, znanja in moči. Da bi rejništvo

pridobilo bolj pozitivno podobo, je nujna stalna in premišljena promocija na različnih ravneh – preko knjižnic, šol, javnih dogodkov, intervjujev in osebnih pričevanj rejnikov z dobrimi izkušnjami.

Za izboljšanje položaja rejnikov in povečanje zanimanja za rejništvo je Vlada Republike Slovenija v letu 2025 pripravila spremembe ZIRD, ki so bile maja 2025 potrjene. Zakon, ki bo v uporabo stopil 1. novembra 2025, po podatkih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2025) prinaša številne koristne ukrepe, ki sem jih opisal v poglavju 1.4.2.

Tudi v tujini se kažejo podobni izzivi, zato številne države razvijajo inovativne pristope k spodbujanju rejništva. Poročilo ameriškega ministra za zdravje in socialne zadeve (Melz, Killian in Graham, 2019) poudarja pomen usmerjene in prilagojene promocije, saj tradicionalne kampanje pogosto ne dosežejo dovolj ljudi. Učinkovita strategija vključuje zgodbe rejniških družin, lokalna partnerstva s podjetji, šolami in z verskimi skupnostmi ter uporabo družbenih omrežij za širjenje pozitivnih izkušenj. Pomembna je tudi prilagoditev komunikacije različnim skupinam potencialnih rejnikov, od mladih parov do upokojencev, in odprava stereotipov, da je rejništvo možno le v določeni obliki družine. Po ZIRD (5. in 6. člen) je rejništvo dostopno vsem, ki izpolnjujejo osnovne pogoje: stalno prebivališče v Republiki Sloveniji, najmanj poklicna izobrazba (v izjemnih primerih tudi nižja) in polnoletnost. Rejnik ne sme biti oseba, ki ji je odvzeta starševska skrb, ni poslovno sposobna ali je bila pravnomočno obsojena zaradi hujših kaznivih dejanj. Tako so lahko rejniki tudi samske osebe, pari brez otrok, upokojenci, pripadniki skupnosti LGBTQ+ in drugi, saj je pomemben kriterij sposobnost zagotavljanja varnega, stabilnega in spodbudnega okolja za otroka, ne pa družinska oblika.

Poročilo še opozarja, da zgolj finančne spodbude niso dovolj in da pomemben dejavnik pri odločitvi za rejništvo ostaja občutek podpore in spoštovanja s strani sistema, kar lahko dolgoročno vpliva na vztrajnost pri opravljanju rejniške dejavnosti (Melz, Killian in Graham, 2019, str. 11–13).

Primer zgoraj omenjene promocije preko družbenih omrežij je uporaba Facebooka, ki se je v številnih državah izkazal kot zelo učinkovito orodje za nagovarjanje širše javnosti. Stringfellow, Keegan in Rowley (2019, str. 4) ugotavljajo, da platforma omogoča dvosmerno komunikacijo, kjer potencialni rejniki in rejnice ne prejemajo le informacij, temveč lahko tudi neposredno zastavijo vprašanja, izrazijo pomisleke in se povežejo z že izkušenimi rejniškimi družinami. S tem se gradi odnos zaupanja, ki lahko močno prispeva k odločitvi za vključitev v rejniško dejavnost.

Avtorji (Stringfellow, Keegan in Rowley, 2019) poudarjajo, da je pomembno, kako je vsebina na Facebooku predstavljena. Pozitivne zgodbe, osebna pričakovanja in fotografije iz vsakdanjega življenja rejniških družin so pri tem bistveno bolj učinkoviti kot formalne objave institucij. Ravno neformalna in empatična komunikacija se je pokazala kot pomemben dejavnik pri gradnji zaupanja v sistemu rejništva in pri odpravljanju stereotipnih predstav o tem, kdo vse je lahko rejnik.

1.7.2. Izboljšanje zakonodaje

Učinkovita zakonodaja je temelj kakovostnega rejniškega sistema, saj določa pravni okvir, pogoje, pravice in dolžnosti vseh vključenih udeležencev. Slovenska zakonodaja na področju rejništva temelji predvsem na ZIRD, ki je bil v preteklosti večkrat dopolnjen, a se vse bolj kaže potreba po temeljitejši prenovi.

Kot navaja Mali (2020, str. 4-5), bi zakonodaja morala biti bolj prilagodljiva in odzivna, kar se je delno izkazalo kot mogoče v času epidemije COVID-19, ko so bile rejniške družine deležne dodatne podpore. Avtorica (prav tam) hkrati opozarja na napačne interpretacije izraza »rejništvo«, ki naj bi imel čuden prizvok, povezan z rejo živali, in predlaga iskanje bolj primernega, sodobnega poimenovanja, ki bi prispevalo k destigmatizaciji te dejavnosti.

Podobno opozarja tudi poročilo organizacije Eurochild (2024), ki poudarja, da številne evropske države potrebujejo zakonodajni okvir, ki bo bolj usklajen z načeli Konvencije o otrokovih pravicah in s Smernicami Združenih narodov za alternativno varstvo otrok. V poročilu izpostavljajo, da je zakonodaja na področju rejništva pogosto zastarela, nepregledna in brez jasnih mehanizmov spremljanja izvajanja. Zato je nujno, da zakonodaja vključuje določbe o preventivnih ukrepih, podpori družinam, sodelovanju otrok pri odločanju ter zagotavljanju kakovosti storitev (Eurochild, 2024, str. 42–43).

Pozitivna promocija rejništva in zakonodajna podpora sta pomembna elementa za dolgoročne izboljšave sistema, vendar pa zakonodaja sama po sebi ni dovolj. Najmočnejša promocija rejništva so uspešne zgodbe, ki jih predstavljajo rejniške družine, ki otrokom nudijo občutek varnosti, pripadnosti in topline. Če bodo otroci, ki so živeli v rejništvu, ohranili lepe spomine in občutke ljubljenosti, bo to najmočnejše sporočilo družbi o pomenu in uspešnosti te oblike varstva (Mali, 2020, str. 5). Pri tem si lahko pomagamo tudi z uspešnimi primeri iz tujine, kjer

so že razvili inovativne pristope in programe, ki prispevajo k večji učinkovitosti rejniškega sistema.

1.7.3. Vključevanje dobrih praks iz tujine

Na področju rejništva so v tujini razvili številne inovativne prakse, ki bi jih bilo smiselno preučiti in prilagoditi potrebam v Sloveniji. Številne evropske in tuje države se namreč soočajo s podobnimi izzivi: pomanjkanje rejniških družin, stigmatizacija rejništva, neustrezna usposobljenost rejnikov in pomanjkljiva sistemska podpora. Prepoznavanje in vključevanje dobrih praks iz tujine lahko Sloveniji pomaga pri učinkovitejši prenovi sistema. Poleg tega lahko potencialne rešitve pripomorejo tudi pri zmanjševanju potrebe po institucionalni oskrbi, kar je v skladu s cilji deinstitucionalizacije in zaščite otrokovih pravic. V Srbiji so na primer uvedli dodatna izobraževanja za rejnike, vključno s specializiranimi programi, kot so rejništvo za otroke s posebnimi potrebami ali za žrtve trgovine z ljudmi (Lakija, 2011).

Zanimiv pristop so zasnovali na Nizozemskem, kjer so uvedli posebno delavnico »Resource Parent Curriculum« (RPC), ki temelji na programu ameriške organizacije National Child Traumatic Stress Network (NCTSN). Gre za strukturiran izobraževalni program, sestavljen iz osmih srečanj, namenjenih rejniškim staršem, ki skrbijo za otroke z izkušnjami travme.

Delavnica vključuje izobraževanje o posledicah travm na otrokovo vedenje, strategije za prepoznavanje znakov travme, ustrezno podporo otroku in hkrati poudarja pomen skrbi za lastno duševno zdravje rejnikov. Program je bil v sodelovanju z nizozemskimi strokovnjaki uveden v več institucijah za duševno zdravje otrok na Nizozemskem (CEBC, b. d.). Te vsebine so deloma umeščene tudi v slovenski program usposabljanja rejnikov. Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje rejniške dejavnosti (45. člen) navaja vsebinske sklope, ki zajemajo razumevanje otrokovih potreb, psiholoških značilnosti in pogojev za njegov razvoj, kjer predpisuje tudi področja, kot so travma in duševno zdravje.

Rezultati delavnice so pokazali visoko stopnjo zadovoljstva med udeleženci. Rejniški starši so po zaključku poročali o povečani samozavesti, večjem razumevanju travme in o izboljšanih kompetencah za spoprijemanje z zahtevnimi situacijami v družini. Evalvacije so pokazale tudi napredek na podlagi pridobljenih veščin za delo z ranljivimi otroki, kar dodatno potrjuje potencial te dobre prakse tudi za nas v Sloveniji (CEBC, b. d.).

Podoben primer dobre prakse lahko najdemo tudi v Avstraliji. V zvezni državi Queensland so namreč leta 2015 razvili izobraževalni program za nove rejnike z naslovom »Hope and Healing Carer Training«. Program temelji na pristopu, utemeljenem na travmi, in poudarja razumevanje otrokovega vedenja kot odziv na travmatične izkušnje. Izobraževanje poteka po spletu in obsega pomembna področja, kot so zagotavljanje varnosti, podporno starševstvo in grajenje odnosa z otrokom. Rejnikom izobraževanje prav tako nudi praktična orodja za krepitev stabilnega, sočutnega odnosa z otrokom in poudarja pomen samorefleksije in skrbi zase. Tovrstno usposabljanje postalo obvezen uvod v rejništvo in pomemben del sistema podpore v Queenslandu (Queensland Government, 2022).

Primeri iz tujine kažejo, da z inovativnimi pristopi lahko močno izboljšamo kakovost rejništva in povečamo zadovoljstvo tako otrok kot rejnikov. Vključitev podobnih praks bi lahko v Sloveniji prispevala k večji strokovni opremljenosti, stabilnosti rejniških namestitev in dolgoročno uspešnejšem varstvu otrok. Ob tem je nujno poudariti, da občasne delavnice in usposabljanja niso dovolj. Rejnikom morata biti poleg ustreznih izobraževanj zagotovljena tudi dostopna 24-urna individualna strokovna podpora ter redno in sistematično sodelovanje s strokovnimi službami.

2. PROBLEM

Pomanjkanje rejniških družin v Sloveniji je v zadnjih letih postalo ena izmed večjih težav na področju varstva otrok. Število aktivnih rejnikov se zmanjšuje, potrebe po nadomestni družinski skrbi pa se povečujejo. Posledica tega je, da so otroci, ki bi potrebovali stabilno in varno družinsko okolje, pogosto nameščeni v krizne centre ali druge institucije, ki sicer zagotavljajo osnovno varnost, ne morejo pa nadomestiti topline, občutka pripadnosti in podpore, ki jo ponuja družina.

Vzroki za upad števila rejniških družin so različni in prepleteni. Med njimi so zahtevnost rejniške vloge, čustvena in psihološka obremenitev, pomanjkanje podpore in razbremenitev za rejnike ter nedodelani finančni in stanovanjski pogoji. Ob tem je prisotno še pomanjkanje usposobljenih družin za specifične potrebe otrok, kar dodatno otežuje delo socialnih delavcev in delavk. Ti se v praksi pogosto znajdejo v situaciji, ko morajo izbirati med manj primernimi oblikami namestitve, kar vpliva tako na dobrobit otrok kot tudi na njihovo lastno obremenjenost in občutek nemoči.

V diplomskem delu se osredotočam na pogled socialnih delavcev in delavk, ki se vsakodnevno soočajo s posledicami pomanjkanja rejniških družin. Raziskal bom, kako strokovni delavci in delavke sami doživljajo povezavo med pomanjkanjem ustreznih rejniških namestitev, postopki zaščite otrok ter vplivom na otrokovo dobrobit. Prav tako me bo zanimalo, katere spremembe in rešitve vidijo kot ključne za izboljšanje stanja in povečanje števila rejniških družin.

Na podlagi tega si postavljam naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kateri so glavni vzroki za pomanjkanje rejniških družin v Sloveniji?
- Kako je pomanjkanje rejniških družin povezano s postopki zaščite otrok in delom socialnih delavcev in delavk?
- Kako je pomanjkanje rejniških družin povezano z dobrobitjo otrok v postopku zaščite?
- Katere spremembe in rešitve bi lahko prispevale k povečanju števila rejniških družin in izboljšanju rejniškega sistema?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava, ki sem jo izvedel, je kvalitativna, saj zbrano gradivo temelji na besednih opisih in osebnih izkušnjah socialnih delavcev in delavk, ki so zaposleni na področju rejništva in zaščite otrok. Podatke sem uredil in analiziral na besedni način, pri čemer nisem uporabljal merskih postopkov s številkami (Mesec, 2009, str. 84–86). Raziskava je empirična, ker sem pridobival nove podatke, hkrati pa je tudi eksplorativna, saj področje pomanjkanja rejniških družin iz perspektive socialnih delavcev in delavk v Sloveniji še ni dobro raziskovano.

Skozi raziskavo sem želel izvedeti, kako socialni delavci in delavke razumejo vzroke za pomanjkanje rejniških družin, kako to po njihovem mnenju vpliva na postopke zaščite otrok in na dobrobit otrok v postopku ter katere spremembe in rešitve bi po njihovem mnenju lahko prispevale k izboljšanju stanja.

3.2. Merski instrument ali viri podatkov

Kot glavno metodo zbiranja podatkov sem uporabil polstrukturiran intervju, ki mi je omogočil usmerjeno, hkrati pa odprto obliko pogovora. Intervjuji so bili izvedeni na podlagi vnaprej pripravljenih smernic, ki so temeljile na štirih raziskovalnih vprašanjih in na teoretičnih izhodiščih diplomske naloge. Vprašanja so bila odprtega tipa, da so sodelujoči lahko svobodno in podrobno odgovarjali. V primeru, da sogovornica vprašanja ni razumela ali se ji je zdelo nejasno, sem ga pojasnil ali ga preoblikoval v bolj razumljivo obliko. Odgovore intervjuvank sem namenoma pustil v oblik, kot so jih podale, da se ohrani vtis avtentičnosti.

Smernice za intervju so dostopne v prilogi (9.1).

Vprašanja so bila usmerjena v:

- prepoznavanje glavnih vzrokov za pomanjkanje rejniških družin,
- razumevanje posledic pomanjkanja rejniških družin v postopkih zaščite otrok in pri delu socialnih delavcev in delavk,
- raziskovanje povezave pomanjkanja rejniških družin z dobrobitjo otrok v postopku zaščite,
- možne spremembe in rešitve za povečanje števila rejniških družin in izboljšanje rejniškega sistema.

3.3. Opredelitev enot raziskovanja

V raziskavi so sodelovale socialne delavke, zaposlene na centrih za socialno delo v Sloveniji, ki delujejo na področju rejništva in zaščite otrok. Pri izbiri sodelujočih sem uporabil neslučajnostni priložnostni vzorec, saj sem sogovorce pridobil preko osebnih kontaktov in poznanstev.

V raziskavi je sodelovalo osem strokovnjakov – štirje socialne delavke, ki neposredno delujejo na področju rejništva in štirje, ki so zaposlene na področju zaščite otrok. Sodelujoče imajo različno dolgo delovno dobo na svojih področjih: nekatere manj kot tri leta, večina pa več kot deset let izkušenj. Vzorec sem oblikoval tako, da zajema udeležene iz različnih krajev Slovenije, s čimer sem želel pridobiti vpogled v problematiko pomanjkanja rejniških družin v širšem okolju.

3.4. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbral s pomočjo individualnih intervjujev. Sprva sem načrtoval, da bi izvedel dvanajst intervjujev, a sem jih na koncu zaradi časovne in organizacijske stiske izvedel osem. Z vsako sodelujočo sem se dogovoril za termin in način izvedbe (v živo ali preko spleta), pri čemer sem upošteval njihove želje in razpoložljivost.

Pred začetkom intervjuja sem vsaki sogovornici pojasnil namen raziskave, predvideno trajanje pogovora in način uporabe zbranih podatkov. Vprašal sem jih tudi za dovoljenje za snemanje pogovora, pri čemer sem poudaril, da bodo posnetki uporabljeni izključno za namene raziskave in po prepisu uničeni. Vsi podatki sodelujočih so bili obdelani anonimno.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Pridobljene podatke sem analiziral z metodo kvalitativne vsebinske analize. Najprej sem vse posnete intervjuje dobesedno prepisal. Pri prepisu sem izpustil nepotrebne dele, kot so daljši premori ali nepopolni stavki brez pomena, za vsebino mojega raziskovanja. Po transkripciji sem vsakemu intervjuju določil črko (A, B, C, D itd.). Temu je sledilo odprto kodiranje, kjer sem v besedilu označil ustrezne izjave ter jih ločil s črko in številko (npr. A1, B22, C31 …). Izjave sem prepisal v tabelo, ki sem jo oblikoval v programu Word, v katero sem nato tudi dopisal pojme. Sorodne pojme sem združil v kategorije, ki sem jih v nadaljevanju oblikoval v zaključene teme. Po določitvi pojmov, kategorij in tem sem se lotil osnega kodiranja, prav tako

v programu Word. Pri oblikovanju osnega kodiranja sem pojme in kategorije razvrstil v hierarhično strukturo (kategorije, podkategorije, šifre) in jih povezal glede na vsebinsko podobnost. Tako je nastal okvir, ki mi je pomagal pri interpretaciji rezultatov in odgovorov na raziskovalna vprašanja (Mesec, 2009). Primer odprtega kodiranja je na voljo v prilogi 9.2, osno kodiranje pa v 9.3.

4. REZULTATI

V nadaljevanju bom prikazal rezultate svoje raziskave. Rezultate bom predstavil po temah, ki sem jih oblikoval pri odprtem kodiranju in jih kasneje navedel tudi pri osnem kodiranju. Podčrtani deli besedila v tem poglavju predstavljajo teme raziskovanja, kategorije pa so označene z odebeljeno pisavo. Zraven posameznih tem in kategorij bom vključil tudi izbrane dobesedne izjave sodelujočih v intervjujih, saj te najboljše predstavijo njihove izkušnje, stališča in doživljanja na njihovem področju dela.

Delo socialnih delavk

Področje dela socialnih delavk, ki sem jih intervjuval, se deli na dve področji, in sicer na področje ukrepov za varstvo in koristi otrok (»Jaz delam na ukrepih za varstvo koristi otrok. Torej jaz delam z otroki, ki so ogroženi v svoji družini,...« (B1)), ter področje rejništva (»Jaz sem recimo strokovna delavka zaposlena na področju rejništva in posvojitev in če se fokusiram na rejništvo, moje delo zajema to, da se vključim v trenutku, ko vidimo da bo šla zadeva v smeri odvzema.« (C18)).

Delovne naloge, ki jih zajemata ti dve področji, so različne. Socialne delavke sodelujejo pri nujnem odvzemu in namestitvi (»... če pa ugotovimo, da je otrok kljub temu ogrožen, pa podamo predlog na sodišče za odvzem otroka in namestitev v rejništvo ali pa v zavod ...« (B2)), (»... eden od ukrepov za zaščito je tudi namestitev otroka, odvzem otroka, nujen odvzem otroka in imam potem te začasne odredbe, tudi namestitev v rejniško družino« (D10)). Intervjuvane so poudarile, da je pri njihovem delu pomembno, da je ob nujnem odvzemu fokus predvsem na otroku (»Če je nujen odvzem, sem zraven in se fokusiram samo na otroka« (C19)) ter da je ključno pri delu v ospredje postaviti dobrobit otroka (»Je pa zelo pomembno, da ima strokovna delavka veliko srečanj z otrokom v kriznem centru, da ima posluh zanj, izraža skrb in gotovost, da se bo našla neka rešitev, da vsi delamo zanj in da je za njega vzpostavljen občutek zaupanja,« (D24)). Delo na teh dveh področjih prav tako zahteva medsebojno sodelovanje (»Kjer je pa stična točka, so pa individualne projektne skupine oziroma IPS. Tukaj sodelujemo pravnica, jaz in nekdo, ki vodi matično družino, s področja ukrepov. Tako da sodelujemo vsi, da so informacije transparentne« (C21)) in celostno delo, kar pomeni, da socialne delavke hkrati opravljajo različne naloge (»Potem vodim namestitev v rejniško družino in še prej iščem rejniško družino ter spremljam otroka v rejništvu in sem podpora rejniški družini« (C20)).

Ena izmed intervjuvanih socialnih delavk je izpostavila tudi pomembnost **izobraževanja** na področju rejništva. Meni, da je stalno izobraževanje potrebno in v pomoč pri vsakodnevnem delu (»Jaz sem delala psihoterapevtsko šolo v Ameriki, to je Daniel A. Hughe, ki se ukvarja z otroki v rejništvu z razvojno travmo in theraplay. To sta metodi dela v rejništvu. To stalno izobraževanje meni pomaga, da lahko sploh funkcioniram na tem področju« (C34)). Pri svojem delu se socialne delavke soočajo tudi s **psihološkimi pritiski**, med katerimi je bil izpostavljen tudi občutek krivde pri eni od intervjuvank (»Ja, res je, samo smo socialni delavci taki, da bomo te stvari nase vlekli, čeprav veš, da je sistem kriv. Se delno počutiš krivega« (E22)).

Odločitev za rejniški poklic

Motivacija rejnikov, ki jih zaznavajo socialne delavke za odločitev za rejništvo, je različna. Večina socialnih delavk meni, da rejništvo osebam predvsem predstavlja pot do posvojitve (»...večini ljudi, ki se prijavi za rejništvo, je primarna želja, da bi bili posvojitelji ...« (A1)), (»Po navadi pa sploh v zadnjem času opažamo, da je vse več teh kandidatov, ki prvotno želijo posvojiti otroka, potem pa ugotovijo, da ne bo to tako hitro in enostavno, in se potem odločijo še, da bi poskusili z rejništvom« (G3)). Pogosto je bil izpostavljen tudi motiv neplodnosti kot motivacija za odločitev za rejniški poklic (»Tudi nezmožnost imeti lastne otroke je eden od motivov in včasih zaznavamo malo prikrit motiv posvojitve« (D3)) kot tudi drugi različni motivi, kot so skrb in želja po rešitvi otroka (»... večina motivov je pa ta, kar sem že prej rekla, skrb za otroka, deliti svoje življenje s tem, da skrbiš za otroka. Da imaš to rad in da te to veseli. To je pa prevladujoč razlog« (F23)). Intervjuvane so tudi poudarile, da je rejništvo kot poklicna dejavnost redko prva izbira (»Zelo malo je takšnih, ki pride z namenom rejništva ...« (A3)) in kako pomembno je, da se za rejništvo kandidati ne odločajo le zaradi želje po posvojitvi (»Ne sme biti rejništvo samo z namenom posvojitve, da lažje prideš do posvojitve, ker se potem zatakne pri samem izvajanju rejništva, pri izvajanju stikov, pri sodelovanju z matično družino« (C8)). Socialne delavke omenjajo tudi altruistične motive (»Jaz mislim, da so po navadi altruistične narave. Da oseba želi nuditi varnost, ljubezen sočutje in tisto čisto osnovo, ki jo otrok potrebuje« (G2)) in osebne izkušnje (»Nekateri pa gredo tudi iz svojih izkušenj, da so bili oni v rejništvu ali starši in gredo iz tega v rejništvo« (E6)). Med drugim strokovnjakinje opažajo, da je denar lahko eden izmed motivatorjev za izbiro rejniškega poklica (»Ene sicer tudi denar vleče ...« (E4)) in tudi družbeni ugled (»Smo imeli tudi primere, da se odločijo, da gredo v rejništvo, samo zato da se lahko predstavijo družbi, kakšni heroji so, da so to naredili« (E12)) ali pa osamljenost in dolgčas (»Sem že imela primer, kjer se je ena gospa oglasila in

želela vzeti v rejništvo otroka, ker ji je dolgčas, je sama, zdaj bi pa ona za kakšnega otroka skrbela, a ne« (F22)). Še vedno se najde kdo, ki želi otroka zaradi delovne sile (»Napačen motiv je še vedno lahko to, da boš imel delovno silo. Še vedno se pojavijo kakšne starejše rejnice, kjer iz generacije v generacijo prakticirajo to, da je bilo na kmetiji veliko otrok in da so tudi v rejništvo vzeli otroke« (C16)). Zaradi tega socialne delavke izpostavljajo pomembnost nematerialne motivacije (»Sploh pa ne sme biti motivacija za nudenje rejniške dejavnosti denar, ampak to, da ti nudiš nekomu varen dom, zaščito« (B10)), pomembnost ustreznih motivov za rejništvo (»... če nimaš pravih motivov ali se sploh ne zavedaš, kaj pomeni, da nekoga vzameš v rejništvo, in da je namen tega, da gre on nekoč domov, je to potem res težko« (A15)) ter potrebo po premišljenosti in pripravi na zahtevnost rejniškega poklica (»To mora biti premišljena odločitev in morajo biti dobro pripravljeni na to« (C9)).

Kadar se osebe odločajo za rejniški poklic, se ustvarijo tudi številna **pričakovanja rejnikov**. Ena izmed socialnih delavk omeni, da se po njenih izkušnjah rejniki zavedajo začasnosti rejništva (»Mislim, da so dokaj realni, da vedo, npr. tisti, ki nimajo svojih otrok, da to ni njihov otrok in da ni nujno, da bo dolgo časa ostal pri njih« (B6)). Pogosto se ustvarijo tudi **nerealna pričakovanja rejnikov**, ki so po mnenju intervjuvank še pogostejša. Intervjuvane predvsem opažajo pogosto idealizacijo rejništva (»Jaz mislim, da grejo ljudje pravljično v to, v smislu, da idealizirajo, da bodo končno dobili otroka ...« (A6)), (»Ja, mogoče ljudje kdaj tako filmsko razmišljajo, da bodo otroku rešili življenje, pa mu ga ne morejo, ker je prišel s takimi travmami na svet ...« (B12)) in prepričanje, da rejništvo ni tako kompleksno (»Si mislijo, da je otrok zdaj v novem okolju in da bodo problemi zdaj izzveneli« (D22)). Obenem lahko potencialni rejniki prevzamejo nekakšno vlogo rešitelja (»Jaz mislim, da je ena glavnih napačnih predstav to, da bodo rejniki pomagali ubožčkom in da jih bodo rešili in da jim bodo otroci hvaležni. Da gredo z rešiteljsko vlogo v sistem rejništva« (C14)). Ena izmed intervjuvank omeni, da se pri odločitvi za rejniški poklic pojavljajo tudi napačne predstave (»Eni tega koncepta rejništva sploh ne poznajo in ne vedo, kako si to predstavljati« (E10)), nekateri tudi pričakujejo, da bodo lahko sami izbrali otroka (»Kar se tiče še teh napačnih predstav, tudi ti rejniki, ki imajo dovoljenja za opravljanje dejavnosti, ki hodijo na izobraževanja, ki so potrebna, pomembna in zakonsko določena, imajo željo, tako kot posvojitelji, kar otroka določiti, določena starost, določen spol, določena narodnost, zdrav otrok, brez posebnosti« (D4)).

V tej temi odločitve za rejniški poklic sem vključil in interpretiral tudi **družbene spremembe**, ki so se dogajale v sistemu rejništva. Intervjuvane omenjajo, da se je rejništvo včasih izvajalo predvsem zaradi potreb delovne sile (»Sploh v preteklosti so se dogajale kar hude stvari, tudi v

rejniških družinah, ampak zdaj je tega precej manj. Za delovno silo so otroke veliko uporabljali ...« (H17)), prav tako pa rejništvo v preteklosti ni bilo tako tabuizirano kot danes (»Ni bilo dolgo let, do pred recimo 10 let nazaj, nismo imeli težav s pridobivanjem novih družin. Zaradi tega, ker so nekako videli, to jim je bilo poznano, ni bil to noben tabu ...« (F4)).

Iskanje rejniških družin

Izzivi pri iskanju rejniških družin, ki so jih sogovornice največkrat navedle, so, da je veliko več rejništev, kjer so rejniki otrokovi sorodniki (»Mi imamo na centru kar veliko sorodniških rejništev, ne pa toliko, kot si bi jih želeli ali potrebovali za namestitev otrok k drugim in ne k njihovim sorodnikom« (C2)), lahko pa se zgodi, da so sorodniki iz razširjene družine neprimerni za opravljanje rejniške dejavnosti (»Velikokrat pa je tako, da recimo ko otroka odvzamemo staršem, ko se res črno na belem vidi, da sta neprimerna, da se potem želijo njihovi starši, torej babice in dedki, potegovati za rejništvo. To bolj ko ne govorim o odvisnikih in potem mi ugotavljamo, še preden bi naredili oceno starih staršev, da itak ne bodo primerni. Ker je bilo itak tukaj tudi veliko prikrivanja in odvisnost je lahko tudi pri starih starših ali pa težave v duševnem stanju« (B23)). Socialne delavke so omenile, da izziv predstavljajo tudi spremembe družin, v smislu drugačnih vrednot in pričakovanj, v podaljševanju življenjskih obdobij, osredotočenosti na poklicno kariero in hiter tempo življenja (»... ni več teh družin, kakršne so bile včasih« (F16)), vpliv slabih izkušenj, kot so zahtevno vodenje otrok zaradi preteklih travm, upor proti avtoriteti ali zavračanje rejnikov, in tudi možni konflikti z biološkimi starši (»Zdaj pa ena slaba izkušnja se hitro razširi naokoli in zaradi take izkušnje odbijajo tiste ljudi, ki razmišljajo, da bi sprejeli otroke v rejništvo« (F17)) ter vedno manj zanimanja za rejništvo (»Moje izkušnje s pridobivanjem novih rejnikov so bolj slabe oziroma ni bilo veliko zanimanja za izvajanje rejniške dejavnosti« (G1)). Sam **postopek iskanja rejnikov** v večini poteka s poizvedovanjem na centrih po celotni Sloveniji (»Najprej preverimo rejniške družine, ki jih imamo mi, potem pa po drugih centrih. Včasih greš tudi zaradi varnosti otroka izven njegove domače okolice ...« (E26)), intervjuvane pa prav tako omenjajo, da se v postopku iskanja pogosto zgodi **preplet rejništva in posvojitve**, kjer imata za primer partnerja željo po posvojitvi otroka, ki pa je pri nas v Sloveniji zapleten postopek in se jima tudi zaradi pomanjkanja rejniških družin predstavi rejniški poklic (»Jaz bolj promoviram rejništvo kandidatom, ki pridejo za posvojitev, in vedno na informativnih razgovorih tudi predstavim postopek rejništva in kaj to pomeni. Po navadi se proti zaključku postopka za posvojitev nekateri odločijo tudi podrobneje pozanimati o rejništvu samem in se na koncu nekateri odločijo

tudi za to« (H2)). Sogovornice med pogoste **posledice pomanjkanja** rejniških družin omenjajo dodatno travmo, saj se otroke namešča v zavode in krizne centre, kjer otroci nimajo stalne osebe navezanosti, prihaja do ločitev sorojencev ali pa zaradi pomanjkanja prostora oziroma primerne namestitve še naprej ostajajo v primarni družini, kjer so lahko izpostavljeni različnim vrstam nasilja (»Tukaj pa moraš vedeti, da bo otrok dodatno travmatiziran, ker dokler rejniške družine ne bo, mora on nekje biti. Moraš preceniti, ali je ta dodatna travma boljša, kot to da ostane v matični družini« (E21)). Dodajajo pa še dolgotrajnost kriznih namestitev, ki naj bi bile namenjene namestitvam za nekaj tednov, vendar zaradi pomanjkanja ustreznih rejniških družin v njih ostajajo tudi več mesecev ali let (»Zaradi pomanjkanja ustreznih rejniških družin ostajajo otroci v kriznih centrih predolgo« (D14)), pomanjkanje varnega okolja za otroke (»Težko je, ker veš, da korist otroka bi bila, da pride v varno okolje, samo ko ti nimaš rejniške družine, je potrebno preceniti, ali je v matični družini ogrožen, da ga je treba namestiti v rejniško družino in ga zaščititi, ti je pa nimaš« (E20)) ter ločitve sorojencev (»Center se trudi, da bratje in sestre ostanejo skupaj, ampak je težava samo v tem, da ne najdemo rejniške družine, ki bi bila pripravljena skrbeti za oba oziroma za vse sorojence« (G13)).

Namestitev v rejniško družino

Dejavniki izbire, ki jih socialne delavke uporabljajo v postopku namestitve otroka v rejniško družino, so predvsem individualiziran pristop (»V bistvu ti pogledaš otroka, kaj on rabi v tistem trenutku. Moraš pogledati specifike vsakega otroka in kaj potrebuje« (A28)), preverjanje kandidatov glede primernosti izvajanja rejniške dejavnosti (»Je pa pomembno, da na CSD-ju vedno znova pregledamo motive« (C12)), (»Že predno sploh nekdo postane rejnik, bom povedala, koliko je to enih kontrol. Da ti postaneš rejnik, moraš dovoliti, da vprašamo šolsko svetovalno službo, patronažno službo, od zdravnika moraš dobiti potrdilo, da nimaš nobenih telesnih, psihičnih ali kroničnih obolenj, da v tvoji družini ni zasvojenosti, pogledamo na terenu, ali imaš ti dovolj dobre okoliščine« (F19)). Kandidati morajo izpolnjevati določene pogoje (»Ja, morajo imeti primerne bivalne pogoje, zaposleni morajo biti, sredstva za preživetje, ne smejo biti v kazenskih postopkih« (A31)), pomemben je tudi njihov odnos do matične družine (»Pomembno je tudi, kako je že pri prvem obisku, kakšen je pogled na matično družino, kako so sposobni sodelovanja, kako vidijo stisko matične družine, zaradi katere je prišlo do odvzema, kako so zmožni iti preko sebe, v kakšnih zadevah in kako so sposobni oceniti in presoditi, npr. ali je alkoholizem zadaj, ali stik lahko poteka v redu, ali so zmožni reči ne stiku, če rejencu ne bo v prid, ter ali so zmožni slediti nasvetom strokovnjakov« (D21)). Nekaj sogovornic pa je izpostavilo, da imajo pravzaprav malo izbire glede namestitve v rejniško družino (»Trenutno

nimamo velike izbire. Sprejmemo tisto, kar imamo, kar pa ni nujno, da bo najboljše za otroka. To se lahko čez čas pokaže, da mogoče ni bila prava družina za otroka in tako naprej. Glede na to situacijo, ki jo imamo, sprejmemo tisto rejniško družino, ki se javi in ki je tudi pripravljena sprejeti pogoje glede stikov in tako naprej« (H13)).

Ena izmed sogovornic je omenjala tudi pomembnost **rednega sodelovanja z rejniško družino**, kjer je poudarila pozitivno lastnost lažje preverljivosti zaradi pomanjkanja rejniških družin (»Pa tudi se mi zdi, da ker je rejniških družin malo, se jih dá bolje preverjati. Niso tako slabe, kakor imajo kakšni starejši slabe izkušnje« (A26)). Kar se tiče **otrokove vključenosti** pri sami namestitvi, se sogovornice strinjajo, da otrok ni vključen v odločanje (»Pri teh mlajših imamo možnost, da se več rejniških družin zanima, tistega pa ne sprašuješ, ker je premajhen. Center se odloči, kaj bi bilo najboljše za te otroke« (H15)), oziroma v večini vključujejo starejše otroke (»Če bi imeli mi bazen družin in bi imel potem stik z večjim številom družin, bi ga lahko vprašali, kako se ti zdi ta družina, kako druga in bi tukaj lahko poslušali mnenje otroka, ampak saj pravim, to so tako majhni otroci. Otrok bi šel raje k staršem, ne pa v rejniško družino, tako da otrok ne sprašujemo, kaj si želijo, razen te starejše« (B30)). Pomembno je omeniti tudi otrokovo naklonjenost staršem, ki bo imel ne glede na nasilje, ki ga doživlja s strani staršev, vedno željo ostati pri njih, saj jih ima kljub vsemu še vedno rad (»Če ga vprašaš, je vedno naklonjen staršu, ne glede na to, kaj se dogaja doma. Vedno bo rekel, da hoče iti s starši, kar pa si mi konec koncev tudi želimo, samo se morajo neke stvari v družini spremeniti« (E29)).

Izzivi v rejništvu

Intervjuvane med izzive prištevajo **značilnost otrok**, kjer je najbolj izpostavljeno, da so otroci, ki pridejo v rejništvo, pogosto travmatizirani (»... moramo vedeti, da imajo otroci v rejništvu travme in so travmatizirani in posledično imajo čustvene in vedenjske težave« (A7)), (»Ker je to zelo, zelo zahtevno področje. Večini ne pade na pamet, da se bi tega šli. Ker je vzgoja otroka, ki je bil deležen zanemarjenosti, travm, zlorab, težka pot. Ne čuti vsak, da bi lahko to izvajal in se podal v to« (C13)). Med drugim so intervjuvane omenjale tudi, da gre za otroke s čustvenim in z vedenjskim odstopanjem (»Recimo, da ima otrok težave v močnem odstopanju v čustvenem in vedenjskem razvoju, to jih ima skoraj vsak otrok, ki pride v rejniško družino, zato ker pride iz neugodnih okoliščin, pa te prilagoditvene težave« (F9)), razvojnimi težavami (»V bistvu se pa v družini šele pokaže, kaj je vse narobe pri otroku, a ne, koliko je on škode utrpel, ker otrok, ki odrašča v neustreznih okoliščinah, utrpi zelo veliko škodo v svojem razvoju in to se mi še kar malo slepimo ...« (F12)) in otroke s posebnimi potrebami (»Zelo težko je biti rejnik

poškodovanemu otroku, sploh če ima posebne potrebe, zelo težko. Res moraš biti človek za to« (B13)). Ena izmed socialnih delavk pa je izpostavila tudi to, da morajo biti rejniki pripravljeni na to, da morda otroci ne bodo znali najbolje ceniti stvari, ki jih bodo dobili od rejnikov (»Recimo ne znajo ceniti igrač, ne znajo v tem smislu, ker velikokrat mi dobimo tudi v Center – ali vam lahko prinesemo igrače, ker imamo lepe – pa res lepe prinesejo, a ne, ki jim jih je škoda stran vreči. Ampak ti otroci jih uničijo, ker ne znajo z njimi pravilno ravnati« (F21)).

Finančna plat rejništva predstavlja tudi del izziva za opravljanje rejniškega poklica zaradi nizke plače (»Pa slabo plačilo, ne vem, koliko se o tem v resnici sploh govori« (A9)). Kot tudi **pravne in strokovne intervencije**, kot so pogosta srečanja na sodiščih, kjer intervjuvane izražajo, da postopki predvsem vplivajo na motivacijo rejnikov (»Potem imamo ovire, npr. vključenost sodišč, malo jih je, ni prijeten občutek za rejnike, ker vedo, da bodo morali tudi sami« (G6)).

Obremenitev rejniških družin prav tako predstavlja enega pomembnejših izzivov pri opravljanju rejniške dejavnosti. Socialne delavke so predvsem izpostavile, da je rejniški poklic prezahteven (»Tako da težko odgovorim, kaj bi bil razlog, rekla bi, da zato ker je prenaporno, prezahtevno, preveč dela« (B11)), saj zahteva velik časovni, čustveni in organizacijski vložek (»Ja, ti se moraš zavedati, da moraš res veliko vložiti v otroka, družinsko dinamiko, partnersko dinamiko in je pač težko« (A14)). Sodelovanje z matično družino lahko predstavlja še dodaten napor (»... če ne gre za res dobro sodelovanje med matično in rejniško družino, se bodo te čustvene in vedenjske motnje sčasoma tudi pokazale« (D7)). Vsi ti izzivi pogosto lahko vodijo tudi do **odstopa od rejništva**, kjer ena izmed socialnih delavk omeni, da gre predvsem za osebne razloge (»Ja, mi imamo zdaj rejnico, ki je krasna in se ji dogajajo osebne stvari in zaradi tega ne more več opravljati rejništva in je dala odpoved. Smo preverjali, ampak ni zmogla več« (A39)).

Družbeni kontekst

Družbena percepcija glede rejništva se je po mnenju nekaterih strokovnjakinj izoblikovala zaradi negativne podobe CSD-jev v medijih (»Ja, res, mislijo si, da samo jemljemo otroke, tako kot se spomnimo, in da samo sedimo v pisarni. Problem je, da se ne moreš zagovarjati in moraš to sprejeti, ker sta tukaj varovanje osebnih podatkov in tajnost« (E23)) kot tudi negativna medijska reprezentacija poklica rejništva (»Mene recimo zelo moti negativna perspektiva v medijih« (B36)) in negativna mnenja javnosti (»Mislim pa, da je v javnosti bolj negativa glede tega« (C5)). Intervjuvane so izpostavile tudi mnenje, da je družba nepripravljena za opravljanje

poklica rejnika (»... zelo razmišljam, ali smo kot družba oziroma posamezniki v družbi pripravljeni žrtvovati del sebe, del življenja, da smo rejniki. Se mi zdi, da smo egoistično usmerjeni« (A35)), in tudi razlike v mestnem pogledu od tistega na podeželju, zaradi česar se več rejništev izvaja na podeželjih (»... v mestnih okoljih ljudje drugače vidijo, kot so pa potrebe samih otrok, ki jih mi nameščamo v rejništva. V rejništvu otroci potrebujejo okolje, kjer imajo veliko možnosti za spontano delovanje, in da je to varno. In na podeželju je to boljše kot pa recimo v enem stanovanju« (F5)), zaradi česar je rejništvo v mestih izjemno redko.

Socialne delavke so med pogovori izrazile tudi **strah in dvom strokovnih delavk** o opravljanju rejniškega poklica, kjer same pri sebi opažajo, da ne bi mogle sprejeti travmatiziranih otrok (»Jaz imam svoje otroke in z znanjem, ki ga imam, da bi jaz vzela enega 6-letnega otroka, ki prihaja z neko travmatično izkušnjo ... Ne vem, ali sem pripravljena za to, da bi to lahko storila« (A36)), in **osebne meje** (»Ker jaz si ne predstavljam imeti otroka s cerebralno paralizo doma, ki ni moj otrok. Jaz tega ne bi mogla ...« (B14)).

Izkušnja rejništva na otroke

Ko**t pozitivne učinke rejništva** na otroke socialne delavke omenjajo, da s tem pridobijo izkušnjo družinskega okolja (»Imamo tudi primere, ko otroci, ki so stari 18 let, prostovoljno ostanejo v rejništvu, ker vidijo, da jim je v korist in imajo pripadnost v rejniški družini. Za njih je to družina, ker so tam spoznali, kaj družina pomeni, kaj sta ljubezen in pripadnost« (E30)), strinjajo se, da je rejništvo boljše od namestitve v zavod in krizne centre (»Sama škoda se dela otroku, ker ga puščamo v kriznih centrih, kjer se menjujejo strokovni delavci in jim ne morejo nuditi varnosti navezanosti in ja, tukaj dobrobiti ni. Še večja škoda in dodatna travma se mu povzroča s tem, ko ga za dlje časa puščamo v nekih kriznih centrih« (G10)), opažajo pa tudi napredovanje otrok, ko so nekaj časa v rejniški družini (»Se mi zdi, da otroci v rejniških družinah lahko veliko, veliko pridobijo. Imam dva, ki sta zelo zelo napredovala v rejniški družini« (A27)). Dve izmed sogovornic pa sta opozorili tudi na **različnost izkušenj** v rejništvu, kjer ni nujno, da bo vsak otrok imel pozitivno izkušnjo rejništva, kot tudi ni nujno, da bo imel vsak otrok negativno izkušnjo (»... poznamo dobro rejništvo in slabo rejništvo. Nekje se otrok znajde v neki rejniški družini, v drugi se pa sploh ne« (C25)).

Sistem

Velik problem sistema, kot ga izpostavljajo socialne delavke, je **kadrovska podhranjenost**, ki se kaže pri pomanjkanju kadra na področju rejništva (»Na ukrepih, kjer delamo za zaščito otrok

in predlagamo, da gre v rejništvo, delava dva strokovna delavca. Ena je na porodniški in jo nadomešča pripravnica pod najinim mentorstvom. Delamo še druge stvari zraven. Na rejništvu pa dela samo ena socialna delavka in še to za samo 4 ure. Ker pač ni kadra oziroma ni primernega kadra« (B17)) in pomanjkanje kadra v zavodih (»Zavodi so itak ustanovljeni tako, kot morajo biti. Je pa malo kadra, premajhna in slaba plača, slabi dodatki za nočno delo« (B35)), kar vpliva tudi na pomanjkanje časa za kvalitetnejše iskanje in pripravo rejniških družin, nudenje podpore obstoječim rejnikom ter spremljanje nameščenih otrok (»... ampak zdaj govorim za CSD Ljubljana, je bilo glede tega narejeno bolj malo, ker imamo veliko drugega dela in to kar izvisi« (C4)).

Slabost sistema je tudi **pomanjkanje virov**, kot je pomanjkanje rejniških družin (»... ne dobimo rejniških družin, drugače bi več otrok nameščali« (A13)), (»Mi smo dali delati letake, zaradi tega ker to, da manjka rejniških družin, je velik problem« (C1)), zaradi česar se pojavljajo težave pri iskanju rejnikov (»Marsikdaj pa rejniške družine ne najdemo za starejše otroke ali pa če je več sorojencev. Tako da kljub temu da presodimo, da je rejniška družina najboljša opcija, jih moramo v tem trenutku umeščati v zavod« (C23)), čakanje na ustrezno rejniško družino (»... pri mlajših pa čakaš res rejniško družino. Druge ni« (A21)) in malo pridobivanja novih rejnikov (»... novih kandidatov pa je zelo malo« (E2)). Kljub temu pomanjkanju se znotraj sistema dogajajo na primer tudi zavrnitve zaradi osebnih ovir (»... sem pa imela enkrat primer, ko sta se dva slepa prijavila, ki sta hotela biti rejnika, ampak so ju potem zavrnili, ker sta imela toliko ovir« (A32)). Pojavlja se tudi **upad namestitev v rejništvo** zaradi pomanjkanja ustreznih rejniških družin (»Ja, sama težava je, da je čedalje manj otrok nameščenih v rejništvo. Nazadnje smo imeli otroka, nameščenega v rejništvo, pred dvema letoma, septembra« (A12)).

Kot **pozitivno plat** sistema socialne delavke naštevajo, da imamo v Sloveniji alternativne oblike za mlajše otroke, kot na primer KCO Palčica (»To pomeni, da ko imamo mi mlajše otroke, kot so npr. šoloobvezni otroci, imaš na voljo druge namestitve za njih, kakor da iščeš rejniško družino« (A16)), da je sistem rejništva dobro zgrajen (»Pri nas imamo veliko dobrega zgrajenega in bi morali na eni točki res manj delati na administrativnih omejitvah ter na papirnih zadevah in več na vsebini dela, kar pa mi znamo oz. bi se morali v tem krepiti« (F30)); ena socialna delavka meni, da so rejniki dobro plačani (»... zdaj jaz vem, koliko približno dobijo in dobijo kar dobro plačilo. Lahko jim poleg tega zvišamo materialne stroške in stroške dela za 25–50 % in to ima skoraj vsak rejnik zvišano plačilo. Tako da če pogledaš za svojega otroka, nikoli ne dobiš takšnega otroškega dodatka« (B9)). Ena izmed intervjuvanih pa meni, da zavodi pri nas dobro poskušajo poustvariti družino (»Izkušnje iz zavoda in stanovanjskih skupin pa po

drugi strani tudi skušajo nekako poustvariti tako vzdušje, da bi bilo čim bolj podobno družinskemu življenju ...« (D18)).

Pri **negativni plati** sistema se v največji meri socialne delavke strinjajo, da prihaja do dolgotrajnih kriznih namestitev (»Ti otroci so bili v krizni namestitvi, ki se predvideva 21 dni, ta večji otrok pa je bil tam 6 mesecev« (D12)), pogostih zavodskih namestitev (»Zdaj imam zelo veliko primerov odpovedi in s tem nameščanja v zavodske namestitve, ker se rejništva ne da izvesti« (E14)), dolgotrajnih postopkov (»Je dolga in zahtevna pot do tega, da se otroku poišče primerno rejniško družino« (D11)) ter prepogostih odvzemov otrok (»Ja, sej, poleg pomanjkanja je tudi to krivo, da je več odvzemov« (B38)). Sogovornice opozarjajo tudi na neustreznost rejniškega sistema v Sloveniji (»... ampak že to, iz katere situacije je otrok odvzet in zaščiten s strani države, nosi posledice otrokom za njihov razvoj, doživljanje. Če pa potem še v državi ni najboljše možnosti za namestitve, je to potem še večja travma za naprej« (C24)), pomanjkanje strategije, ko se pojavi ogroženost otroka v primarni družini (»... predstavljaj si, da vzameš otroka, ki ga namestiš v krizni center za začasno odredbo, in v 7 dneh moraš ti sodišču predlagati, kam bo šel potem naprej. Predlagaš samo 'šel bo v rejništvo' in sodišče ne more odločati, ker mora biti rejništvo konkretno opredeljeno, na primer šel bo k Piji Ložar, ti pa tega imena nimaš« (B22)), birokracijo (»... da je ta sistem rejništva, ki ga je poizkušalo izboljšati, je postal preveč, po mojem okusu, birokratski, a ne. Se pravi preveč enih stvari je hotel predpisati, določiti, življenje pa ne poteka tako« (F8)) in neenakomerno organizacijo dela na področju rejništva, kar pomeni, da so vloge, naloge in odgovornosti socialnih delavcev in delavk med posameznimi CSD-ji različno razporejene, kar otežuje usklajeno delovanje (»Bolje bi bilo, da bi imeli vsi enako porazdeljene vloge na vseh CSD-jih, ne pa tako zmešano, kot je, in tako je zelo težko najti dobro kombinacijo« (B19)). Med vsem tem nekatere sogovornice menijo, da se na področju rejništva premalo dela na promociji dejavnosti (»Pri pridobivanju bi pa rekla, da se premalo dela na promociji rejništva« (D1)), medtem ko ena od sogovornic meni, da promocija dejavnosti na način, ki se izvaja, ne koristi (»Težko jih pridobimo z oglasi ali mediji, s časopisi. To absolutno nič ne doprinese« (F15)).

Med **predloge za izboljšave** v veliki večini strokovne delavke v ospredje podajajo promocijo dejavnosti (»Mogoče več promocije, da se bi bolj promoviralo. Da bi šle pozitivne zgodbe v medije« (B34)), višje plačilo (»Če bi dvignili plačilo za opravljanje rejniške dejavnosti, bi mogoče pripomoglo k temu, da bi to motiviralo k temu« (A37)), povečanje kadra (»Potrebujemo več programov, kadra in ne toliko čakalnih seznamov« (E39)) in večjo

transparentnost v opravljanju pogovorov z rejniki (»Morali bi povedati, kaj to prinese vse zraven in kaj ti lahko sploh doprineseš enemu otroku« (E11)). Med drugim dodajajo še, da bi se lahko ustanovile vmesne nastanitve za otroke, ki bi služile kot prehodna oblika bivanja med kriznim centrom in dolgoročnejšo rejniško namestitvijo (»... lahko bi zastavili tako, kot imajo za ženske žrtve nasilja najprej varno hišo, lahko imaš krizni center, potem pa materinski dom, v katerem lahko eno leto bivaš, da se lahko postaviš na noge, da bi mogoče tudi o kakšni taki obliki razmišljali« (A23)). Prav tako izpostavljajo potrebo po obveznem starševskem usposabljanju za biološke starše otrok v postopku zaščite, ki bi obsegalo delavnice in treninge starševskih veščin. Po njihovem mnenju naj bi bila udeležba na tovrstnih izobraževanjih obvezna za vsakega starša, saj mnogi ne poznajo osnovnih razvojnih potreb otrok in načinov, kako jih ustrezno podpreti (»Zagotovo bi potrebovali, več delavnic, treningov starševskih veščin. Jaz bi rekla, da bi moralo biti obvezno, da starši hodijo na delavnice, kaj otroci potrebujejo, razvojne faze otrok, ker nekateri tega ne bi znali« (B42)). Dodajajo tudi, kako pomembno je, da bi rejniki delili več svojih pozitivnih zgodb (»Ena od stvari še, ki se mi poraja, so tudi te dobre zgodbe, da se jih promovira, in dobri izidi v rejniških družinah. Več teh dobrih zgodb bi mogoče nagovorilo kakšnega potencialnega rejnika, ki se odloča, ali bi mu to bil izziv, in ga spodbudilo, da postane rejnik« (D27)), ter tudi večja vključenost staršev v času otrokove namestitve v rejništvo (»Nekje sem prebrala, da rejnika, ki sta imela več otrok v rejništvu in sta potem razmišljala, kako bi lahko še ona dva, kar se rejništva tiče, izboljšala in prispevala, in sta pogruntala, da bi bilo dobro ustanoviti neko hišo, kamor tudi starši prihajajo čez dan. Se pravi, da je potrebno več vključevati tudi starše ...« (G12)).

Podpora in pomoč

Podpora in pomoč rejnikom in otrokom morata biti po mnenju sogovornic prisotni že **pred opravljanjem rejništva**, v obliki strokovne podpore (»S tem zavedanjem, da bo otrok potreboval strokovno podporo, in tudi rejnik, je potrebno vstopiti v to dejavnost oziroma v ta sistem, da ne pride do odpovedi in da se začne z otrokom intenzivno delati od začetka v rejniškem sistemu« (C31)), in tudi boljša priprava rejnikov na otroka (»Zdi se mi tudi, da bi morali nameniti več časa pripravi rejnikov na to, da bodo dobili otroka in kaj lahko to vse pomeni in kaj vse lahko dobijo. Ker oni lahko rečejo, da si to želijo, in mi smo srečni, da se je nekdo prijavil in damo otroka takoj k njim, ampak se mi zdi, da bi jim morali bolj podrobno povedati, kaj je pomembno za prvi teden, kaj za drugi, kaj za prvi mesec« (A42)).

Viri podpore rejnikom, ki jo že pridobivajo ali pa bi jo še bolj potrebovali, so usposabljanja rejnikov (»Tudi za rejnike morajo biti pripravljeni programi, da je obveščen, s čim se mora soočiti in kako reagirati, če ima vedenjsko-čustvenega otroka. Se pravi, da ve, kako odreagirati in da je sposoben pravilno in primerno ukrepati v takšnih situacijah, ne pa da jih vrže iz tira in reče otroku, da ga bo peljal na center« (E35)), sistemska podpora, kot je boljše povezovanje med institucijami, hitrejši postopki in boljša organizacija dela na področju rejništva (»Jaz mislim, da je glavna stvar ta, da se nudi večja opora rejnikom – tem, ki so že v rejniškem sistemu« (C28)), boljša finančna podpora (»Da bi morali družine, ki dobijo otroke v rejništvo in imajo štiriindvajseturno delo z otrokom in nimajo dopusta, recimo, tudi na dopustu so z otrokom, tudi ko je človek bolan, je z otrokom, ker ne moreš otroka, če si ti bolan, ga kar nekam dati ali pa poslati. Se pravi, imaš res težko delo in zato jim je pomembno priznati večjo podporo tudi v finančnem smislu, da bi se tudi mlajši ljudje za to odločali ...« (F18)). Da bi se razvile podporne skupine za rejnike (»Gotovo bi potrebovali več podpornih skupin za rejnike ali za samopomoč, samo ne vem, kdo bi to organiziral, ali CSD ali skupnost CSD« (B32)) in da bi rejnikom dajali več zaupanja, da bodo delali v otrokovo korist in podpore (»Da bi ljudem, ki dobijo dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti, v praksi ponudili več zaupanja, s tem, da bi rekli – ja, verjamemo, da vi to dobro delate, če ste na kakšno težavo naleteli, ki je ne moreta sami rešiti, smo tukaj, da jo skupaj rešimo« (F27)).

Viri podpore otrokom, kjer so strokovne delavke v podporo (»Tukaj je tudi pomemben odnos, ki ga ima strokovna delavka, ki mora biti ob njem. Otrok ima šibko matično družino in na drugi strani rejniško družino, ki ne more dovolj dobro slediti njegovim potrebam, oziroma dá odpoved, ker ga ne more dobro vzgajati in voziti na obravnave, ki jih otrok potrebuje, in ker jim vedenjsko povzroča stiske« (D16)) in nudijo strokovno pomoč takoj (»Če so otroci z vedenjskimi in s čustvenimi težavami, morajo imeti nujno strokovno pomoč, ne pa da je čakalni sistem« (E34)). Pomembna pa je tudi sama preventiva na področju preprečevanja vedenjskih in čustvenih težav otrok v rejništvu (»To so ranjeni otroci, tudi če so majhni, potrebno je imeti neko preventivo, preden pride do vedenjskih in čustvenih težav. Več tega bi potrebovali, preden se začne delati« (E38)).

<u>Dobre prakse</u>

S sogovornicami sem se pogovarjal tudi o rejništvu v tujini, kjer nekaj strokovnih delavk ni vedelo za nobeno prakso iz druge države (»Ne, ne, poznam, žal, nisem se niti poglabljala v to« (A46)), podano pa je bilo nekaj primerov dobre prakse iz tujine, ki so nam lahko v izgled, kot

so večji finančni vložek v psihosocialno pomoč otrokom v rejništvu, delo s pristopom, utemeljenem na razumevanju travme, in postopno zmanjševanje odvzemov (»v Angliji imajo za otroka namenjenih 3000 funtov na mesec za klinične psihoterapevtske, psihološke obravnave in mislim, da tukaj je zavedanje, da otrok v rejništvo vstopa s travmo in da rejnik ne more biti v tem sam in da potrebuje vsakotedensko podporo« (C30)), (»... ampak kar se tiče prakse, sta Švedska in Norveška – oni imajo namen, da odvzemov sploh ne bi bilo. Oni hočejo do te točke priti« (G11)). Ena izmed sogovornic je izpostavila, da je potrebna pazljivost pri prevzemanju modelov (»Ne da bi mi prestavili kakšen model iz tujine k nam, jaz mislim, da je to nerealno« (F29)) tudi zaradi specifičnosti držav (»Vsaka država ima svoje specifike iz izhajajočih življenjskih navad. V vsaki državi je življenje malo drugače razvito, tudi to, koliko je v ljudeh razvito sočutje in koliko se držijo pravil oziroma se jih ne« (F28)).

5. RAZPRAVA

RV1: Kateri so glavni vzroki za pomanjkanje rejniških družin v Sloveniji?

V zadnjih letih je v Sloveniji prisoten izrazit upad števila registriranih rejnikov. Od leta 2019 do leta 2025 se je njihovo število zmanjšalo za 65 (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2019; Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2025). To težavo potrjujejo tudi moje sogovornice, ki imajo izkušnje iz prakse. Na podlagi njihovih izkušenj in teoretičnih izhodišč sklepam, da k temu prispeva več medsebojno povezanih dejavnikov.

Pomemben vzrok je struktura rejniških družin v Sloveniji. Velik delež rejniških družin predstavljajo sorodniška rejništva, ki niso vedno primerna za vse otroke, ki potrebujejo namestitev. Razširjene družine so lahko neprimerne zaradi različnih težav, kot so odvisnosti, konflikti ali druge osebne okoliščine. Sorodniki so sicer lahko rejniki, vendar po 7. členu ZIRD le takrat, ko sodišče oceni, da je to v otrokovo največjo korist. Če to ni tako, je potrebno iskati drugo obliko namestitve izven družine.

Kot dodatno težavo strukture rejniških družin so sogovornice izpostavile pojav, da se nekateri posamezniki za rejništvo odločajo predvsem z motivacijo, da bi prek tega lažje in hitreje prišli do posvojitve, kar pa pomeni odmik od temeljnega namena rejništva. To lahko po navedbah Rejniškega glasnika (2020) vodi v razočaranja tako za rejnike kot za otroke, saj je pomembno razumeti, da je osnovni namen rejništva začasno varstvo, katerega cilj je pogosto vrnitev otroka v matično družino, ko okoliščine to omogočajo. Rejništvo za veliko ljudi ni prva izbira, temveč se na CSD obrnejo z željo po posvojitvi, rejništvo pa jim je predstavljeno kot alternativna možnost. To je lahko ena od okoliščin, v kateri so razlogi posameznikov za vključitev v rejniško dejavnost bodisi nerealni bodisi napačni. K temu prispevajo tudi pričakovanja posameznikov in prevzemanje vloge rešitelja v sistemu rejništva, kar pa lahko povzroči neustrezna razumevanja rejnikove vloge, oteži pa tudi sodelovanje z otrokovo matično družino.

V določenih primerih je prisotna napačna motivacija za vključitev v rejništvo, kjer prevladujejo finančni razlogi, želja po družbenem ugledu, iskanje družbe ali celo dodatne delovne sile, kar dolgoročno ni vzdržno in negativno vpliva na kakovost izvajanja dejavnosti. Sogovornice finančne razloge sicer navajajo tudi kot dejavnik, ki ljudi odvrača od odločanja za rejništvo. Rejnine so namreč nizke in pogosto ne krijejo vseh stroškov, povezanih s skrbjo za otroka.

Odvračilni dejavnik so tudi negativne izkušnje, ki se hitro razširijo v javnosti in vplivajo na odločitve potencialnih kandidatov za rejnike. Tudi Stringfellow, Keegan in Rowley (2019) govorijo o pomenu pozitivnih zgodb in odpravljanju stereotipnih predstav o rejništvu, predvsem v okviru socialnih omrežij. Podobno so izpostavile tudi sogovornice, ki menijo, da je deljenje pozitivnih zgodb rejnikov dobra pot do ozaveščanja javnosti in posledično povečevanja števila ljudi, ki se odločajo za opravljanje rejniške dejavnosti.

Socialne delavke dodatno izpostavljajo, da izziv predstavlja tudi sprememba družinskega okolja v primerjavi s preteklostjo. Tempo družinskega življenja, vrednote in pričakovanja so se spremenili, zato se pojavljajo različni pogledi pa tudi stereotipi, kakšna družina je »primerna« za rejniško družino. Ena od sogovornic je uporabila izraz »tradicionalne družine«, a je treba pojasniti, da slovenska zakonodaja rejništva ne omejuje le na eno vrsto družinske oblike. Po ZIRD (5. in 6. člen) je rejništvo dostopno vsem, ki izpolnjujejo osnovne pogoje: imajo stalno prebivališče v Republiki Sloveniji, vsaj poklicno izobrazbo (v izjemnih primerih je dovolj tudi nižja izobrazba) in so polnoletni. Rejnik ne sme biti oseba, ki ji je odvzeta starševska skrb, ni poslovno sposobna ali je bila pravnomočno obsojena za hujša kazniva dejanja. Zaradi tega lahko rejništvo prevzamejo tudi samske osebe, pari brez otrok, upokojenci, pripadniki skupnosti LGBTQ+ in drugi. Kriterij ni družinska oblika, temveč sposobnost zagotavljanja varnega, stabilnega in spodbudnega okolja za otroka. Ta pristop slovenske zakonodaje tako poudarja, da kakovost rejništva ni vezana na obliko družine, temveč od kompetenc in pripravljenosti rejniških družin, da otrokom nudijo podporo in možnost razvoja. Čeprav sodelujoče v raziskavi poudarjajo, da stereotipi o »primerni« obliki rejniške družine predstavljajo izziv, slovenska zakonodaja preprečuje pravno omejevanje na določene družinske oblike in omogoča vključitev širokega spektra posameznikov in družin, ki se v rejniško dejavnost lahko vključijo, morda pa to predstavlja izziv zaradi pomanjkanja ozaveščanja javnosti in posameznikov, ki bi se v rejniško dejavnost želeli vključiti.

Po mnenju mojih sogovornic so med glavnimi dejavniki, ki prispevajo k pomanjkanju rejniških družin v Sloveniji, predvsem nerealna pričakovanja in napačna motivacija za vključitev v rejniško dejavnost ter nizke finančne spodbude, izpostavljajo pa tudi omejitve v strukturah rejniških družin in vpliv negativnih izkušenj ter stereotipov, ki se v javnosti pojavljajo, in omejitve v strukturah rejniških družin. Te omejitve so opazne v tem, da je v Sloveniji več sorodstvenega rejništva in manj neodvisnih rejniških družin. Zaradi hitrega tempa življenja v sodobni družbi ter večjega poudarka na osebnih ciljih se vedno manj ljudi odloča za prevzemanje rejniške vloge.

Prav tako menijo, da je pomemben dejavnik družbena tabuizacija rejništva, ki je v zadnjih letih po njihovih opažanjih narasla, kar vpliva na željo primernih kandidatov za njihovo vključitev v rejniško dejavnost. Zakonodaja kljub tem izzivom omogoča vključitev v rejniško dejavnost osebam iz različnih družinskih oblik, kar pa sogovornice vidijo kot dobro priložnost za širitev mreže rejnikov, predvsem če bi družba delovala v smer večanja ozaveščenosti in spodbujanja pozitivnih zgodb o rejniški dejavnosti.

RV2: Kako je pomanjkanje rejniških družin povezano s postopki zaščite otrok in z delom socialnih delavcev in delavk?

Pomanjkanje rejniških družin je neposredno povezano z delom socialnih delavk, saj zahteva intenzivnejše iskanje namestitev in reševanje kriznih situacij. Pomanjkanje rejniških družin namreč pomeni, da morajo socialne delavke aktivno iskati ustrezne namestitve za otroke, kar obsega kontaktiranje različnih družin, preverjanje kapacitet in usklajevanje z drugimi oblikami začasnega varstva. Če bi bilo rejniških družin dovolj oziroma več, bi bil ta proces manj zahteven in manj časovno intenziven, saj bi bilo na voljo več potencialnih nastanitev. Zaradi omejenega števila rejniških družin se socialni delavci pogosto znajdejo v položaju, ko morajo otroke nameščati v oddaljena okolja ali ustanove, ki za otrokov razvoj niso optimalne. Takšno iskanje ustreznih rešitev povečuje delovni pritisk, hkrati pa zmanjšuje čas, ki bi ga socialne delavke lahko namenile individualnemu sodelovanju z otroki ter podpori rejniškim in matičnim družinam. Povečana obremenitev socialnih delavk zaradi pomanjkanja rejniških družin je izpostavljena tudi v strokovni literaturi, ki opisuje njihovo vlogo v rejniškem sistemu, predvsem z vidika opravljanja različnih nalog in usposobljenosti za delo (Dremelj idr., 2019: Zaviršek idr., 2009; Bevc, 2014). Socialni delavci in delavke pogosto opravljajo širok spekter nalog. Moje sogovornice v večini delujejo na več kot enem področju dela na CSD, s tem pa področje rejništva prepogosto ostaja zapostavljeno (Dremelj idr., 2019). Ker morajo imeti socialne delavke široko znanje z različnih področij, hkrati pa biti izjemno usposobljene za delo z otroki (Zaviršek idr., 2009; Bevc, 2014), je delo zahtevno že sámo po sebi, še toliko bolj pa se ta zahtevnost izraža, ko razpolagajo s premalo viri za pomoč otrokom; eden izmed teh virov pa so tudi rejniške družine. Posledično se pojavlja nevarnost, da se v ospredje postavlja iskanje prostih namestitev, ne pa kakovost ujemanja med otrokom in družino.

Pomanjkanje rejniških družin pogosto pomeni tudi, da otroci po odvzemu iz matične družine ostajajo dlje časa nameščeni v kriznih centrih in drugih vmesnih namestitvah, kar lahko vpliva na njihove občutke varnosti in stabilnosti s tem, da se zahteva več prilagajanja in selitev.

Omejeno število rejniških družin otežuje tudi organizacijo rednih stikov z matičnimi družinami, predvsem takrat, ko je rejniška družina oddaljena od kraja bivanja matične družine. Dolgotrajni postopki nameščanja zavirajo tudi načrtovanje dolgoročnih ukrepov, kar vpliva na uspešnost celotnega postopka zaščite otroka.

Pomanjkanje rejniških družin pa ne povečuje le pritiska na socialne delavce in delavke, temveč tudi pritisk na obstoječe rejniške družine, ki zaradi tega prevzemajo večjo odgovornost ali zahtevnejše primere, kot bi bilo optimalno zanje in za otroke. Orme idr. (2006) izpostavljajo ravno to, da veliko število otrok v rejništvu in specifične potrebe otrok s številnimi izzivi zahtevajo visoke standarde ter ustrezno usposobljene rejniške starše, vendar pa so zaradi pomanjkanja pogosto vključeni tudi rejniki, ki za starševsko skrb otroka z dodatnimi izzivi niso dovolj opremljeni.

RV3: Kako je pomanjkanje rejniških družin povezano z dobrobitjo otrok v postopku zaščite?

Sogovornice menijo, da pomanjkanje rejniških družin vpliva na dobrobit otrok, ki so vključeni v postopke zaščite. Ko ustreznih rejniških družin ni dovolj, so namreč nameščeni v krizne centre ali druge institucionalne oblike nastanitve, ki praviloma niso namenjene dolgoročnemu bivanju, niti niso tako zasnovane. Krizni centri namreč predstavljajo le prvo obliko začasne zaščite za otroke, izpostavljene nasilju, zanemarjanju, spolnim zlorabam in drugim nevarnim okoliščinam (Osojnik, 2019). Dolgotrajno bivanje lahko pomeni pomanjkanje individualne pozornosti, omejene možnosti oblikovanja stabilnih ter varnih oblik navezanosti pa tudi občutke negotovosti glede otrokove lastne prihodnosti. Otrokom je bivanje v zavodu pogosto čustveno zahtevno (Krajnčan idr., 2006), še posebej za daljše časovno obdobje.

Pomanjkanje rejniških družin vpliva tudi na možnost skupne namestitve sorojencev. Rejniške družine morajo otrokom zagotoviti čim bolj optimalne pogoje za bivanje in razvoj, vendar pa zaradi omejenega števila razpoložljivih rejniških družin pogosto nimajo kapacitet za sprejem vseh sorojencev. Posledično včasih ni mogoče namestiti vseh sorojencev skupaj, zlasti ko gre za večje število otrok, starejše otroke ali otroke z oviranostmi (Font in Kim, 2021). Otroci so zato pogosto ločeni, kar pa je ob nameščanju v rejništvo lahko dodatna travma (Mešl idr., b. d.). Kadar primerne rejniške družine niso na voljo, lahko pride do izbire manj optimalne namestitve, kjer rejniki niso povsem usposobljeni za specifične potrebe posameznega otroka (npr. otrok z vedenjskimi težavami, oviranostjo ali s travmatičnimi izkušnjami). Posledica so lahko konflikti, ponovni premestitveni postopki in dolgotrajnejša institucionalna skrb, kar dodatno obremenjuje

otroka. Nezadostna mreža rejniških družin tako ne vpliva le na izvedbene vidike postopkov zaščite, temveč tudi na otrokovo splošno dobrobit – od čustvene stabilnosti, občutka varnosti in navezanosti do možnosti za ustrezno socializacijo in izobraževanje v stabilnem okolju.

RV4: Katere spremembe in rešitve bi lahko prispevale k povečanju števila rejniških družin in izboljšanju rejniškega sistema?

Sogovornice so kot rešitve za povečanje števila rejniških družin izpostavile več ukrepov, ki bi spodbudili več ljudi k vključitvi v rejniško dejavnost. Med njimi izstopa predvsem promocija rejniške dejavnosti, saj z ozaveščanjem javnosti in deljenjem osebnih zgodb rejnikov lahko povečamo razumevanje in zanimanje za to vlogo v družbi (Mali, 2020; Melz, Killian in Graham, 2019, str. 11–13). Poleg tega je nujno višje plačilo za rejniške družine, saj trenutna finančna podpora ne pokriva dovolj stroškov in ne odraža zahtevnosti skrbi za otroke v rejništvu. Prav tako je treba povečati kadrovske zmogljivosti sistema, saj dodatni socialni delavci in delavke omogočajo boljšo podporo tako rejnikom kot otrokom in matičnim družinam (Eurochild, 2024).

Poleg teh ukrepov sogovornice poudarjajo pomen razširitve in izboljšanja vmesnih oblik nastanitve. Ena od njih kot primer izpostavi sistem varnih hiš in materinskih domov za ženske z izkušnjo nasilja in s tem predlaga vzpostavitev dodatnih enot, kjer bi lahko otroci bivali tudi daljše obdobje, ne le začasno. Meni torej, da bi vzpostavitev novih oblik vmesnih namestitev, ki bi imele kapaciteto zagotavljanja varnega, stabilnega in spodbudnega okolja za otroke med iskanjem primerne rejniške družine tudi za daljše obdobje, lahko olajšala delo rejniškega sistema in zmanjšala pritisk na socialne delavke in rejniške družine. K boljšemu delovanju sistema bi pripomoglo tudi razširjeno obvezno usposabljanje za rejnike, ki bi jih dodatno opremilo pri soočanju z zahtevami rejniške dejavnosti, saj sogovornice menijo, da dosedanja usposabljanja rejnikov za opravljanje dejavnosti ne opremijo v celoti.

Deljenje osebnih zgodb še dodatno prispeva k večji prepoznavnosti in razumevanju rejniške dejavnosti v širši javnosti. Za izboljšanje celotnega rejniškega sistema sta po mnenju sogovornic pomembni večja transparentnost postopkov in sprejemanja odločitev v rejniškem sistemu in boljša koordinacija sodelovanja med CSD, rejniškimi družinami, matičnimi družinami ter drugimi oblikami kriznih namestitev otrok. Povečanje strokovne podpore rejnikom, predvsem na področju psihološke pomoči, je prav tako nujno, saj se rejniške družine pogosto soočajo z različnimi izzivi otrok. Sogovornice poleg tega dodajajo, da je pomembno,

da sistem nudi podporo tudi matičnim družinam, saj dolgoročni cilj rejništva ostaja varna vrnitev otroka v matično družino, kadar je to mogoče. Vmesne nastanitve imajo pomembno vlogo v tem procesu, saj zagotavljajo začasno zaščito in skrb v času, ko se iščejo primerne rejniške družine ali potekajo postopki za podporo matični družini, a vse to ob zavedanju, da niso zasnovane kot dolgoročna nastanitev in lahko svojo nalogo opravljajo le v kriznih situacijah z omejenim rokom.

Sogovornice kot zanimive primere dobrih praks iz tujine omenjajo predvsem modele, ki jih slovenski sistem še ne pozna ali jih šele razvija. Ena takšnih praks je finančna podpora v Veliki Britaniji, kjer rejniške družine prejemajo do 3000 funtov mesečno za klinične psihoterapevtske in psihološke obravnave otrok v rejništvu in rejnikov, kar bistveno prispeva k čustveni stabilnosti družin. Švedska in Norveška si prizadevata za sisteme, ki zmanjšujejo odvzeme otrok iz matičnih družin z izboljšano podporo in s preventivnimi ukrepi, kar omogoča ohranjanje družin skupaj, če je to varno.

Vendar sogovornice opozarjajo, da neposredno prevzemanje in prenašanje teh modelov v slovenski kontekst ni enostavno, saj je treba upoštevati specifične kulturne, družbene in življenjske okoliščine, ki se med državami razlikujejo. Potrebna sta torej prilagoditev lokalnemu okolju pa tudi širše razumevanje družbenih in sistemskih posebnosti. To predvsem pomeni, da je treba preučiti vse lokalne razmere, zakonske podlage in družbene okoliščine, ne pa le neposredno prenašanje modelov iz drugega okolja.

OMEJITVE RAZISKAVE

Glavna omejitev moje raziskave je, da je vzorec relativno majhen. Zaradi tega je rezultate težko posplošiti na širšo populacijo socialnih delavcev in delavk v Sloveniji. Večji vzorec bi omogočil bolj pregledne podatke, prav tako pa vpogled v različne perspektive in izzive rejnikov pri opravljanju rejniške dejavnosti. Vsak socialni delavec oz. socialna delavka ima različne izkušnje in zgodbe in z večjim vzorcem bi bolj verjetno zajel večjo raznolikost teh zgodb. Raziskava se ni osredotočila na izkušnje samih rejnikov, kar predstavlja pomembno pomanjkljivost. V prihodnje bi bilo smiselno vključiti tudi intervjuje s trenutnimi rejniškimi družinami pa tudi z bivšimi rejniki, ki so iz različnih razlogov prenehali z rejništvom. To bi omogočilo boljše razumevanje težav, motivacij in potreb rejnikov ter pripomoglo k oblikovanju bolj učinkovitih podpornih ukrepov. Poleg tega bi raziskava lahko bolj poglobljeno raziskala vpliv kulturnih, regionalnih in socialnoekonomskih dejavnikov na odločitev za rejništvo in na kakovost rejniške oskrbe. Ta vidik v raziskavi ni bil dovolj izpostavljen, zato bi bilo smiselno,

da se v prihodnje temu nameni več pozornosti. S tem bi lahko raziskave bolj prispevale k oblikovanju politike in ukrepov, in sicer tako na državni kot tudi na lokalni ravni.

6. SKLEPI

- Pomanjkanje rejniških družin v Sloveniji po mnenju sogovornic ni posledica enega samega dejavnika, temveč sovplivanja več dejavnikov. Ti se nanašajo na organizacijsko in kadrovsko sestavo sistema, omejitve v sestavi družin, finančne spodbude pa tudi družbene in osebne okoliščine, predvsem motivacije posameznikov za opravljanje rejniške dejavnosti in omejitve v sestavi družin, kar na pomanjkanje vpliva tako, da je precej več rejništva sorodstvenega kot neodvisnega. Zaradi drugačnega tempa življenja v sodobni družbi ter večjega poudarka na karieri in osebnih ciljih se vedno manj posameznikov odloča za prevzem vloge rejnika.

- Sodelujoče v raziskavi so kot glavne ovire za vključitev v rejniško dejavnost izpostavile omejitve v sestavi rejniških družin, nerealna pričakovanja rejnikov, nizke finančne spodbude ter prisotnost stereotipov in negativnih izkušenj, ki odvračajo potencialne rejnike.

- Sodelujoče v raziskavi so povedale, da je večina rejnikov v Sloveniji iz sorodstvenih krogov, kar v praksi pomeni, da sistem pogosto temelji na že obstoječih povezavah v družini in manj na iskanju z matično družino nepovezanih rejniških družin. Zaradi tega včasih primernejših rejniških družin za določene otroke ni, kar omejuje možnosti za otroku optimalno namestitev in povečuje obremenitve socialnih delavk.

- Nizke finančne spodbude sodelujoče v raziskavi vidijo kot pomembno oviro za širitev mreže rejniških družin. Rejnine pogosto ne pokrivajo vseh stroškov, povezanih z otroki, kar odvrača predvsem družine z nižjimi dohodki, ki bi sicer bile pripravljene sprejeti otroke v rejništvo.

- Sodelujoče v raziskavi menijo, da pomanjkanje rejniških družin neposredno vpliva na njihovo delo in sodelovanje z rejniškimi in matičnimi družinami, saj opažajo večjo obremenjenost, otežuje pa zagotavljanje kakovostne podpore vsem vključenim v rejniški sistem.

- Omejena mreža rejniških družin pomeni, da ni vedno mogoče namestiti vseh sorojencev v isto rejniško družino zaradi omejenih kapacitet rejniških družin. Posledično se glede na izkušnje sogovornic sorojence namešča med različne rejniške družine ali druge oblike začasnega varstva, kar pa otroke dodatno obremeni in lahko prispeva k večji čustveni stiski ali travmi.

- Pomanjkanje rejniških družin glede na izkušnje sodelujočih v raziskavi negativno vpliva tudi na obstoječe rejnike, ki so pogosto obremenjeni z zahtevnimi primeri ali pa sprejemajo rejniške otroke, ker druge primerne družine niso na voljo, kljub temu da sami že skrbijo za otroke v rejništvu. To lahko pri rejnikih povzroči izgorelost, posledično pa tudi slabšo kakovost oskrbe otrok in slabše sodelovanje med rejniškimi družinami in CSD.

- Za izboljšanje stanja na področju pomanjkanja rejniških družin sodelujoče v raziskavi vidijo nujnost ozaveščenosti javnosti o pomenu rejništva ter deliti pozitivne zgodbe, ki lahko pomagajo zmanjšati stereotipe in povečajo število zainteresiranih za opravljanje rejniške dejavnosti.

- Sodelujoče v raziskavi menijo, da bi morala biti promocija rejniške dejavnosti usmerjena tako na posameznike kot na širšo družbo, ne le na eno ali drugo.

- Sodelujoče poudarjajo, da bi izboljšanje in povečanje kadrovskih zmogljivosti socialnih služb omogočilo boljšo podporo rejnikom, matičnim družinam in socialnim delavkam, s čimer bi se zmanjšal pritisk na CSD in izboljšala kakovost dela.

- Razvoj in izboljšanje vmesnih oblik nastanitve, kot so varne hiše in krizni centri, lahko pripomore k boljši zaščiti otrok v času iskanja rejniških družin, hkrati pa olajša delo sistema. Ob tem je treba poudariti, da te nastanitve niso namenjene za dolgoročno rešitev, saj pogosto ne zagotavljajo stalnega in čustveno varnega okolja, ki ga nudi rejništvo, v katerem otrok lahko razvija tesnejše vezi z rejniško družino, posledično pa tudi varno navezanost in večjo stabilnost.

- Izkušnje iz tujine kažejo, da so sistemi z višjo finančno podporo, obveznimi usposabljanji in obsežno psihosocialno podporo rejnikom bolj uspešni pri ohranjanju rejniških družin in zagotavljanju kakovostne oskrbe otrok.

- Pomembno je spodbujanje podpore matičnim družinam, ne le rejniškim, saj dolgoročni cilj rejništva ostaja varna vrnitev otrok v matično družino, kadar je to mogoče in varno. S tem se zmanjšuje potreba po dolgotrajnih rejniških namestitvah.

7. PREDLOGI

- Predlagam izvedbo dodatne raziskave, ki bi raziskala različne osebne, družbene in sistemske ovire, ki vplivajo na odločitev posameznikov za vključitev v rejniško dejavnost, ter ki bi se osredotočala na razloge in motivacijo za vključevanje v rejniško dejavnost med potencialnimi rejniškimi družinami.

- Predlagam tudi izvedbo raziskave med osebami, ki so v preteklosti bile rejniki, a so se odločili rejniško dejavnost opustiti. Takšna raziskava bi omogočila boljši vpogled v konkretne situacije in okoliščine, zaradi katerih so prenehali z opravljanjem dejavnosti.

- Predlagam tudi izvedbo informativnih kampanj s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti v sodelovanju s CSD ter organizacijami s področja rejništva, kot je Rejniško društvo Slovenije. Kampanje naj se osredotočijo na spletne seminarje in deljenje objav na družbenih omrežij, hkrati pa tudi na tiskane informativne brošure, v katerih bi predstavljale pomen rejništva, odpravljale napačne predstave in stereotipe ter prikazovale pozitivne zgodbe iz prakse, ki so jih izpostavile tudi moje sogovornice.

- Čeprav so bile pred kratkim povišane finančne spodbude za rejniške družine, bi morala njihova višina v prihodnje pokriti dejanske stroške opravljanja rejniške dejavnosti. Zato predlagam, da se zneski redno letno usklajujejo z inflacijo v državi. Smiselno bi bilo uvesti tudi mesečni dodatek za vključevanje otrok v psihološko in psihoterapevtsko obravnavo.

- Okrepitev kadrovskih zmogljivosti na CSD bi socialnim delavcem omogočila, da več časa in pozornosti namenijo rejniškim družinam, kar bi pripomoglo k bolj učinkovitemu spremljanju in podpori celotnega procesa rejništva.

- Predlagam uvedbo prilagodljivih oblik rejništva, kot je kratkoročno krizno rejništvo, saj bi ta povečala dostopnost sistema, omogočila pa bi hitrejši in bolj fleksibilen odziv na individualne potrebe otrok v stiski.

- Predlagam tudi razvoj programov, usmerjenih v podporo matičnim družinam, ki bi po zgledu drugih držav deloval v smeri zmanjšanja števila odvzemov otrok, omogočil pa bi tudi, da se otroci, ko je to zanje varno, v domače okolje vrnejo z ustrezno podporo njim in matični družini.

- Pristop k reševanju pomanjkanja rejniških družin zahteva širše sistemske spremembe. Predlagam pristop, ki bi se osredotočal na zakonodajni okvir, finančne spodbude, socialno podporo in ozaveščenost javnosti, predvsem pa pristop, ki upošteva mnenja in potrebe tako rejniških kot tudi matičnih družin ter seveda otrok v rejništvu. Za raziskovanje teh potreb bi bila nujna izvedba dodatnih raziskav na področju rejništva.

8. VIRI IN LITERATURA

Abonor, L. B., Ofem, N. & Tiku, O. T. (2024). Modernization, changes, and crisis in family structure and roles: Implications for social work intervention. *Multi-Disciplinary Journal of Research and Development Perspectives, 13*(1), str. 153–162.

AdoptUSKids. (b. d.). *Support for foster parents.* Pridobljeno 7. 6. 2025 s https://adoptuskids.org/adoption-and-foster-care/parenting-support/for-foster-parents

Aničić, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T., & Sušnik, A. (2017). Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Baylin, J. (2015). Reflective functioning and parenting. *Assessing adoptive parents, foster carers, and kinship carers: improving analysis and understanding of parenting capacity*, 175–192.

Berčič, H. (2012). Družina naj bo temelj. *Vzgoja (Ljubljana), 14*(53), str. 35–37.

Berglez, V. (2005). *V rejništvu ali Kako se kaže spoštovanje do rejencev in rejenk, rejnikov in rejnic in koliko se ceni delo slednjih*. Maribor: Družina Berglez.

Bevc, V. (2014). Organizacijski dejavniki socialno varstvenega ukrepa posvojitve otrok in njihova protislovnost. Doktorska disertacija. Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede.

Bogataj, B. & Vec, T. (1994). Pregled pojavnosti in nekaterih značilnosti motenj vedenja in osebnosti pred prihodom v vzgojni zavod. *Defektologica Slovenica, 2*(1), 97–101.

Brinc, F. (1991). Pravni, kriminološki, viktimološki in penološki vidiki obravnavanja otrok in mladostnikov z motnjami vedenja in osebnosti. V M. Ule, J. Bečaj, I. Škoflek, F. Brinc, J. Toler, J. Musec, R. Nečimer. *Drugačni otroci in mladostniki – drugačne metode* (str. 59–89). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

CEBC. THE CALIFORNIA EVIDENCE-BASED CLEARINGHOUSE FOR CHILD WELFARE. *Resource Parent Curriculum. (RPC).* Pridobljeno 8. 6. 2025 s https://www.cebc4cw.org/program/resource-parent-curriculum-rpc/

Center za socialno delo Severna Primorska. *Rejništvo – dobre zgodbe* (2023). Pridobljeno 24. 4. 2025 s https://www.csd-slovenije.si/csd-severna-primorska/dobre-zgodbe/rejnistvo/

Cox, M. E., Buehler, C., & Orme, J. G. (2002). Recruitment and foster family service. *Journal of Sociology and Social Welfare*, *29*(3), str. 151–177.

Čačinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2006). *Socialno delo z družino.* Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2019). *Socialno delo z družino: soustvarjanje želenih izidov in družinske razvidnosti.* Fakulteta za socialno delo.

Čižman, G. (2019). Določanje koristi otroka v postopkih zaščite na centru za socialno delo. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 60–82). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo

Čujovič, M. (2019). *Odvzem in namestitev otroka v postopku odločanja o varstvu in vzgoji.* Pravni letopis, str. 79–92.

Domiter Protner, K., Leskošek, V. & Frangež, D. (2019). Medinstitucionalno sodelovanje: problemi, izzivi in dobre prakse. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 236–273). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dremelj, P., Rosič, J., Črnak-Meglič, A., & Kobal Tomc, B. (2019). *Smernice za delo na področju posvojitev, končno poročilo*. Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Družinski zakonik (DZ) (2017). Ur. l. RS št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19, 67/19 – ZMatR-C, 200/20 – ZOOMTVI, 94/22 – odl. US, 94/22 – odl. US, 5/23 in 34/24 – odl. US. Pridobljeno 17. 4. 2025 s http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id= =ZAKO7556

Ellis, R. A., Dulmus, C. N., Wodarski, J. S. (2003). *Essentials of Child welfare.* Hoboken, New Yersey: Wiley.

Eurochild (2024). Children's realities in Europe: Progress & gaps. https://eurochild.org/uploads/2024/11/Eurochild-Flagship-Report-Childrens-Realities-in-Europe.pdf

Evropska komisija. FIRST PROGRESS REPORT ON IMPLEMENTING THE EUROPEAN CHILD GUARANTEE IN SLOVENIA 2022–2023. (2024). Pridobljeno 7. 6. 2025 s https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/document/ /download/32612200-bba3-443f-871f-7a9cc7dec28e_en?filename=SI_report% 20EMPL-2024-02085-EN-TRA_final.pdf&prefLang=sk

Filipčič, K. (2019). Ogrožen otrok v labirintu pravnih pravil. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 37–60). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Gajšek, I. (2011). Primerjava pravne ureditve rejništva med Slovenijo in Avstrijo. *Socialno delo*, *50*(6).

Golding, K. S., (2017). *Everyday Parenting with Security and Love: using PACE to provide Foundations for Attachment*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Golding, K. S., & Gurney-Smith, B. (2015). Parenting Well and Staying Well. *Assessing Adoptive and Foster Parents: Improving Analysis and Understanding of Parenting Capacity*, *85*.

GOV.SI. *Rejništvo*. Pridobljeno 18. 4. 2025 s https://www.gov.si/teme/rejnistvo/

Grevenstein, D., Bluemke, M. Schweitzer, J. & Aguilar-RaaB, C. (2019). Better family relationships – higher well-being: The connection between relationship quality and health related resources. *Mental Health & Prevention, 14*. https://doi.org/10.1016/j.mph.2019.200160

Hanlon, R., Feltner, A., Day, A., Vanderwill, L., Kim, J., & Dallimore, E. J. (2021). Systematic review of foster parent recruitment. *Child welfare*, *99*(1), str. 117–142.

Hasanovic, J., Lavrič, M., Adilovic, E. in Stanojevic D. (2024). *Youth study Southeast Europe 2024.* https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5013679

Herdiana, I., Suryanto, S. & Hendoyo, S. (2018). Family resilience: A conceptual review. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 133,* str. 42–48. http://dx.doi.org/10.2991/acpch-17.2018.9

Hillyer, R. (2012). *The support needs of foster carers who look after young people with emotional and behavioural difficulties*. Univeristy of Wolverhampton.

Hoffman, K. T., Marvin, R. S., Cooper G., Powell, B. 2006. Changing toddlers' and preschoolers' attachment classifications: The circle of security intervention. *Journal of Consulting and Clinical Psychology 74*(6), str. 1017–1026.

Inštitut RS za socialno varstvo (IRSSV). (2023). POSTOPKI, ORGANIZACIJA IN STANDARDI NA PODROČJU REJNIŠTVA. Pridobljeno 25. 4. 2025 s https://irssv.si/wp-content/uploads/2023/10/porocilo-rejnistvo.pdf

Janjatović, D. (2020). Zaščita otrok žrtev kaznivih dejanj v (pred)kazenskem postopku 1. *Zbornik znanstvenih razprav*, *80*, 31–204.

Javornik, M. (2001). *O problematiki vzgoje v kazenskem pravu* (Doktorsko delo). Filozofska fakulteta, Ljubljana.

Jurček, A. (2025). Timsko delo v kontekstu medpoklicnega, medinstitucionalnega in medsektorskega sodelovanja. *Timsko delo v socialnem delu*, str. 17–35.

Kahan, B. (1994). Growing up in Groups. London: National Institute for Social Work.

Kanno, H. (2010). *Hidden victims in social work practice with traumatized populations: predictive factors of secondary traumatic stress for social workers in New York City*.

(Doktorsko delo). Pridobljeno 27. 4. 2025 s https://www.academia.edu/69976430/Hidden_Victims_in_Social_Work_Practice_with_Traumatized_Populations_Predictive_Factors_of_Secondary_Traumatic_Stress_for_Social_Workers_in_New_York_City

Kanno, H., & Giddings, M. M. (2017). Hidden trauma victims: understanding and preventing traumatic stress in mental health professionals. *Social Work in Mental Health, 15*(3), str. 331–353. Pridobljeno 27. 4. 2025 s https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15332985.2016.1220442

Kazenski zakonik (KZ-1) (2008). Ur. l. RS uradno prečiščeno besedilo, 54/15, 6/16 – popr., 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP, 16/23 in 107/24 – odl. US). https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5050

Keržan, V. (2008). *Rejništvo skozi oči bivših rejencev* (Doktorsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

Knific, B. (1997). Poročilo o seminarju za delavce CSD, ki delajo na področju rejništva in posvojitev. *Strokovno pravni informator Firis, 5*(7-8), str. 54–64.

Kodele, T. (2019). Zaščita otrok ali od brezpravnega objekta do subjekta pravic in največje koristi otroka. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.). *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji*, str. 9–16.

Končina Peternel, M. (1998). Pomoč otrokom, ko starši odpovedo: Družinskopravni vidik. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Konvencija o otrokovih pravicah. (1989). Pridobljeno 22.4. 2025 s https://tinyurl.com/ /varuh

Krajnčan, M., Skalar, V., & Škoflek, I. (2006). *Na pragu novega doma: oddaja otrok v vzgojni zavod*. Pedagoška fakulteta.

Križnik Novšak, A. (2012). Izbira rejniške družine. *Kaljenje: bilten skupnosti CSD Slovenije, 11*(1), str. 61–65.

Križnik Novšak, A. (2012). Spremljanje otrokovega doživljanja. *Kaljenje: bilten Skupnosti CSD Slovenije, 11*(1), str. 80–98.

Lakija, M. (2011). *Foster care models in Europe – results of a conducted survey.* Pridobljeno 27. 4. 2025 s https://www.udomiteljizadjecu.hr/wp-content/uploads//documents/publikacije/Foster%20care%20models%20in%20Europe%20-%20results%20of%20a%20conducted%20survey%20-%20Maja%20Laklija.pdf

Lanz, A. (2018). *Selektivni mutizem: pot iz tišine*. Pridobljeno 27. 4. 2025 s https://alenkalanz.si/2018/06/26/selektivni-mutizem-pot-iz-tisine/

Leskošek, V., Kodele, T., & Mešl, N. (ur.). (2024). *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji*. Založba Univerze v Ljubljani. https://doi.org/10.51741/9789612973216

Lutter, E. (1997). Razvoj posvojitev. *Strokovno pravni informator Firis, 5*(9), str. 28–42.

Mack, M. B. (2022). Addressing social workers' stress, burnout, and resiliency: a qualitative study with supervisors. *Social Work Research, 46*(1), 17–28.

MacPhee, D., Lunkenheimer, E. & Riggs, N. (2016). Resilience as regulation of developmental and family processes. *Family Relations, 64*(1), str. 153–175. https://doi.org/10.1111/fare.12100

Mali, M. (2012). Končevanje rejništva. *Kaljenje: Bilten skupnosti CSD Slovenije, 11*(1), 135–143.

Mali, M. (2020). Izzivi rejništva v Sloveniji. *Rejniški glasnik, 54*, 3–24. Pridobljeno 27. 4. 2025 s http://www.rejniskodrustvoslovenije.si/datoteke/rejniskiglasnik/REJNISKIGLASNIK_54.pdf

Mänttäri-van der Kuip, M. (2016). Moral distress among social workers: the role of insufficient resources. *International Journal of Social Welfare, 25*(1), 86–97.

Melz, H., Killian, C. M., & Graham, E. (2019). Diligent recruitment of families for children in the foster care system: Challenges and recommendations for policy and practice. *Children's Bureau, Administration for Children and Families, US Department of Health and Human Services.* Pridobljeno 8. 9. 2025 s https://acf.gov/sites/default/files/documents/cb/diligentrecruitmentreport.pdf

Mešl, N., Šeme, M. in Kodele, T. (b. d.). *Glas otroka z izkušnjo travme v procesih podpore in pomoči v rejništvu.* Pridobljeno 9. 8. 2025 s http://www.rejniskodrustvoslovenije.si/wp-content/uploads/2023/12/Otrok-z-izkušnjo-travme.pdf

Milek Ogrinc, M. (2016). Pristojnosti centrov za socialno delo na področju preprečevanj nasilja v družini. V Š. Veselič, D. Horvat & M. Plaz (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 175–188). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

Miloševič-Arnold, V. (1981). *Rejništvo v SR Sloveniji*. Višja šola za socialne delavce.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2025). *Novosti na področju izvajanja rejniške dejavnosti.* Pridobljeno 17. 7. 2025 s https://www.gov.si/ /novice/2025-05-29-novosti-na-podrocju-izvajanja-rejniske-dejavnosti/

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (MDDSZ). (GOV.SI). 148. redna seja Vlade Republike Slovenije. (2025). Pridobljeno 27. 4. 2025 s https://www.gov.si/novice/2025-04-03-148-redna-seja-vlade-republike-slovenije/

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (MDDSZ). *Rejništvo*. (2025). Pridobljeno 7. 6. 2025 s https://www.gov.si/teme/rejnistvo/

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (MDDSZ). *Statistični podatki o rejništvu maj 2019*. (2019). Pridobljeno 7. 6. 2025 s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Statisticni-podatki-o-rejnistvu-maj-2019.xlsx

Omulec, A. (2017). Kakšno vlogo ima družina v mojem življenju? Pridobljeno 17. 4. 2025 s https://www.zacniznova.si/kaksno-vlogo-ima-druzina-v-mojem-zivljenju/

Organizacija združenih narodov (OZN). *Splošno o Združenih narodih.* Pridobljeno 17. 4. 2025 s https://unis.unvienna.org/unis/sl/topics/the-un-in-general.html

Osojnik, S. (2019). *Poročilo o delu za obdobje od 1. 1. 2019 do 31. 12. 2019*. Pridobljeno 27. 4. 2025 s https://www.csd-slovenije.si/assets/documents/csd-ljubljana/CSD%20LJUBLJANA%20-%20Poro%C4%8Dilo%20o%20delu%20CSD%20za%20leto%202019.pdf

Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje rejniške dejavnosti. Ur, 1. RS 77/2019. Pridobljeno 24. 4. 2025 s https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV13799

Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (2009). Ur. l. RS 31/2009. Pridobljeno 27. 4. 2025 s https://pisrs.si/pregledPredpisa?id= PRAV9598

Queensland Government. (2022). *Hope and healing.* Pridobljeno 8. 6. 2025 s https://www.families.qld.gov.au/our-work/child-safety/foster-kinship-care/training/foster-carer-training/starting-out-training/hope-healing

Rakar, T., Vogrinčič, G. Č., Zaviršek, D., Boškić, R., Boljka, U., Smolej, S., ... & Kovač, N. (2010). *Postopki, organizacija in standardi na področju rejništva.* MDDSZ, Direktorat za družino, Ljubljana.

Rejniški glasnik. Št. 54. (2023). Pridobljeno 7. 6. 2025 s http://www.rejniskodrustvoslovenije.si/datoteke/rejniskiglasnik/REJNISKIGLASNIK_54.pdf

Rejniško društvo Slovenije. Kaj je rejništvo? Pridobljeno 18. 4. 2025 s http://www.rejniskodrustvoslovenije.si/kaj-je-rejnistvo-2/

Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (2006). Družine in družinsko življenje v Sloveniji. Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales.

Rus, V. in Toš, N. (2004). Vrednote Slovencev in Evropejcev: Analiza vrednotnih orientacij Slovencev ob koncu stoletja. Fakulteta za družbene vede.

Seltzer, J. A. (2020). Family change and changing family demography. *Demography, 56*(2), str. 405–426. https://doi.org/10.1007/s13524-019-00766-6

Skalar, V. (1995). *Okvirni vzgojni program za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Skalar, V. (2000). Vzgojni zavodi v funkciji preprečevanja delinkventnosti in disocialnosti pri otrocih in mladostnikih. V A. Šelih (ur.), Prestopniško in odklonsko vedenje mladih (str. 151–165). Ljubljana: Bonex založba.

Skupnost centrov za socialno delo Slovenije. (2022). Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo. Skupnost CSD Slovenije.

Skupnost CSD (2008), Katalog javnih pooblastil in nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo.

Staines, J., K. Golding in J. Selwyn. 2019. Nurturing attachments parenting program: The relationship between adopters parental reflective functioning and perception of their childrens difficulties. Developmental Child Welfare 1, št. 2, str. 143–158.

Statistični urad RS (2011). Registrski popis, 2011. Pridobljeno 17. 4. 2025 s https://www.stat.si/popis2011/DefDruzine.aspx

Stegu, T. (2010). Družinski zakonik in družina. *Vzgoja, let*, *12*, 3–5.

Stein, Mike. 2008. Transitions form Care to Adulthood: Messages from Research for Policy and Parctice. V Stein, Mike in Munro, Emily R. (ur.). Young People's Transitions from Care to Adulthood. International Research and Practice. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 289−306.

Stringfellow, R., Keegan, B. & Rowley, J. (2019). The use of Facebok in the rectuitment of foster carers: A dialogic analysis. *Journal of Public Affairs, 19*(1). https://doi.org/10.1002/pa.1869

Századué́g Foundation. (2022). *Project Europe.* Pridobljeno 12. 7. 2025 s https://szazadveg.hu/en/project-europe-2022/

Škerlj, M. (2012): Individualna projektna skupina: prostor skupnega sodelovanja, raziskovanja, dogovarjanja in iskanja skupnih rešitev. *Kaljenje: Bilten skupnosti CSD Slovenije, 11* (str. 121–129).

Škoflek, I. (1991). Teoretične predpostavke in stvarnost zavodske (pre)vzgoje. V M. Ule (idr.). Drugačni otroci in mladostniki – drugačne metode (str. 33−59). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Švab, A. (2001). *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Znanstveno in publicistično središče.

Švab, A. (2010). Who fears different types of families? (Kdo se boji raznovrstnosti družin?). *Socialno delo*, *49*(5/6), 341–349.

Tomec, M. (2012). Uvod. *Kaljenje: Bilten Skupnosti CSD Slovenije, 11* (str. 18–20).

Tomec, M. & Hudobivnik, T. (2012). Delo z družino, ki izvaja rejniško dejavnost. *Kaljenje: Bilten skupnosti CSD Slovenije, 11* (str. 99–108).

Tomec, M. & Hudobivnik, T. (2012). Priprava otroka in družine, ki izvaja rejniško dejavnost, na rejništvo. *Kaljenje: Bilten skupnosti CSD Slovenije,* 11 (str. 65–79).

United Kingdom. GOV.UK. *Foster care in England* (2023). Pridobljeno 2. 6. 2025 s https://www.gov.uk/government/publications/foster-care-in-england

United Nations. (1973). Manual VII – Methods of Projecting Households and Families. Chapter 1. United Nations. Pridobljeno 27. 5. 2025 s https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/manuals/economy/manual7/chapter1.pdf?

United Nations. (2015). *Demographic and social concerns – Family within the houshold.* Pridobljeno 12. 7. 2025 s https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/sconcerns/family/

Ustava Republike Slovenije (URS) (1991). Ur. l. RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a. https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=USTA1

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije. (2024). Država mora poskrbeti za otroke glede na njihove potrebe, ne glede na svoje zmožnosti. Pridobljeno 22. 4. 2025 s https://www.varuh-rs.si/en/initiatives-and-broader-issues/initiative/the-state-must-take-care-of-children-according-to-their-needs-not-its-capabilities/

Vlada Republike Slovenije. (2025, 3. april). Vlada potrdila spremembe zakona o rejniški dejavnosti, ki bistveno izboljšuje položaj rejnikov. GOV.SI. Pridobljeno 27. 4. 2025 s https://www.gov.si/novice/2025-04-03-vlada-potrdila-spremembe-zakona-o-rejniski-dejavnosti-ki-bistveno-izboljsuje-polozaj-rejnikov/

Wilson, F. (2016). Identifying, preventing, and addressing job burnout and vicarious burnout for social work professionals. Journal of Evidence-Informed Social Work, *Bi moral biti poševni tisk?*(5), str. 479–483.

Wingfield, M. (2017). *Adoptive families: working with parent and child* (Doctoral dissertation, University of Oxford).

Wooten, N. R., Kim, H. J., & Fakunmoju, S. B. (2011). Occupational stress in social work practice. V J. Langan-Fox, & C. Cooper (ur.), Handbook of stress in the occupations (str. 71–90). Cheltenham: Edward Elgar Publishing, Inc.

Zaharijević, A., Wawrznyiak, J., in Dohotariu, A. (2023). Who cares for families? Narrative(s) of return in postsocialist Europe, *East European Politics and Societies, 38*(2). https://doi.org/10.1177/08883254231198881

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD). Ur, 1. RS 110/2002. Pridobljeno 18. 4. 2025 s https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2002-01-5388

Zakon o kazenskem postopku (ZKP) (1994). Ur. l. RS 176/21 – uradno prečiščeno besedilo, 96/22 – odl. US, 2/23 – odl. US, 89/23 – odl. US in 53/24. https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO362

Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol) (2013). Ur. l. RS 22/25 – uradno prečiščeno besedilo. https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO6314

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) (2008). Ur. l. RS 16/08, 68/16, 54/17 –ZSVH in 196/21 – ZDOsk. Pridobljeno 22. 4. 2025 s https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5084

Zakon o rejništvu (1960). Ur. l. LRS 34/1960.

Zakon o socialnem varstvu (ZSV) (1992). Ur. l. RS 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS, 57/12, 39/16, 52/16 – ZPPreb-1, 15/17 – DZ, 29/17, 54/17, 21/18 – ZNOrg, 31/18 – ZOA-A, 28/19, 189/20 – ZFRO, 196/21 – ZDOsk, 82/23, 84/23 – ZDOsk-1 in 24/25. https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO869

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD-C) (2025). Ur. l. RS 41/25

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZZDR) (1976). Ur. l. RS 69/04 – uradno prečiščeno besedilo, 101/07 – odl. US, 90/11 – odl. US, 84/12 – odl. US, 82/15 – odl. US, 15/17 – DZ in 30/18 – ZSVI). https://pisrs.si/pregledPredpisa ?id=ZAKO40

Zaviršek, D. (2012). Za boljšo prakso na področju rejništva. *Kaljenje: Bilten skupnosti CSD Slovenije, 11* (str. 13–17).

Zaviršek, D., Kobal, B., Čačinovič Vogrinčič, G., Urh, Š., Sobočan, A. M., Smolej, S., Dremelj, P., Žiberna, V., Klun, M. & Rezar, I. (2009). Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitev. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Inštitut RS za socialno varstvo.

Zidar, M. (2003). Nove-stare reprezentacije otrok in otroštva: dekonstrukcija "protektivnega" otroštva. Teorija in praksa, 40 (2), str. 357–374.

Žiberna, M. (2005), Dialog vzhod–zahod za rejništvo. *Rejniški glasnik, 36*, str. 78–83.

Žnidar, A., Žiberna, T. R., & Rihter, L. (2020). Reorganizacija centrov za socialno delo kot izziv za uporabo sodobnih konceptov socialnega dela. *Socialno delo, 59*, str. 147–162. Pridobljeno 7. 6. 2025 s https://www.revija-socialnodelo.si/mma/4_nidar_Rape_iberna_Rihter.pdf/2020062314035742/

9. PRILOGE

9.1. Smernice za intervju

Ciljna skupina: Socialni delavci in delavke, zaposleni na področju rejništva ali zaščite otrok.

1. Sklop – Vzroki za pomanjkanje rejniških družin (RV1)

1. Kakšne so izkušnje s pridobivanjem oseb za opravljanje rejniške dejavnosti na vašem CSD?
2. Katere okoliščine ali dejavniki po vašem mnenju ljudi spodbujajo, da se odločijo za rejništvo?
3. Kaj pa najpogosteje zaznavate kot ovire ali razloge, da se posamezniki za to ne odločijo?
4. S katerimi napačnimi predstavami o rejništvu se pri ljudeh najpogosteje srečujete?

2. Sklop – Pomanjkanje rejniških družin in postopki zaščite otrok (RV2)

1. Kako imate na vašem CSD organizirano delo na področju rejništva in zaščite otrok?
2. Kako je pomanjkanje rejniških družin povezano z delom na področju zaščite otrok?

Podvprašanje:

Kako ravnate, ko bi otrok potreboval umik iz domačega okolja, ni pa na voljo rejniških družin?

3. Sklop – – Pomanjkanje rejniških družin in dobrobit otrok v postopkih zaščite (RV3)

1. Kako je pomanjkanje rejniških družin po vašem mnenju povezano z dobrobitjo otrok, ki potrebujejo nadomestno družinsko okolje?
2. Kateri dejavniki se upoštevajo pri odločanju o izbiri rejniške družine za posameznega otroka?
3. Koliko se ti dejavniki lahko upoštevajo ob pomanjkanju rejniških družin?
4. Na kakšen način je otrok vključen v izbiro rejniške družine?
5. Katere razlike opažate med otroki, nameščenimi v rejniške družine, in tistimi, ki bivajo v institucionalnem varstvu?

4. Sklop – Predlogi za izboljšave (RV4)

1. Kaj bi bilo po vašem mnenju treba narediti, da bi se več ljudi odločalo za rejništvo?
2. Kakšna podpora bi po vašem mnenju rejnikom najbolj pomagala, da bi dlje časa vztrajali v tej vlogi?
3. Katere spremembe in izboljšave bi po vašem mnenju lahko najbolj prispevale k izboljšanju rejniškega sistema?
4. Ali poznate kakšne dobre prakse iz tujine, ki bi jih bilo smiselno uvesti tudi pri nas v Sloveniji? Če da, katere?

Zaključno vprašanje:

Je še kaj, kar bi želeli posebej poudariti glede izzivov, ki jih zaznavate na področju rejništva in zaščite otrok?

9.2. Odprto kodiranje

Odločil sem se, da bom v diplomsko delo priložil le dva primera odprtega kodiranja od osmih intervjujev. Vse sem kodiral na enak način, označeni pojmi, kategorije in teme pa so razvidne v nadaljevanju v osnem kodiranju.

Zaporedna izjava	**Izjava**	**Pojem**	**Kategorija**	**Tema**
A1	...večini ljudi, ki se prijavi za rejništvo jim je primarna želja, da bi bili posvojitelji...	Pot do posvojitve	Motivacija rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
A2	...je to neka odstopna točka, da bi dobili otroka, ki bi ga nekoč posvojili.	Izhodišče za Pot do posvojitve	Motivacija rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
A3	Zelo malo je takšnih, ki pride z namenom rejništva,...	Redka prva izbira	Motivacija rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
A4	...je večina takih, ki pride z namenom posvojitve, potem se jim tudi predstavi rejništvo in se posledično za to odločijo	Pot do posvojitve	Motivacija rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
A5	...ne vem če se sploh spomnim takšnega para oziroma osebe v zadnjem času, da nima v ozadju motiva posvojitve	Pot do posvojitve	Motivacija rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
A6	Jaz mislim, da grejo ljudje pravljično v to, v smislu da idealizirajo da bodo končno dobili otroka,...	Idealizacija rejništva	Nerealna pričakovanja rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
A7	...moramo vedeti, da imajo otroci v rejništvu travme in so travmatizirani in posledično imajo čustvene in vedenjske težave.	Pogosto travmatizirani	Značilnosti otrok v	Izzivi v rejništvu
A8	...mislim, da ljudje niso pripravljeni toliko za to	Nekompleksnost rejništva	Nerealna pričakovanja rejnikov	Motivacija in pričakovanja
A9	Pa slabo plačilo, ne vem koliko se o tem v resnici sploh govori.	Nizko plačilo	Finančna plat rejništva	Izzivi v rejništvu
A10	Se mi zdi, da so se včasih ljudje več odločali za rejništvo, posebej še te iz kmetijskih družin, ker so rabili delovno silo, zdaj pa tega ni več ne.	Včasih rejništvo zaradi potreb delovne sile	Družbene spremembe	Odločitev za rejniški poklic
A11	Ena strokovna delavka dela na področju rejništva, na področju zaščite pa nas je trenutno 5 zaposlenih.	Pomanjkanje kadra na področju rejništva	Kadrovska podhranjenost	Sistem
A12	Ja sam težava je, da je čedalje manj otrok nameščenih v rejništvo. Nazadnje smo imeli otroka nameščenega v rejništvo, pred dvema letoma septembra.	Vedno manj nameščanj otrok	Upad namestitev v rejništvo	Sistem

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A13	...ne dobimo rejniških družin, drugače bi več otrok nameščali.	Pomanjkanje rejniških družin	Pomanjkanje virov	Sistem
A14	Ja, ti se moraš zavedati, da moraš res veliko vložiti v otroka, družinsko dinamiko, partnersko dinamiko in je pač težko.	Rejništvo zahteva velik vložek	Obremenitve rejniških družin	Izzivi v rejništvu
A15	...če nimaš pravih motivov ali se sploh ne zavedaš kaj pomeni, da nekoga vzameš v rejništvo in da je namen tega da gre on nekoč domov, je to potem res težko.	Pomembnost ustreznih motivov za rejništvo	Motivacija rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
A16	To pomeni, da ko imamo mi mlajše otroke, kot so npr. šolo obvezni otroci, imaš na voljo druge namestitve za njih, kakor da iščeš rejniško družino.	Alternativne oblike za mlajše otroke	Pozitivna plat	Sistem
A17	Če izvedemo nujen odvzem otroka, to pomeni, da so lahko te otroci dolgo časa v Palčici ali Palčku,...	Dolgotrajne krizne namestitve	Negativna plat	Sistem
A18	Eni, ki smo jih imeli, so bili dobro leto v Palčici, vem da nismo našli rejniške družine.	Težave pri iskanju rejnikov	Pomanjkanje virov	Sistem
A19	To je ta vidik, da ostanejo v kriznih centrih, ki so namenjeni temu, da so otroci 3 tedne tam. Bolj so te namestitve mišljene za prehodno stopnjo, ampak velikokrat postane to potem daljša namestitev.	Dolgotrajne krizne namestitve	Negativna plat	Sistem
A20	Če so otroci starejši, govorimo minimalno 7 let, jih lahko daš v zavod, kar je sicer grozno tako majhne dali,...	Pogoste zavodne namestitve	Negativna plat	Sistem
A21	...pri mlajših pa čakaš res rejniško družino. Druge ni.	Čakanje na ustrezno rejniško družino	Pomanjkanje virov	Sistem
A22	Ja, zelo so polne.	Prezasedenost kriznih namestitev	Negativna plat	Sistem
A23	...lahko bi zastavili tako kot imajo za ženske žrtve nasilja najprej varno hišo, lahko imaš krizni center potem pa materinski dom, v katerem lahko eno leto bivaš da se lahko postaviš na noge, da bi mogoče tudi o kakšni taki obliki razmišljali.	Vmesne namestitve	Predlogi za izboljšave	Sistem
A24	Se mi zdi, da vseeno dobijo izkušnjo družine če so nameščeni	Izkušnja družinskega okolja	Pozitivni učinki	Izkušnja rejništva na otroke

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
	v rejniško družino, kakor pa če so v instituciji.			
A25	Velikokrat se nam je izkazalo, da so bili otroci v rejniški družini preveč za rejniško družino samo zaradi lastnih travm in smo jih nameščali v zavode,...	Prezahtevnost	Obremenitve rejniških družin	Izzivi v rejništvu
A26	Pa tudi se mi zdi, da ker je rejniških družin malo, se jih da boljše preverjati. Niso tako slabe, kakor imajo kakšni starejši slabe izkušnje.	Lažja preverljivost zaradi pomankanja	Spremljanje rejniške družine	Namestitev v rejniško družino
A27	Se mi zdi, da otroci v rejniških družinah lahko veliko, veliko pridobijo. Imam dva, ki sta zelo zelo napredovala v rejniški družini.	Napredovanje otrok	Pozitivni učinki rejništva	Izkušnja rejništva na otroke
A28	V bistvu ti pogledaš otroka, kaj on rabi v tistem trenutku. Moraš pogledati specifike vsakega otroka in kaj potrebuje	Individualiziran pristop	Dejavniki izbire	Namestitev v rejniško družino
A29	...pogledaš karakterne značilnosti otroka in probaš poiskati rejnike, ki so primerni za njega. Na primer če imaš živahnega otroka, potem probaš poiskati rejnike, ki so veliko v naravi.	Individualiziran pristop	Dejavniki izbire	Namestitev v rejniško družino
A30	Drugače pa nimamo takega luksuza, pa vzamemo kar imamo.	Težave pri iskanju rejnikov	Pomanjkanje virov	Sistem
A31	Ja morajo imeti primerne bivalne pogoje, zaposleni morajo biti, sredstva za preživetje, ne smejo biti v kazenskih postopkih.	Izpolnjevanje določenih pogojev	Dejavniki izbire	Namestitev v rejniško družino
A32	...sem pa imela enkrat primer, ko sta se dva slepa prijavila, ki sta hotel biti rejnika, ampak so ju potem zavrnili, ker sta imela toliko ovir.	Zavrnitve zaradi osebnih ovir	Pomanjkanje virov	Sistem
A33	Otrok tako sploh ni toliko vključen v izbiro rejniške družine.	Ni vključen v odločanje	Otrokova vključenost	Namestitev v rejniško družino
A34	Bolj bi bilo potrebno promovirati in finančno nadgraditi to dejavnost.	Promocija dejavnosti	Predlogi za izboljšave	Sistem
A35	...zelo razmišljam če smo kot družba oziroma posamezniki v družbi pripravljeni žrtvovati del sebe, del življenja, da smo rejniki. Se mi zdi, da smo egoistično usmerjeni.	Nepripravljenost za poklic	Družbena percepcija	Družbeni kontekst

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A36	Jaz imam svoje otroke in z znanjem ki ga imam, da bi jaz vzela enega 6 letnega otroka, ki prihaja z neko travmatično izkušnjo...ne vem, če sem pripravljena za to, da bi to lahko storila.	Nesprejemanje travmatiziranih otrok	Strah in dvomi strokovnih delavk	Družbeni kontekst
A37	Če bi dvignili plačilo za opravljanje rejniške dejavnosti, bi mogoče pripomoglo k temu, da bi motiviralo k temu.	Višje plačilo	Predlogi za izboljšave	Sistem
A38	Tisti ki dela na področju rejništva opravi razgovor, psiholog opravi razgovor, obisk na domu se opravi	Postopek preverjanja kandidatov	Dejavniki izbire	Namestitev v rejniško družino
A39	Ja, mi imamo zdaj rejnico, ki je krasna in se ji dogajajo osebne stvari in zaradi tega ne more več opravljati rejništva in je dala odpoved. Smo preverjali, ampak ni morala več.	Osebni razlogi	Odstop od rejništva	Izzivi v rejništvu
A40	V tej konkretni situaciji je bilo po mojem mnenju tudi dovolj krivo mnenje sodnega izvedenca, ki je predlagal da bi se otroci počasi vračali. Rejniki že načeloma vedo da se sicer lahko vrnejo, ampak ko je pa tako za ziher, jih pa to potem še bolj odvrne	Vpliv postopkov na motivacijo	Pravne in strokovne intervencije	Izzivi v rejništvu
A41	Mislim, da bi morali imeti več delavnic, in to zelo konkretnih, da se npr. znajo soočati s čustvenimi in vedenjskimi težavami	Usposabljanje rejnikov	Viri podpore rejnikom	Podpora in pomoč
A42	Zdi se mi tudi, da bi morali nameniti več časa pripravi rejnikov na to, da bodo dobili otroka in kaj lahko to vse pomeni in kaj vse lahko dobijo. Ker oni lahko rečejo da si to želijo in mi smo srečni da se je nekdo prijavil in damo otroka takoj k njim, ampak se mi zdi da bi morali bolj podrobno jim povedati kaj je pomembno za prvi teden, kaj za drugi, kaj za prvi mesec	Boljša priprava rejnikov na otroka	Pred opravljanjem rejništva	Podpora in pomoč
A43	Pa tudi da zelo preverjamo ljudi, zakaj hočejo bit rejniki, če se zavedajo kaj pomeni da ti dobiš otroka, ki je za rejništvo	Preverjanje kandidatov	Dejavniki izbire	Namestitev v rejniško družino
A44	Meni se zdi, da ko pride do neke kritične situacije, rejniki dobijo to podporo,...	Podpora ob kriznih dogodkih	Viri podpore rejnikom	Podpora in pomoč

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A45	...ampak se mi zdi da bi potrebovali rejniki več strokovne podpore. V smislu, da če si želi postati rejnik, da bi morali narediti tečaj glede nujnih potreb otroka, tako da se rejnika bolj pripravi na to kaj ga čaka	Strokovna podpora	Pred opravljanjem rejništva	Podpora rejnikom
A46	Ne ne poznam žal, nisem se niti poglabljala v to.	Nepoznavanje	Rejništvo v tujini	Dobre prakse

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B1	Jaz delam na ukrepih za varstvo koristi otrok. Torej jaz delam z otroki, ki so ogroženi v svoji družini,...	Ukrepi za varstvo koristi otrok	Področje dela	Delo
B2	,...če pa ugotovimo da je otrok kljub temu ogrožen pa podamo predlog na sodišče za odvzem otroka in namestitev v rejništvo ali pa v zavod,...	Nujni odvzem in namestitev v rejništvo	Delovne naloge	Delo
B3	Ne vem če obstaja kakšna strategija,...	Pomanjkanje strategije	Negativna plat	Sistem
B4	Iz altruistične naravnanosti, da želijo pomagati.	Altruistični motivi rejnikov	Motivacija rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
B5	...recimo imamo dva rejnika, ki ne moreta imeti svojih otrok, pa sta se zato odločila za rejništvo. Drugače pa nimamo takih primerov, da s tem kompenzirajo	Motiv neplodnosti	Motivacija rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
B6	Mislim, da so dokaj realni, da vedo, npr.te ki nimajo svojih otrok, da to ni njihov otrok in da ni nujno da bo dolgo časa ostal pri njih.	Zavedanje začasnosti rejništva	Pričakovanja rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
B7	,...mogoče ljudje sploh niso seznanjenji s tem da bi se prijavljali, mogoče res delamo premalo reklame,...	Premalo promocije rejništva	Negativna plat	Sistem
B8	...potem s etudi zelo slabšalno govori o centrih za socialno delo po medijih	Negativna podoba CSD v medijih	Družbena percepcija	Družbeni kontekst
B9	...zdaj jaz vem koliko približno dobijo in dobijo kar dobro plačilo. Lahko jim poleg tega zvišamo materialne stroške in stroške dela za 25 – 50 % in to ima skoraj vsak rejnik zvišano plačilo. Tako da če pogledaš za	Dobra plača rejnikov	Finančna plat rejništva	Sistem

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
	svojega otroka nikoli ne dobiš takšnega otroškega dodatka			
B10	Sploh pa ne sme biti motivacija za nudenje rejniške dejavnosti denar, ampak to da ti nudiš nekomu varen dom, zaščito.	Pomembnost nematerialne motivacije	Motivacija rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
B11	Tako da težko odgovorim kaj bi bil razlog, rekla bi da zato ker je prenaporno, prezahtevno, preveč dela	Prezahtevnost	Obremenitve rejniških družin	Izzivi v rejništvu
B12	Ja, mogoče ljudje kdaj tako filmsko razmišljajo, da bodo otroku rešili življenje, pa mu ga ne morejo, ker je prišel s takimi travmami na svet,...	Idealizacija rejništva	Nerealna pričakovanja rejnikov	Odločitev za rejniški poklic
B13	Zelo težko je biti rejnik poškodovanemu otroku, sploh če ima posebne potrebe, zelo težko. Res moraš biti človek za to.	Otroci s posebnimi potrebami	Značilnost otrok	Izzivi v rejništvu
B14	Ker jaz si ne predstavljam imeti otroka s cerebralno paralizo doma, ki ni moj otrok. Jaz tega ne bi mogla,...	Osebne meje pri sprejemanju otrok s težavami	Strah in dvomi strokovnih delavk	Družbeni kontekst
B15	Mislim, da se je razvil en slovenski "community", kjer so posvojitelji ki posvajajo v Afriki. Postopek za rejništvo in posvojitev, da dobijo pozitivno odločbo traja eno leto, ravno to je izziv	Dolgotrajnost postopkov	Negativna plat	Sistem
B16	Ampak da ti postaneš kandidat, pa greš čez milijon procesov.	Dolgotrajnost postopkov	Negativna plat	Sistem
B17	Na ukrepih kjer delamo za zaščito otrok in predlagamo da gre v rejništvo, delava dva strokovna delavca. Ena je na porodniški in jo nadomešča pripravnica pod najinem mentorstvom. Delamo še druge stvari zraven. Na rejništvu pa dela samo ena socialna delavka in še to za samo 4 ure. Ker pač ni kadra, oziroma ni primernega kadra.	Pomanjkanje kadra področju rejništva	Kadrovska podhranjenost	Sistem
B18	Mi drugače nimamo toliko rejnikov in toliko otrok, eden je čisto dovolj ampak ja, potem vse skupaj trpi	Pomanjkanje rejniških družin	Pomanjkanje virov	Sistem
B19	Boljše bi bilo, da bi imeli vsi enako porazdeljene vloge na vseh CSD-jih, ne pa tako zmešano kot je in tako je zelo težko najti dobro kombinacijo	Neenakomerna organizacija dela	Negativna plat	Sistem

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B20	To da nimamo rejniških družin je res huda problematika, ker prvo kot prvo je veliko otrok, ki jih odvzamemo staršem mladih otrok – predšolski, pa tudi ob rojstvu se to včasih zgodi, zaradi odvisnikov od prepovedanih drog in teh otrokov ne moraš dati v zavod, ker ni zavodov za tako majhne	Pomanjkanje alternativnih namestitev	Negativna plat	Sistem
B21	Sem imela primer, kjer je otrok ostal eno leto in tri mesece v kriznem centru	Dolgotrajne krizne namestitve	Negativna plat	Sistem
B22	...predstavljaj si da vzameš otroka ki ga namestiš v krizni center za začasno odredbo in v 7 dneh moraš ti sodišču predlagati kam bo šel potem naprej. Predlagaš samo 'šel bo v rejništvo' in sodišče ne more odločati, ker more biti rejništvo konkretno opredeljeno, na primer šel bo k Piji Ložar, ti pa tega imena nimaš.	Pomanjkanje strategije	Negativna plat	Sistem
B23	Velikokrat pa je tako, da recimo ko otroka odvzamemo staršem, ko se res črno na belo vidi, da sta neprimerna, da se potem želijo njihovi starši, torej babice in dedki potegovati za rejništvo. To bolj ko ne govorim o odvisnikih in potem mi ugotavljamo še preden bi naredili oceno starih staršev, da itak ne bodo primerni. Ker je bilo itak tukaj tudi veliko prekrivanja in odvisnost je lahko tudi pri starih starših ali pa težave v duševnem stanju.	Neprimernost razširjene družine	Izzivi	Iskanje rejniških družin
B24	Potem se vedno sprašuješ kaj je boljše za otroka in njemu v korist. Ali to da gre k babici ki jo pozna, ali da gre k babici ki bo čez 10 let stara 80 ti pa niti polnoleten ne boš.	Neprimernost razširjene družine	Koristi otrok	Etika v rejništvu
B25	Te otroci, ki so od prvega razreda naprej in ni rejniških družin, so v zavodih. To ni njihova največja korist da so v eni instituciji, ker tam nimajo stalne osebe	Pogoste zavodne namestitve	Negativna plat	Sistem
B26	Ni jim v največjo korist biti v zavodu, boljše je če so v rejniški družini	Rejništvo boljše kot zavod	Pozitivni učinki	Vpliv rejništva na otroke

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
B27	Zdaj itak, takoj ko imaš na voljo družino, jih probaš prepričati da vzamejo tega otroka	Malo izbire	Dejavniki izbire	Namestitev v rejniško družino
B28	Če imaš pa več kandidatov, se pa itak takoj prej pogovoriš, predstaviš otroka, vse skupaj da imajo stik in bi se potem odločili	Individualiziran pristop	Dejavniki izbire	Namestitev v rejniško družino
B29	Ni vključen, ker on itak ne ve kaj je dobro za njega	Ni vključen v odločanje	Otrokova vključenost	Namestitev v rejniško družino
B30	Če bi imeli mi bazen družin in bi imel potem stik z večjim številom družin, bi ga lahko vprašali kako se ti zdi ta družina, kako druga in bi tukaj lahko poslušali mnenje otroka, ampak saj pravim, to so tako majhni otroci. Otrok bi šel raje k staršem, ne pa v rejniško družino, tako da otrok ne sprašujemo kaj si želijo, razen te starejše.	Vključenost starejših otrok	Otrokova vključenost	Namestitev v rejniško družino
B31	Da bi se več ljudi odločilo za rejništvo	Povečanje števila rejnikov	Predlogi za izboljšave	Sistem
B32	Sigurno bi potrebovali več podpornih skupin za rejnike ali za samopomoč, samo ne vem kdo bi to organiziral, ali CSD ali skupnost CSD	Podporne skupine	Viri podpore rejnikom	Podpora in pomoč
B33	Morali bi imeti več tega, samo to je potem še več financiranja in potrebnega je več kadra in sistemskih sprememb.	Povečanje kadra	Predlogi za izboljšave	Sistem
B34	Mogoče več promocije, da se bi bolj promoviralo. Da bi šle pozitivne zgodbe v medije	Promocija dejavnosti	Predlogi za izboljšave	Sistem
B35	Zavodi so itak ustanovljeni tako kot more biti. Je pa malo kadra, premajhna in slaba plača, slabi dodatki za nočno delo	Pomanjkanje kadra v zavodih	Kadrovska podhranjenost	Sistem
B36	Mene recimo zelo moti negativna perspektiva v medijih	Negativna medijska reprezentacija	Družbena percepcija	Družbeni kontekst
B37	Ali pa da bi rejniki pripovedovali kaj so oni dobili od tega, saj ti pomagaš otroku in kako so potem še povezani z otroci po rejništvu. Da bi se še te plati pokazale.	Deljenje zgodb rejnikov	Predlogi za izboljšave	Sistem
B38	Ja sej, poleg pomanjkanja je tudi to krivo, da je več odvzemov.	Prepogosti odvzemi otrok	Sistemske pomanjkljivosti	Sistem
B39	Mi predlagamo, da se morajo rejniki vsaj enkrat na dva meseca videti. Saj nekateri so zelo dobri	Pogostejša srečanja	Viri podpore rejnikom	Podpora in pomoč

Zaporedna izjava	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
	in se večkrat vidijo in vabijo na rojstne dni, nekateri pa delajo samo tako kot je v skladu s sodiščem			
B40	Iz tujine, to pa ne poznam. Glede rejništva ti res ne znam povedati	Nepoznavanje	Rejništvo v tujini	Dobre prakse
B41	Nekje sem samo enkrat slišala, da je bilo v eni državi, da morajo starši dokazovati zakaj so primerni, medtem ko pri nas pa moramo mi dokazovati zakaj so neprimerni. To bi bilo recimo zelo boljše	Primer dobre prakse iz tujine	Rejništvo v tujini	Dobre prakse
B42	Sigurno bi potrebovali, več delavnic, treningov starševskih veščin. Jaz bi rekla, da bi moralo biti obvezno, da starši hodijo na delavnice, kaj otroci potrebujejo, razvojne faze otrok, ker nekateri tega ne bi znali	Obvezno starševsko usposabljanje	Predlogi za izboljšave	Sistem

9.3. Osno kodiranje

DELO SOCIALNIH DELAVK

1. Področje dela

- Ukrepi za varstvo koristi otrok (B1, D8)
- Delo strokovnega delavca na področju rejništva (C18)

2. Delovne naloge

- Nujni odvzem in namestitev v rejništvo (B2)
- Fokus na otroka ob nujnem odvzemu (C19)
- Celostno delo (C20, E24)
- Medsebojno sodelovanje (C21, D9)
- Delo na področju zaščite otrok (D10)
- Dobrobit otroka (D24, E25)

3. Izobraževanje

- Potreba po stalnem izobraževanju (C34)

4. Psihološki pritiski

- Občutki krivde (E22)

ODLOČITEV ZA REJNIŠKI POKLIC

1. Motivacija rejnikov

- Pot do posvojitve (A1, A2, A4, A5, E8, E9, G3)
- Redka prva izbira (A3, C8)

- Pomembnost ustreznih motivov za rejništvo (A15)
- Altruistični motivi (B4, G2)
- Motiv neplodnosti (B5, C7, C10, D3, H3)
- Pomembnost nematerialne motivacije (B10)
- Potreba po premišljenosti in pripravi (C9)
- Osebne izkušnje (C11, E6)
- Delovna sila (C16)
- Denar (C17, E4)
- Različni motivi (D2, D29, F23)
- Družbeni ugled (E3, E12)
- Osamljenost in dolgčas (F22)

2. Pričakovanja rejnikov

- Zavedanje začasnosti rejništva (B6)

3. Nerealna pričakovanja rejnikov

- Idealizacija rejništva (A6, B12, C15, H6)
- Nekompleksnost rejništva (A8, D22, E7)
- Rešiteljska vloga (C14, D5, E4)
- Pričakovanje izbire otroka (D4)
- Napačne predstave (E10)

4. Družbene spremembe

- Včasih rejništvo zaradi potreb delovne sile (A10, H17)
- Iz sirotišnic v rejniške družine (F1)
- Obdobje socializma (F2)
- Obdobje črne reje (F3)
- Včasih rejništvo ni bil tabu (F4)

<u>ISKANJE REJNIŠKIH DRUŽIN</u>

1. Izzivi

- Neprimernost razširjene družine (B23, B24)
- Več sorodniških rejništev (C2, F7)
- Redne zaposlitve (F6)
- Spremembe družin (F16)
- Vpliv slabih izkušenj (F17)
- Malo zanimanja za rejništvo (G1)

2. Preplet rejništva in posvojitev

- Seznanjanje posvojiteljev o rejništvu (C6, H2)

3. Postopek iskanja rejnikov

- Poizvedovanje na centrih (C27, D13, E16, E26, G)

4. Posledice pomanjkanja

- Dolgotrajnost kriznih namestitev (D14)
- Pomanjkanje varnega okolja (E20)

- Dodatna travma (E21, H11)
- Ločitve sorojencev (G13)

NAMESTITEV V REJNIŠKO DRUŽINO

1. Dejavniki izbire

- Individualiziran pristop (A28, A29, B28, F26, G4)
- Izpolnjevanje določenih pogojev (A31)
- Preverjanje kandidatov (A38, A43, C12, F19)
- Malo izbire (B27, C26, E27, H12, H13)
- Materialna priskrbljenost in prostor (D20)
- Odnos do matične družine (D21)

2. Spremljanje rejniške družine

- Lažja preverljivost zaradi pomanjkanja (A26)

3. Otrokova vključenost

- Ni vključen v odločanje (A33, B29, D23, H15)
- Vključenost starejših otrok (B30, H14)
- Odvisno od starosti (E28)
- Naklonjenost staršev (E29)

IZZIVI V REJNIŠTVU

1. Značilnosti otrok

- Pogosto travmatizirani (A7, C13, D6, F11, G7)
- Otroci s posebnimi potrebami (B13)
- Čustveno in vedenjsko odstopanje (F9)
- Razvojne težave (F12)
- Neznanje ceniti stvari (F21)

2. Finančna plat rejništva

- Nizko plačilo (A9, F10, F20)

3. Obremenitve rejniških družin

- Rejništvo zahteva velik vložek (A14)
- Prezahtevnost (A25, B11, C32, D15, F13, G5)
- Nesodelovanje z matično družino (D7, D19, H4)

4. Pravne in strokovne intervencije

- Vpliv postopkov na motivacijo (A40, G6)

5. Odstop od rejništva

- Osebni razlogi (A39)

IZKUŠNJA REJNIŠTVA NA OTROKE

1. Pozitivni učinki

- Izkušnja družinskega okolja (A24, D17, E30, H16)
- Napredovanje otrok (A27, F14)
- Rejništvo boljše kot zavod (B26, G10)

2. Različnost izkušenj

- Različne kakovosti (C25, E31)

DRUŽBENI KONTEKST

1. Družbena percepcija

- Nepripravljenost za poklic (A35)
- Negativna podoba CSD v medijih (B8, E23)
- Negativna medijska reprezentacija (B36)
- Negativno mnenje javnosti (C5)
- Mestni pogled (F5)

2. Strah in dvomi strokovnih delavk

- Nesprejemanje travmatiziranih otrok (A36)
- Osebne meje (B14)

SISTEM

1. Kadrovska podhranjenost

- Pomanjkanje kadra na področju rejništva (A11, B17, C33, H7)
- Pomanjkanje kadra v zavodih (B35)
- Pomanjkanje časa (C4)

2. Pomanjkanje virov

- Pomanjkanje rejniških družin (A13, B18, C1, E1, H8)
- Težave pri iskanju rejnikov (A18, A30, C23)
- Čakanje na ustrezno rejniško družino (A21)
- Zavrnitve zaradi osebnih ovir (A32)
- Malo novih rejnikov (E2)

3. Upad namestitev v rejništvo

- Vedno manj nameščanj otrok (A12)

4. Pozitivna plat

- Alternativne oblike za mlajše otroke (A16)
- Dobra plača rejnikov (B9)
- Zavodi poustvarjajo družino (D18)
- Dobro zgrajen sistem (F30 , H20)

5. Negativna plat

- Dolgotrajne krizne namestitve (A17, A19, B21, C22, D12, E18, G9, H10)
- Pogoste zavodne namestitve (A20, B25, E14)
- Prezasedenost kriznih namestitev (A22, F24)
- Pomanjkanje strategije (B3, B22)
- Premalo promocije rejništva (B7, D1, H1)
- Dolgotrajnost postopkov (B15, B16, D11, E15, E19)
- Neenakomerna organizacija dela (B19)
- Pomanjkanje alternativnih namestitev (B20)
- Prepogosti odvzemi otrok (B38, H9)

- Neustreznost sistema (C24, E11, E17)
- Birokracija (F8)
- Promocija dejavnosti ne koristi (F15)

6. Predlogi za izboljšave

- Vmesne namestitve (A23)
- Promocija dejavnosti (A34, B34, C3, D25, E32, H18)
- Višje plačilo (A37, E33)
- Povečanje števila rejnikov (B31)
- Povečanje kadra (B33, E39, E42)
- Deljenje zgodb rejnikov (B37, D27)
- Obvezno starševsko usposabljanje (B42, E41)
- Boljše evidentiranje (D28)
- Transparentnost (E11, H5)
- Večja vključenost staršev (G12)
- Ugodnosti za rejnike (H19)

PODPORA IN POMOČ

1. Pred opravljanjem rejništva

- Priprava rejnikov na otroka (A42)
- Strokovna podpora (A45, C31)

2. Viri podpore rejnikom

- Usposabljanje rejnikov (A41, E35)
- Podpora ob kriznih dogodkih (A44)
- Podporne skupine (B32, E36)
- Pogostejša srečanja (B39)
- Sistemska podpora (C28, D26)
- Psihološka podpora (C29)
- Boljša finančna podpora (E37, F18)
- Zaupanje in podpora rejnikom (F27)

3. Viri podpore otroku

- Podpora strokovne delavke (D16)
- Strokovna pomoč in podpora (E34)
- Preventiva (E38)

DOBRE PRAKSE

1. Rejništvo v tujini

- Nepoznavanje (A46, B40, E40)
- Primer dobre prakse iz tujine (B41, C30, G11)
- Specifičnost držav (F28)
- Prevzemanje modelov (F29)